

A Gazdasági Versenyhivatal és a Versenytörvény ismertsége és megítélése a vállalkozók körében

Kutatási jelentés

A kutatást a Gazdasági Versenyhivatal megbízásából a TÁRKI Rt. végezte
Kutatásvezető: Sági Matild
A tanulmányt készítette: Hack József

Budapest, 2004. november

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló	3
1. Bevezetés.....	7
2. A magyarországi piaci helyzet értékelése.....	9
2.1 Piaci verseny általában	9
2.2. Verseny a saját vállalat piaci szegmenségben.....	18
2.3. Verseny a saját vállalat beszerzési piacán.....	22
2.4. A piaci versennyel kapcsolatos problémák percepciója.....	27
3. Vállalkozói ismeretek a Versenytörvényről.....	32
3.1. Általános ismertség, információforrások	32
3.2. Részletes ismeretek	42
3.3. Saját vállalkozásának viszonya a Versenytörvényhez	51
4. Vállalkozói ismertek a Gazdasági Versenyhivatalról	56
4.1 Általános ismertség, információforrások, értékelés	56
4.2. Részletes ismeretek	62
4.3. Saját tapasztalatok az Versenyhivatalról.....	67
5. A versenyszabályozás értékelése és az EU-tagság következményei.....	69
5.1. Jelenlegi versenyszabályozás	69
5.2. Az Európai Unióhoz való csatlakozás hatása a versenyszabályozásra	71

Vezetői összefoglaló

Kérdések és módszerek

A Gazdasági Versenyhivatal megbízásából a TÁRKI 2004 októberében telefonos közvélemény-kutatást végzett a magyarországi vállalkozások körében. A kutatás célja a vállalkozói szféra ismereteinek feltérképezése a Versenytörvénnyel, a Gazdasági Versenyhivatallal és általában a magyarországi piaci helyzettel és versenyszabályozással kapcsolatban. Az adatfelvétel standard kérdőívvel, 305 fős mintán, telefonos megkérdezéssel történt. A kutatás eredményeit, ahol lehet, összevetettük az egy és két évvel ezelőtti kutatás során kapott adatokkal.

A legfontosabb eredmények

A piac működéséről vallott nézetek között a liberális álláspont van egyértelmű fölényben, mely szerint döntően (de nem kizárólagosan) a piaci versenynek kell szabályoznia a gazdasági folyamatokat. Ezen az állásponton van a megkérdezett vezetők csaknem hattizede. Fele ennyien azonos szerepet szánának a piac önszabályozásának és az állami beavatkozásnak. Más véleményeket a vállalatvezetők bő egytizede vall. A többnyire liberális vélemények dacára a megkérdezett gazdasági szereplők többsége szerint a magyar gazdaságot csak részben jellemzi éles piaci verseny, hattizedük állítja, hogy vannak olyan ágazatok ahol erős verseny érvényesül és vannak olyanok, ahol nem. Csak minden harmadik válaszadó érzel a gazdaság minden ágában erőteljes piaci versenyt. A helyzet értékelése erősen megosztja a vállalatvezetőket: csak bő egynegyedük szerint megfelelő mértékű a gazdasági verseny a mai Magyarországon, a relatív – igaz, csak háromtizednyi – többség gyengébb verseny szeretne, míg minden ötödik válaszadó éppen ellenkezőleg, erősebb versenynek örülne.

A saját vállalat piacán tapasztalható gazdasági verseny megítélése jelentős mértékben eltér az általános, Magyarországra jellemző piaci verseny megítélésétől. Itt a cégek vezetői túlnyomórészt erős versenyt látnak, és közel hattizedük gyengébb versenyt szeretne. Azonban fontos kiemelni, hogy a legnagyobb arányban azok elégedettek a jelenlegi helyzettel, akik nem túl erős – de azért létező – versenyt tapasztalnak maguk, illetve vállalatuk körül.

A beszerzési piacok megítélése a saját értékesítési piac és az országos helyzet értékelése között van: a válaszadók több, mint fele erős versenyt tapasztal ott, csaknem háromtizedük viszont nem tartja túlzottan erősnek a vállalata beszerzési piacán tapasztalt versenyt. A válaszadók csaknem fele elégedett e téren, míg egynegyedük gyengébb, egyötödük erősebb versenyt látna szívesen a beszerzési piacon. Legnagyobb arányban azok elégedettek e téren, akik szerint erős verseny jellemzi vállalatuk beszerzési piacát.

Továbbra is elsősorban a nagyvállalatok dominanciája és a politika beavatkozása jelent problémákat a piaci versennyel kapcsolatban – állítják a megkérdezett vállalatvezetők. Vagyis a konkrét problémák szintjén nem a piaci szabályozottságát, inkább annak hiányát vagy a szabályok áthágását érzik problémának a megkérdezettek. Ugyanakkor a jelenlegi versenyszabályozást csak a megkérdezett vállalatvezetők kevesebb, mint négytizede tartotta az aktuális követelményeknek megfelelőnek, a többség valamilyen szempontból elégedetlen vele: egyötödük túl megengedőnek, míg harmadennyi túl szigorúnak találták. További egytizedük pedig következetességét kérte számon.

A vállalkozói mintába került vállalatok vezetőinek több, mint négyötöde hallott a Versenytörvényről. A legtöbben újságban, hetilapban, folyóiratban illetve a tévében és a rádióban találkoztak vele. Ez utóbbi két médium szerepe nőtt az elmúlt időszakban, ahogy az egyelőre lényegesen kisebb arányban említett interneté is. A Versenytörvény tartalmáról csak közepes mértékben tájékozottak a vállalatok vezetői, a helyes ismeretek mellett viszonylag sok az ismerethiány és a téves elképzelés is. Ennek ellenére csak a kérdezettek alig több, mint fele szeretné jobban megismerni a Versenytörvényt.

A Versenytörvényről a válaszadók közel négyötöde tudja, hogy a cégekre, vállalatokra, általában a gazdasági élet szereplőire vonatkozik. Három válaszadóból kettő a gazdasági verseny védelmét említette – helyesen – a törvény céljaként, de kevesebb, mint egytizedük említette, hogy a fogyasztók tájékozottságának biztosítása a törvény célja. A felsorolt, és a Versenytörvény tilalma alá eső gazdasági magatartásokról a válaszadók hattizede-négyötöde tudta, hogy tiltott tevékenység. Legnagyobb mértékben a fogyasztók nem megfelelő informálásáról, legkevésbé a cégek egymás közötti terület-felosztásáról tudták a megkérdezett cégvezetők, hogy a Versenytörvény tilalma alá esnek. A Versenytörvény közbeszerzésekkel kapcsolatos előírásainak ismerete is vegyes képet mutat: a vezetők többsége (kilenc-kilenc-tizede) azt ugyan tudja, hogy a törvény tiltja a pályázatok tartalmának és az árajánlatnak

az előzetes egyeztetését, de minden második tévesen azt hiszi, hogy a tilalom kiterjed arra a magatartásra is, amikor az ajánlatkérő nem a legjobb ajánlattevőt választja, hét válaszadóból egy pedig még az erőfölényben lévő cégek közbeszerzési tenderen való indulását is törvényellenesnek tartja.

A mintába került vállalkozásoknak szűk kilencedede tud arról, hogy a Versenytörvény rendelkezései rá is vonatkoznak. Igaz, olyan vállalatok is szem előtt tartják viszont a Versenytörvény előírásait, amelyek – tévesen – úgy tudják, rájuk ezek a rendelkezések nem is vonatkoznak. A mintába került vállalkozások közel kilencedében az ügyvezető vagy az igazgató felel a Versenytörvény rendelkezéseinek betartására.

A kért vezetők szinte kivétel nélkül hallott már a Gazdasági Versenyhivatalról. A legtöbben újságokból, folyóiratokból, valamint az elektronikus médiából tudnak a Versenyhivatalról. A televízió és a rádió tájékoztató szerepe e tekintetben is felértékelődött, ahogy nő az – egyelőre lényegesen kisebb arányban említett – interneté is.

A vizsgált vállalatvezetők elenyésző részének van csak személyes (saját cégen keresztüli) tapasztalata a Versenyhivatallal kapcsolatban. A megkérdezett cégek mindössze 5%-a fordult már valamilyen ügygel a hivatalhoz, és 3%-ukat kereste meg a hivatal valamilyen probléma miatt.

A Versenyhivatallal kapcsolatos tájékozottság mértéke csak közepesnek tekinthető. A vezetők egynegyede tartja megfelelően, és hattizede részben tájékozottnak magát, további egytizedük viszont elismeri teljes tájékoztatatlanságát. Ezt az önbevalláson alapuló értékelést megerősíti, hogy miközben a vezetők túlnyomó többsége tudja, ki fordulhat a Versenyhivatalhoz, és azt is, hogy a hivatal pénzbírságot szabhat ki, addig a Versenyhivatal vizsgálati jogosultságairól többségüknek téves, vagy hiányos elképzelései voltak. Csak egyötödük volt tisztában azzal, hogy a hivatal vizsgálói jogosultak a vállalat minden iratába betekinteni és minden helyiségébe belépni, a megkérdezettek bő hattizede viszont azt hitte, bármilyen vizsgálathoz az ügyvezető vagy a vállalat jogi képviselőjének engedélye szükséges.

A Versenyhivatal munkájának értékelésére idén a megkérdezettek bő kétharmada vállalkozott. Az érdemi választ adók legnagyobb csoportja, az összes megkérdezett vezető közel négytizede megfelelőnek tartja a Versenyhivatal munkáját.

A vállalatvezetők versenyszabályozással kapcsolatos tájékozottsága vegyes képet mutat az ország Európai Unióhoz való csatlakozásának következményeit tekintve is. A vállalatvezetők fele helyesen tudja, hogy a magyar versenytörvényhez hasonló szabályozások uniós szinten is léteznek, és azok a tagállamok versenyjogával párhuzamosan, egymást kiegészítve működnek. Közel négytizedük azonban, tévesen, azt gondolja, hogy az Unió alkotmányának hatályba lépését követően a tagállami szabályozást az uniós versenyjog felváltja. A megkérdezett vezetők körében kétharmadnyian vannak azok, akik helyesen tudják, hogy az Európai Bizottságnak joga lesz eljárni magyar ügyekben, magyar vállalkozásokkal kapcsolatban, és ugyanennyien vannak tisztában azzal is, hogy Gazdasági Versenyhivatal nemcsak a magyar versenytörvény, de az EU versenyszabályai alapján is eljárhat.

1. Bevezetés

A Gazdasági Versenyhivatal megbízásából a TÁRKI 2004. októberében telefonos közvélemény-kutatást végzett a magyarországi vállalkozások körében. A kutatás célja a vállalkozói szféra ismereteinek, véleményének, várakozásainak feltérképezése a Versenytvénnyel, a Gazdasági Versenyhivatallal és általában a magyarországi piaci helyzettel és versenyszabályozással kapcsolatban. A kutatás során külön is kitértünk az Európai Unióhoz való csatlakozás várt hatásainak vizsgálatára. Az adatfelvétel standard kérdőívvel, telefonos megkérdezéssel történt. A kutatás a 2002 szeptemberében és 2003 októberében végzett felmérés folytatása, így ahol erre lehetőségünk volt, összevettük jelen felmérés eredményeit a korábbi adatokkal.

Terveink szerint a minta 100 kis, 100 közepes és ugyanennyi nagy vállalatot tartalmazott volna, melyek tulajdonosát, üzletvezetőjét interjúvöltük volna meg. A kis (legfeljebb 9 alkalmazottat foglalkoztató) cégek – ide értve az egyéni vállalkozókat is – közül 109-et, a közepes (10–49 alkalmazottat foglalkoztató) vállalkozások közül 99-et, a nagy (legalább 50 főt foglalkoztató) cégek közül pedig végül 97-et sikerült megkérdezni. Az egyes csoportokon belül egyszerű véletlen mintavétellel választottuk ki a mintába került vállalkozásokat, így az alkalmazottak száma alapján kialakított mintacsoportok hűen reprezentálják az adott nagyságú cégek populációját.

A vizsgált vállalatok ágazati megoszlásából érdemes kiemelni az ipari (bányászati, energetikai, gyáripai) vállalkozásokat, amelyek a teljes minta közel háromtizedét, 28%-át adják. Ezen kívül a kereskedelmi vállalkozások képeznek még jól körülhatárolható, és a statisztikai elemzés céljából használható – 21%-os – csoportot. Több esetben a mintába került cégek csekély száma nem teszi lehetővé az ágazatonkénti elemzést (mezőgazdaság, szállítás és közlekedés, pénzügyi szolgáltatások, oktatás és kultúra, egészségügy), egy esetben pedig maga a kategória túl heterogén (egyéb szolgáltatások). Ez utóbbi probléma viszont végső soron vissza vezethető az előbbire, a sok különböző szolgáltatást végző céget ágazatonként kevés vállalkozás reprezentálja a mintába, így az ő esetükben is le kell mondanunk a külön elemzésről.

A mintába került cégek 16%-át Budapesti székhelyükön vagy telephelyükön értük el, 19%-ukat valamelyik megyeszékhelyen, 47%-ukat ennél kisebb városban, és 18%-ukat községben.

A válaszadók szocio-demográfiai jellemzői természetesen eltérnek a lakosságra jellemző paraméterektől, hiszen vállalatok vezetőiről van szó. A válaszadók közel kétharmada (64%-a) férfi, 36%-a nő volt. Mindössze 5%-ukról mondható el, hogy még nem töltötte be a 30. életévét, másrészt csak 11%-nyian vannak azok is, akik legalább 60 évesek. A többség középkorú, negyvenes (32%) vagy ötvenes (37%) éveiben jár. További 14% 30-39 éves.

Túlnyomórészt olyan válaszadókkal beszélünk, akik legalább részben tulajdonosai is annak a vállalkozásnak, amelyiket megkerestük. A válaszadók 27% többségi tulajdonosa vállalatának (ide soroltuk az egyéni vállalkozókat is), szinte ugyanennyien (26%-nyian) vannak azok, akik jelentős résztulajdonnal rendelkeznek a vállalkozásból. A megkérdezettek 17%-a állította, hogy csak kisebb részesedése van a cégben, míg szűk háromtizednyien (29%-nyian) mondták, hogy egyáltalán nem tulajdonosai a vállalatnak. A válaszadók túlnyomó többsége, csaknem négyötöde (78%-a) legfelsőbb szintű vezető volt, míg 22%-uk második szintű vezetőnek vallotta magát. (Az egyéni vállalkozókat legfelsőbb szintű vezetőnek tekintettük.)

Egyértelmű — és nem meglepő — összefüggést találtunk a vállalkozás mérete és a válaszadó tulajdonosi pozíciója illetve beosztása között. Míg a kisvállalkozások 56%-ában a többségi tulajdonossal sikerült beszélünk, addig a közepes méretű (10-49 főt foglalkoztató) cégek esetében már csak 14%-ban beszélhettünk a többségi tulajdonossal, 41%-ban pedig más jelentős résztulajdonossal, addig a nagy vállalkozások esetében többnyire olyan válaszadókkal beszélünk, akiknek vagy egyáltalán nincs tulajdonrészük a cégben (47%), vagy csak kisebb részesedést mondhatnak a magukénak (32%). A kért beosztása és a vállalkozás mérete között hasonló összefüggést találtunk: a kisvállalkozások 84%-ában a legfelsőbb szintű vezetővel beszélhettünk, a közepes méretű cégek esetében 78%-ban értük el ezt, a nagy vállalkozások válaszadói közül viszont már csak 72% tartozott a legfelsőbb szintű vezetők táborába.

Az elemzés során a *vállalkozás* paramétereit vetettük össze a kapott válaszokkal, a *válaszadó* személyes adatait nem tekintettük releváns tényezőnek. Ez alól kivételt képez a válaszadó tulajdonosi pozíciója, amit fontos elemzési szempontként kezeltünk.

2. A magyarországi piaci helyzet értékelése

2.1 Piaci verseny általában

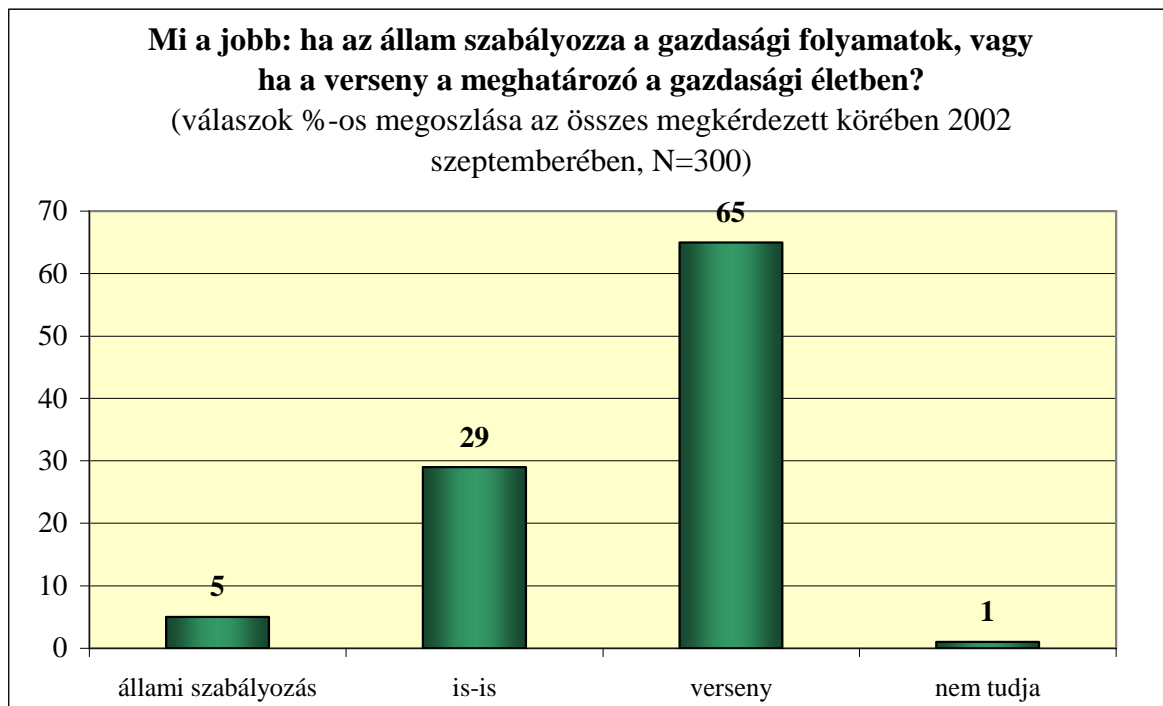
A gazdasági folyamatok állami illetve spontán önszabályozásáról vallott nézetek alapján a vállalkozói szféra egyértelműen inkább liberálisnak, mint paternalistának tekinthető. Így volt ez egy évvel ezelőtt is, és két éve is, amikor némileg másképp tettük fel a kérdést a válaszadóknak.

A válaszadók 6%-a szerint az a jobb, ha kizárólag a piaci verseny szabályozza a gazdasági folyamatokat – tavaly kicsivel többen, 9%-nyian vélekedtek így. A különbség csekély, egyértelmű következtetések levonására nem alkalmas. **A megkérdezett vezetők abszolút többsége, 57%-a**, ha nem is ennyire, de alapvetően liberális gazdasági elveket vall, ők azok, akik **szerint döntően a piaci versenynek kell szabályoznia a gazdasági folyamatokat.** Tavaly 10%-kal kevesebben voltak ezen az állásponton. A vállalatvezetők második legnagyobb, ugyanakkor csökkenő nagyságú csoportját azok alkotják, akik kvázi semleges álláspontra helyezkedtek, azt állítva, hogy a gazdasági folyamatok szabályozásában körülbelül azonos mértékű állami és piaci szerepvállalás vezet optimális eredményre. Most 29%-nyian voltak ezen az állásponton, míg tavaly még 40%-nyian vallották magukénak ezt a koncepciót. Tehát körülbelül annyival vannak most többen, a döntően piaci szabályozásban bízók, mint amennyivel kisebb arányban találni a megkérdezettek között olyanokat, akik az állam és a piaci önszabályozás azonos mértékű szerepét látnának szívesen. Mivel a többi véleménycsoport nagysága alig változott, arra következtethetünk, hogy **némi elmozdulás történt a piaci verseny nagyobb – de nem kizárólagos – szerepéről vallott vélemény irányába.** Törpe kisebbséget alkotnak azon megkérdezettek, akik többé-kevésbé az állami beavatkozás pártján állnak: mindössze a vállalatvezetők 1%-a vélekedett úgy, hogy kizárólag az államra kellene bízni a gazdasági folyamatok szabályozását, és további 5%-uk állította, hogy ha nem is kizárólagosan, de döntően az állam feladata a gazdasági élet irányítása. (3% nem tudott érdemi választ adni a kérdésre.)

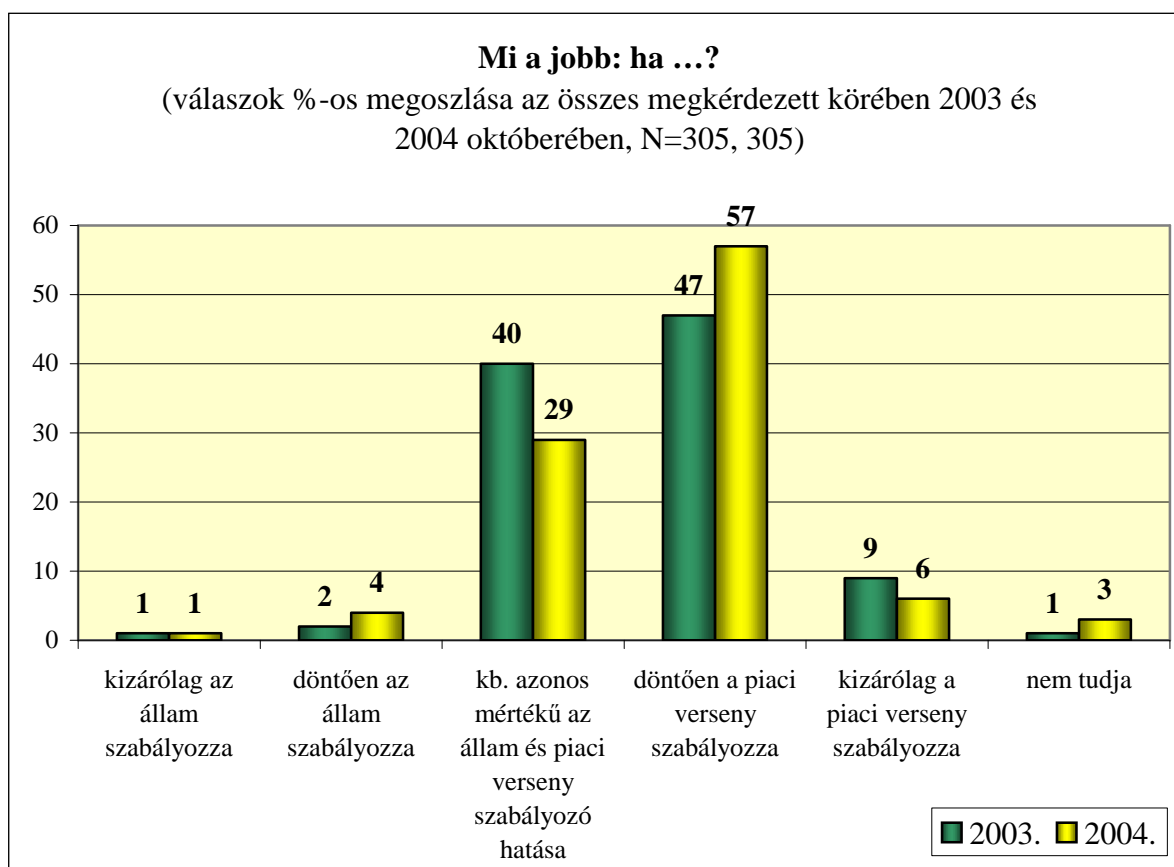
Két évvel ezelőtt arra kértük a megkérdezett vezetőket, hogy egyértelműen mondják meg, az állami szabályozás vagy spontán piaci verseny pártján állnak. Akkor a megkérdezett piaci szereplők közel kétharmada (65%-a) egyértelműen úgy vélte, hogy az állami szabályozásnál

jobb, ha a verseny meghatározó a gazdasági életben. 5%-uk éppen az ellenkező véleményen volt, azaz az állami szabályozás mellett tör pálcát, míg 29% köztes véleményt képviselt, azaz a piaci mechanizmusok hatását és az állami szabályozást egyaránt el tudta fogadni. A jelenlegi adatok finomabb bontásban, de gyakorlatilag megfelelnek ennek az adatsornak.

1. tábla

2. tábla

A "lassier fair" elvétől a totális állami szabályozásig tulajdonképpen az iskolában szokásos ötfokú skálán jelezték véleményüket a megkérdezett vezetők. Ezen osztályozási séma kereti között az ötös jelenti a neoliberális eszmékkel való maximális szimpátiát, míg az egyes azok teljes tagadását, az állam piaci beavatkozása melletti kiállást. Az ötfokú osztályozás megkönnyíti a vizsgált csoportok véleményének összehasonlítását.

Mindenekelőtt fontos kiemelni, hogy továbbra is minden statisztikai szempontból releváns csoport inkább a piaci mechanizmusok nyújtotta gazdasági önszabályozást támogatja. A megfigyelhető különbségek tehát relatívak, valójában csak azt mutatják, hogy az átlagoshoz képest jobban vagy kevésbé támogatják adott csoport tagjai a piaci mechanizmusok állami beavatkozástól mentes működését.

Általában elmondható, hogy minél nagyobb egy vállalkozás, annál inkább előnyben részesíti a piaci versenyt előnyben részesítő vegyes szabályozást, amelyben az állam is szerepet kap a piac megregulálásában – bár csak kis mértékben. Ezzel párhuzamosan a vállalatméret növekedésével csökken azok vezetők aránya, akik a vegyes szabályozás azon módját tartják a

legelőnyösebbnek, amelyik körülbelül azonos mértékben bízza a gazdaság szabályozását a piaci mechanizmusokra illetve az állam kontrolljára. Más megközelítésben: a kisebb vállalatok vezetői átlagosan valamivel nagyobb teret adnának a gazdaság állami szabályozásának, mint a nagyobb cégek vezetői.

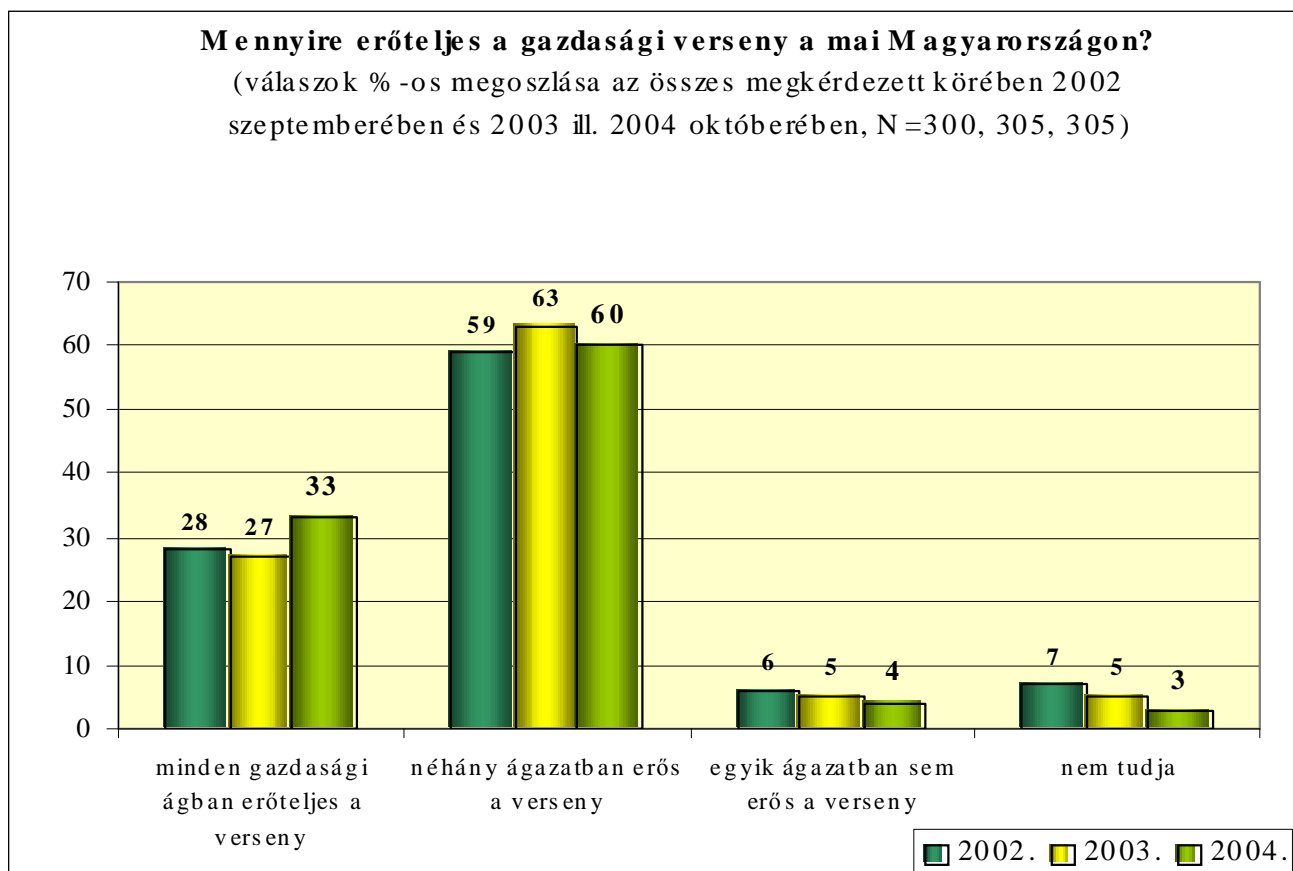
Ágazati besorolás szempontjából kevés csoport nagysága éri el a statisztikai összehasonlításhoz szükséges méretet, ugyanakkor az ezen csoportokba – vagyis ágazatokba – tartozó vállalatvezetők: az iparral, kereskedelemmel, illetve más szolgáltatással foglalkozó vállalkozások megkérdezett vezetői az átlagosnál nagyobb arányban preferálták a piac spontán önszabályozását.

A fővárostól a falvak felé haladva egyre kevésbé szimpatikus a megkérdezett vállalatvezetők számára a gazdaság piaci irányítása.

Úgy tűnik, valamelyest a tulajdonosi pozíció is hatással van a kért piaccal kapcsolatos attitűdjeire, ugyanis leginkább azok a vállalatvezetők voltak a piac önszabályozásának hívei, akiknek egyáltalán nincs tulajdonuk a vállalatban. Mivel ez elsősorban a nagyvállalatok vezetőire jellemző, az eredmény megerősíti a vállalatméret és a vizsgált gazdasági attitűd korábban bemutatott kapcsolatát.

A megkérdezett gazdasági szereplők többsége továbbra is úgy véli, hogy a magyar gazdaságot csak részben jellemzi éles piaci verseny, vannak olyan ágazatok, ahol erős verseny érvényesül és vannak olyanok, ahol nem. A megkérdezettek 60%-a volt ezen az állásponton, ami nem tér el lényegesen az egy évvel korábbi 63%-os és a 2 évvel ezelőtti mért 59%-os aránytól. Az előbbi vegyes választ adók mellett, a megkérdezettek egyharmada vélelmezi, hogy minden ágazatban erős verseny folyik. (Tavaly és tavaly előtt közel ugyanennyien, a jelenlegi értéknél 4–5%-kal kevesebben voltak ezen a véleményen.) Összességében tehát azok vannak többségben, akik piaci versenyt vélnek felfedezni a magyar gazdasági életben. Ellenkező véleményt rendkívül kevesen, mindössze 4%-nyian vallanak; hasonló arányban, mint a korábbi felmérés során, amikor 5 illetve 6%-nyian hitték, hogy a gazdaság egyik területén sem érvényesülnek a piaci verseny mechanizmusai. (További 3% nem tudott választ adni a kérdésre.)

3. tábla

A vállalatok paraméterei és a vállalatvezető tulajdonosi pozíciója ugyan továbbra is befolyásolja a válaszok megoszlását, de minden elemzésre alkalmas nagyságú csoportban domináns véleménynek számít, hogy vannak ágazatok, amelyekben erős a verseny, és vannak, amelyekben nem annyira.

A vállalat mérete alig befolyásolta a válaszok megoszlását.

Az ipari vállalatok vezetői az átlagosnál nagyobb arányban voltak azon a véleményen, hogy a verseny erőssége „szektorfüggő”, vannak olyan területek, amelyeken erőteljes piaci verseny folyik, és vannak olyanok, amelyeken nem. Az egyéb szolgáltatásokba sorolt tevékenységekkel foglalkozó vállalatok vezetőire még inkább jellemző ez, és ennek következtében az, hogy lényegesen kisebb arányban gondolják, hogy a magyar gazdaság egészére jellemző lenne az

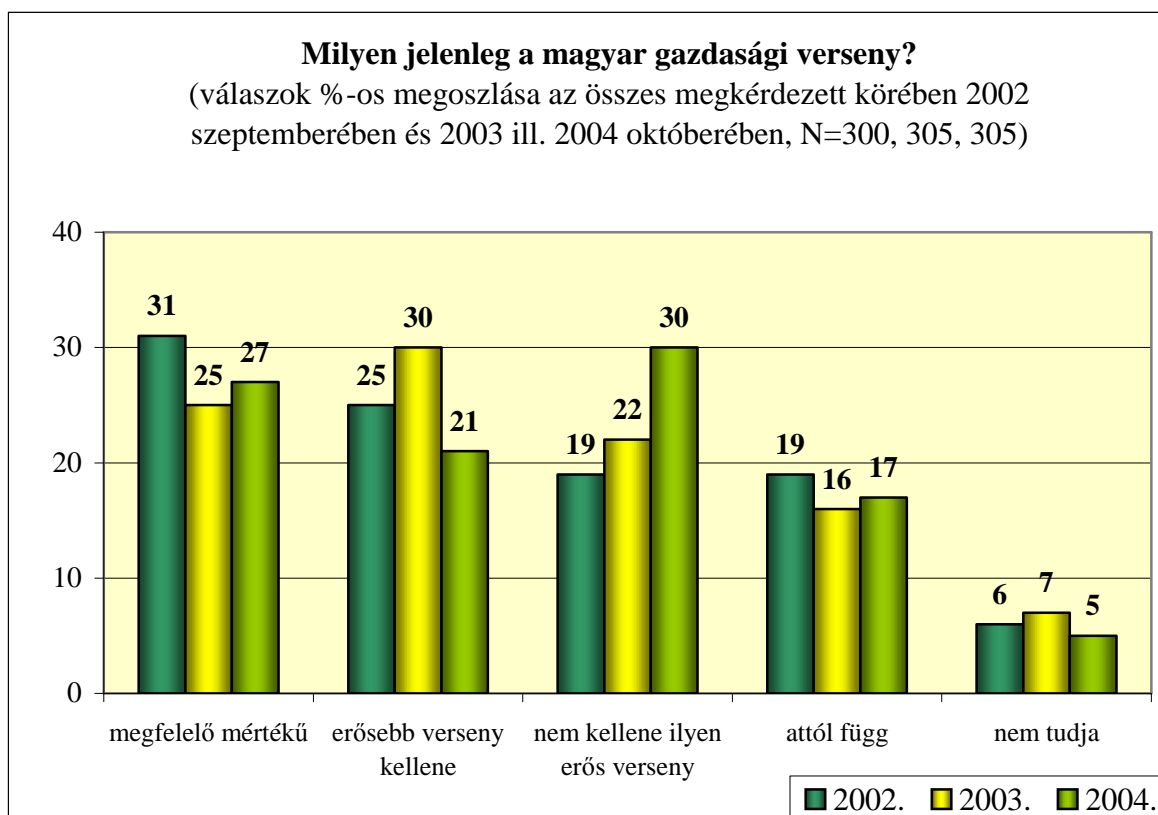
erős verseny. A kereskedelmi vállalkozások vezetői viszont az átlagosnál kisebb arányban vélik „szektorfüggőnek” a verseny erősségét, és nagyobb arányban látják általában, az egész magyar gazdaságra jellemzőnek az erős piaci versenyt.

A települési hierarchia hatása nem egyértelmű. Az mindenesetre megállapítható, hogy a fővárosban a legmagasabb azok aránya, akik általánosnak látják a piaci versenyt. A megyeszékhelyeken tevékenykedő vállalatok vezetői másoknál kisebb arányban vélekednek így, és kicsivel többen vannak közöttük azok, akik szerint egyik ágazatban sincs komoly verseny. A nem megyei jogú városokban dolgozó vezetők között pedig azok vannak az átlagosnál kicsivel többen, akik szerint a magyar gazdaság nem minden ágazatában erős a piaci verseny, bár vannak olyan ágazatok, amelyekben igen.

Leginkább azok a vállalatvezetők látják „szektorfüggőnek” a piaci verseny erősségét, akiknek nincs tulajdona a cégben.

A jelenlegi helyzetnek, a magyarországi piaci verseny aktuális erősségének értékelése a kívánatoshoz képest most is erősen megosztja a kérdezett vállalatvezetőket. Azonban a vélemények jelentős átrendeződése figyelhető meg a korábbi két felmérés eredményeihez képest: most a válaszadók legnagyobb csoportja gyengébb versenynek örülne. A vállalkozói mintába került személyek háromtizede úgy véli, nem kellene olyan erős verseny Magyarországon, mint amilyen most tapasztalható. Tavaly még csak 22%-nyian vélekedtek így, 2002 őszén pedig 19%-nyian. Tavaly a válaszadók legnagyobb csoportja, háromtizede éppen erősebb versenyt szeretett volna. E csoportba most lényegesen kevesebben 21%-nyian tartoznak. A megkérdezettek 27%-a viszont éppen megfelelő mértékű a gazdasági verseny Magyarországon. E csoport nagysága nem változott lényegesen tavaly óta, és nem tér el számottevően a 2002-es eredménytől sem, gyakorlatilag azok átlagát adja. További 17%-a a megkérdezetteknek nem tudott egyértelmű véleményt mondani, és az „attól függ ” választ adta, 7% pedig egyáltalán nem tudott felelni a kérdésre. E válaszcsoporthoz relatív nagysága alig változott az elmúlt két év folyamán.

4. tábla

A kisvállalatok vezetői másoknál kisebb arányban tartják megfelelőnek a verseny jelenlegi szintjét.

Az ipari szektorban tevékenykedő vállalatok megkérdezett vezetői az átlagosnál ritkábban mondták, hogy nem kellene ilyen erős verseny, és lényegesen gyakrabban feleltek a kevésbé markáns „attól függ” válasszal. Körükben az erősebb versenyt kívánók aránya megegyezik azok arányával, akik gyengébb versenyt látnának szívesen a magyar gazdasági életben. A kereskedelmi vállalatok vezetői viszont az átlagosnál lényegesen nagyobb arányban szeretnék mérsékeltebb piaci versenyt. Az egyéb szolgáltatások kategóriába sorolt tevékenységekkel foglalkozó cégek vezetőinek körében éppen ellentétesen alakultak a vélemények: ők másoknál kevésbé hívei az erősebb verseny koncepciójának.

A fővárosi vállalatok vezetői az átlagosnál nagyobb arányban találták megfelelőnek a verseny jelenlegi mértékét, az elégedetlenek között viszont az átlaghoz képest lényegesen többen voltak azok, akik túl erősnek ítélik a versenyt, és ennek megfelelően sokkal kevesebben, akik még

erősebbre vágnak. A megyeszékhelyeken működő vállalatok vezetői viszont nagyobb arányban támogatnák a verseny erősítését, és kisebb arányban fékezését.

A jelentős, de nem többségi tulajdonnal rendelkező válaszadók másoknál nagyobb arányban tartják túl erősnek a versenyt a magyar gazdasági életben, és az átlagosnál kisebb arányban elégedettek a verseny jelenlegi szintjével. Akiknek csak kisebb részesedésük van a cégben, azok az átlagosnál nagyobb mértékben támogatnák a verseny fokozását, míg a vállalatban tulajdonrészrel nem rendelkező vezetők fő sajátossága, hogy másoknál nagyobb arányban találják megfelelő mértékűnek a gazdasági versenyt.

Az, hogy ki hogyan értékeli a helyzetet, függ attól is, milyennek érzékeli azt. A jelenlegi helyzet percepciója és értékelése közti összefüggés gyakorlatilag ugyanolyan mintázatot mutat, mint egy évvel ezelőtt. Akik szerint minden ágazatban erős verseny van, azok másoknál nagyobb arányban tartják megfelelőnek a helyzetet, míg akik egyetlen ágazatban sem látnak igazi versenyszituációt, azok között nem akadt olyan megkérdezett, aki megfelelőnek találta volna a jelenlegi állapotot. Nem meglepő az sem, hogy akik általában erős piaci versenyt látnak minden ágazatban, azok az átlagosnál jóval kisebb mértékben erősítenék tovább a versenyt, viszont nagyobb arányban örülnének a versenyhelyzet mérséklődésének. Ezzel szemben, akik úgy látják, a hazai gazdaságot egyáltalán nem hatja át a versenyszellem, azok túlnyomó többsége erősebb versenyt szeretne.

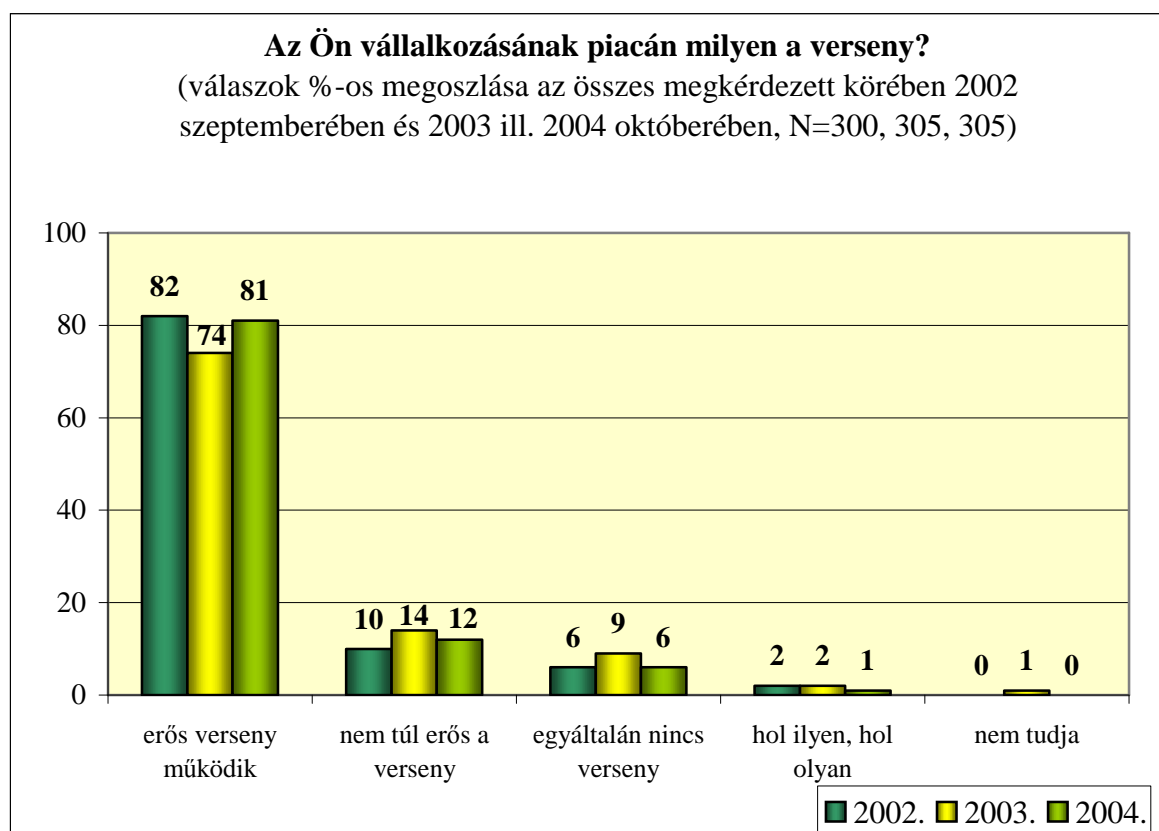
5. tábla

			Ön szerint mennyire erőteljes a gazdasági verseny a mai Magyarországon?				Összesen
			a gazdaság minden ágazatában erőteljes verseny van	van ahol erős a verseny, és van ahol nem	egyik gazdasági ágazatban sincs komoly verseny	nem tudja	
Ön szerint milyen mértékű a gazdasági verseny a mai Magyarországon?	megfelelő mértékű a gazdasági verseny	N	34	49			83
		Oszlop %	33,3%	26,9%			27,2%
	erősebb verseny kellene	N	5	53	6		64
		Oszlop %	4,9%	29,1%	54,5%		21,0%
	nem kellene ilyen erős verseny	N	57	31	3	1	92
		Oszlop %	55,9%	17,0%	27,3%	10,0%	30,2%
	attól függ	N	6	41	2	2	51
		Oszlop %	5,9%	22,5%	18,2%	20,0%	16,7%
	nem tudja	N		8		7	15
		Oszlop %		4,4%		70,0%	4,9%
Összesen	N	102	182	11	10	305	
	Oszlop %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

2.2. Verseny a saját vállalat piaci szegmensében

A saját vállalat piacán tapasztalható gazdasági verseny megítélése jelentős mértékben eltér az általános, Magyarországra jellemző piaci verseny megítélésétől. A vállalati mintába került cégek megkérdezett vezetőinek négyötöde (81%-a) arról számolt be, hogy azt a piaci szegmenst, amelyben saját vállalatuk is mozog erős verseny jellemzi. Csak 12%-uk állította, hogy nem túl erős a verseny, és fele ennyien (6%-nyian), hogy nincs is verseny vállalatuk piaci környezetében. További 1% pedig azt válaszolta, hogy hol ilyen, hol olyan a verseny azon a piacon, amelyen vállalata mozog. **A jelenlegi adatok gyakorlatilag a két évvel ezelőtti eredményeknek felelnek meg**, vagyis az egy évvel ezelőtti felméréshez képest valamelyest nőtt a verseny érzékelt erőssége a vállalatok közvetlen gazdasági környezetében.

6. tábla

A vállalatméret csak kis mértékben befolyásolja azt, hogy a kérdezettek mit gondolnak a saját cégiük piacát jellemző verseny erősségéről. Alapvetően az alaptendencia érvényesül, vagyis a

kisvállalkozásoktól a nagy cégekig bezárólag minden esetben körülbelül a válaszadók négyötöde van azon a véleményen, hogy erős verseny érvényesül cége piacán. Ehhez képest a különbségek viszonylag szerények: a nagyvállalatok vezetői a kis és közepes méretű cégek vezetőihez képest kisebb arányban érzik erősnek a versenyt.

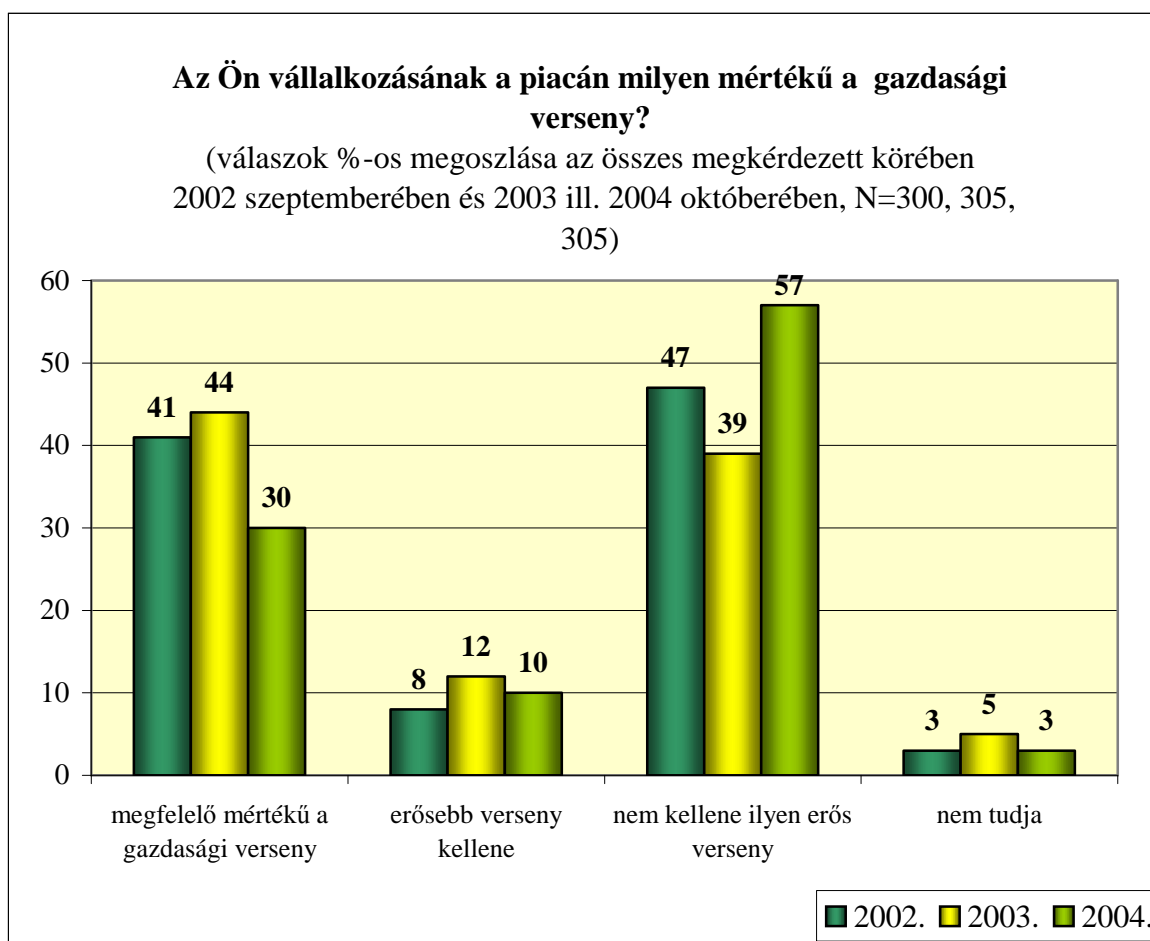
A kereskedelmi cégek vezetői másoknál jóval nagyobb arányban számoltak be arról, hogy ágazatukban kíméletlen verseny folyik.

A települési hierarchia hatása markáns: míg a megyeszékhelyeken az átlagosnál kisebb, addig a fővárosban jóval nagyobb arányban számoltak be saját területükön erős versenyről a megkérdezett vállalkozók.

A válaszadók tulajdonosi viszonya a vállalathoz nem befolyásolta lényegesen a válaszok megoszlását.

Jelentősen változott a saját értékesítési piacra jellemző verseny megítélése. Drasztikusan emelkedett azon megkérdezettek aránya, akik túl erősnek tartják a vállalatuk értékesítési piacát utaló versenyt. Jelenleg a vállalatvezetők 57%-a van ezen a véleményen, szemben a korábbi két felmérés eredményeivel. Érdemes azonban kiemelni, hogy e területen a felmérés első két évében kapott eredmények is – bár messze nem ekkora – eltérést mutattak: tavaly 39%-nyian találták túl erősnek a versenyt értékesítési piacukon, ami 8%-kal maradt el a 2002-ben mért aránytól. A válaszadóknak most mindössze háromtizede elégedett e tekintetben, ennyien találták megfelelő mértékűnek a versenyt azon a piacon, amelyen saját vállalatuk is mozog. Tavaly és tavaly előtt több mint négytizednyien vélekedtek így. Sokkal kevesebben, 10%-nyian vannak, akik erősebb versenyt szeretnének – e csoport nagysága nem változott számottevően az elmúlt két év folyamán. (További 3% nem tudott véleményt formálni a kérdésről.)

7. tábla

Leginkább a közepes méretű vállalatok vezetői tartják túl erősnek a versenyt, legkevésbé pedig a nagyvállalati vezetők – bár még körükben is a megkérdezettek fele vélekedik így.

Az ipari vállalkozások az átlagosnál valamivel kevésbé elégedettek a jelenlegi állapotokkal, és jobban örülnének a verseny mérséklődésének. Fokozott mértékben mondható el ugyanez a kereskedelmi vállalkozások vezetőiről. Az egyéb szolgáltatásba sorolt cégek vezetői viszont az átlagosnál kisebb arányban tartják túl erősnek az értékesítési piacukat jellemző versenyt.

A települési hierarchia hatása számottevő. A kisebb településektől a főváros felé haladva szinte folyamatosan csökken azon vállalatvezetők aránya, erősebb versenyt látnának szívesen a saját ágazatukban. A fővárosi megkérdezettek az átlagosnál nagyobb arányban tartják túl erősnek a versenyt.

A vállalatukban többségi tulajdonnal rendelkező válaszadók az átlagosnál kisebb arányban tartják túl erősnek a verseny jelenlegi mértékét.

Ahogy a magyarországi gazdasági helyzetre vonatkoztatva leírtuk, úgy a saját piaci szegmensre is igaz az, hogy a helyzet értékelése, megítélése nagymértékben függ annak percepciójától. Akik erős versenyszituációt tapasztalnak, azok többnyire jobban örülnének egy kevésbé éles versenynek, és az is elmondható, hogy minél gyengébbnek ítéli valaki a versenyt, annál nagyobb arányban igényli annak erősödését, erősítését. Fontos kiemelni, hogy a legnagyobb arányban, 54%-ban azok elégedettek a jelenlegi helyzettel, akik nem túl erős versenyt tapasztalnak maguk, illetve vállalatuk körül. Összességében csak megerősíthetjük a korábbi felmérések során leírtakat: a megkérdezett vállalatvezetők sem a verseny hiányát, sem a túl erős versenyhelyzetet nem „szeretik”, és többnyire egy közepes mértékű, nem túl erős, de azért egyértelműen tapasztalható piaci versenyt gondolnak a ideálisnak a saját értékesítési piacukon.

8. tábla

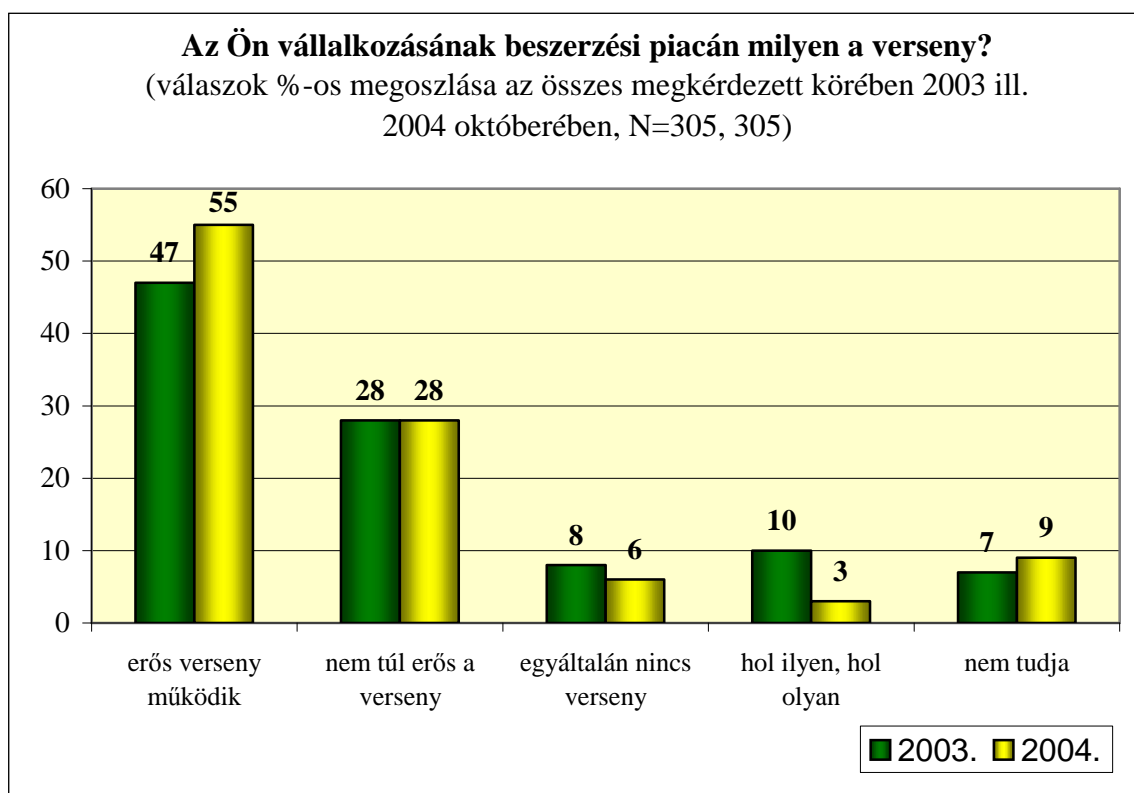
			Az Ön vállalkozásának értékesítési piacán milyen a verseny?					Összesen
			erős verseny működik	nem túl erős a verseny	egyáltalán nincs verseny a piacon	hol ilyen, hol olyan	nem tudja	
Az Ön vállalkozásának értékesítési piacán milyen mértékű a gazdasági verseny?	megfelelő mértékű a gazdasági verseny	N	65	19	5	1	90	
		Oszlop %	26,2%	54,3%	26,3%	50,0%	29,5%	
	erősebb verseny kellene	N	9	14	9		32	
		Oszlop %	3,6%	40,0%	47,4%		10,5%	
	nem kellene ilyen erős verseny	N	167	2	4	1	174	
		Oszlop %	67,3%	5,7%	21,1%	50,0%	57,0%	
	nem tudja	N	7		1		1	
		Oszlop %	2,8%		5,3%		100%	
	Összesen	N	248	35	19	2	1	305
		Oszlop %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%

2.3. Verseny a saját vállalat beszerzési piacán

A vizsgált vállalatok értékesítési piacán tapasztalható verseny a konkurensokkal kapcsolatos viszonyt határozza meg. A tavalyi felméréstől kezdve egy másfajta viszonyról, a vállalatok gazdasági környezetének egy másik területéről is kikérdeztük a mintába került vállalatok vezetőit, beszerzési piacukról.

Összességében a megkérdezett vállalatvezetők továbbra is a magyar gazdaságra általában jellemzőnek tartottnál nagyobb, de a saját értékesítési piacukon tapasztaltnál kisebb mértékűnek tartják a beszerzési piacukon működő versenyt. A tavalyi felméréshez viszonyítva nőtt azok aránya, akik e tekintetben is éles versenyről számoltak be. A válaszadók több, mint fele (55%-a) úgy látja, vállalata beszerzési piacán a verseny "farkastörvényei" érvényesülnek, míg ennek ellenkezőjéről, a verseny teljes hiányáról csak 6%-uk számolt be. Ennél lényegesen többen voltak, akik köztes véleményüknek adtak hangot: 28% szerint van, de nem túl erős a verseny vállalata beszerzési piacán. További 3% szerint hol ilyen, hol olyan a helyzet, nem lehet egyetlen meghatározással jellemezni. (9% pedig nem tudott választ adni a kérdésre.) 2003 őszén kevesebben voltak, akik erős versenyt tapasztaltak e téren, és többen azok, akik szerint hol ilyen, hol olyan a verseny. Vagyis a vélemények valamelyest sarkosabbak lettek, de csak egyik irányba: most többen látnak erős verseny beszerzési piacukon, de nem változott lényegesen azok aránya, akik egyáltalán nem tapasztalnak versenyt ezen a területen vagy csak kis mértékű versenyről számoltak be.

9. tábla

A vállalatméret alig befolyásolja a válaszok megoszlását, az egyetlen lényeges eltérés a kisvállalkozások esetében figyelhető meg: ezek vezetői bizonytalanabbak a közepes és nagyvállalatok vezetőinél a kérdés megítélésében. Feltehetően azért, mert sok szolgáltatással foglalkozó kisvállalat (ide értve az egyéni vállalkozókat is) esetében valójában nem beszélhetünk beszerzési piacról – legalábbis abban az értelemben nem, ahogyan egy nagy ipari vagy kereskedelmi cég esetében.

Az ipari tevékenységet folytató cégek vezetői az átlagosnál nagyobb arányban tapasztaltak nem túl erős versenyt, a kereskedelemmel foglalkozó vállalatok viszont éppen ellenkezőleg, az átlagosnál nagyobb mértékben számoltak be erős versenyről a beszerzési piacukon. Az egyéb szolgáltatásokba tartozó tevékenységekkel foglalkozó vállalatok vezetői, akárcsak a kisvállalatok köréből kikerülő válaszadók bizonytalanabbak e téren – és ezzel összefüggésben kevesebben számoltak a beszerzési piacokra jellemző erős versenyről.

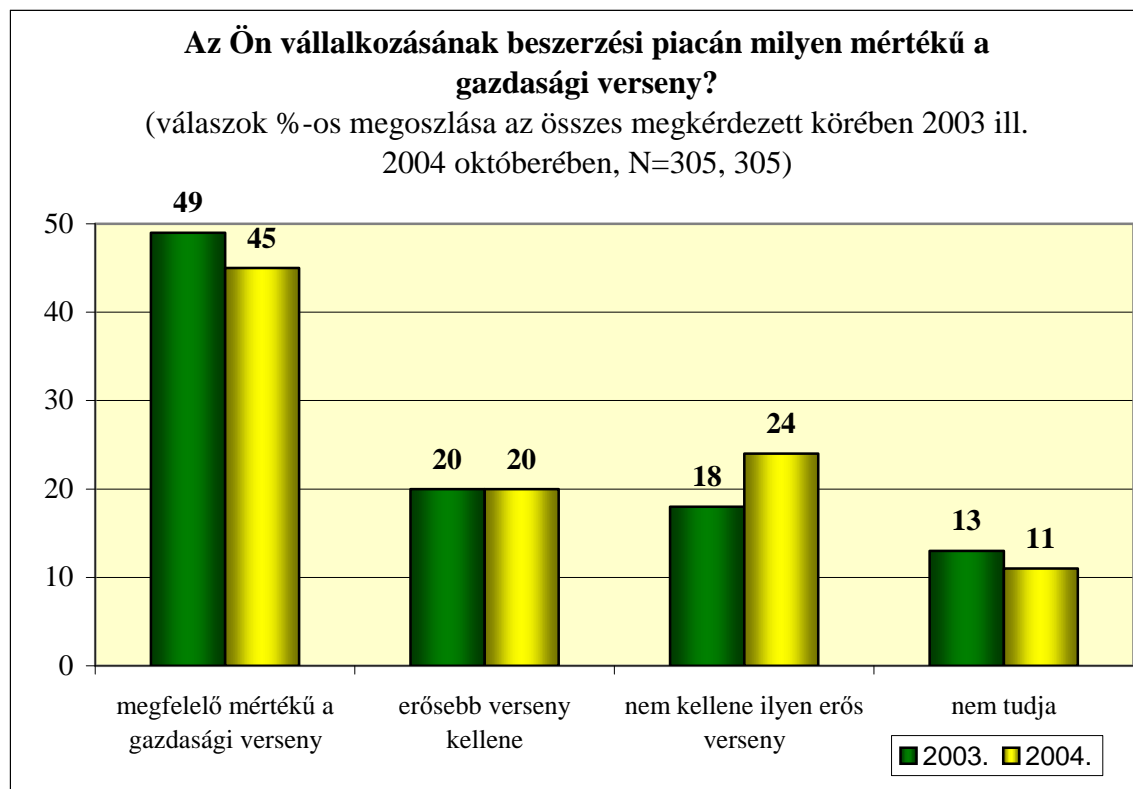
A településtípusok közti különbségek csak kis mértékben befolyásolják az egyes választípusok egymáshoz viszonyított súlyát, ugyanakkor megfigyelhető, hogy fővárosi vállalatok vezetői bizonytalanabbak e tekintetben.

A kérdezettek tulajdoni hányadának nincs szisztematikus hatása a válaszok megoszlására, bár a többségi tulajdonosok kicsivel bizonytalanabbak másoknál és kisebb arányban számoltak be gyenge versenyről – mindez megerősíti a kisvállalatokról elmondottakat.

Vállalata beszerzési piacán uralkodó verseny mértékét értékelve a válaszadók közel fele (45%-a) elégedettségének adott hangot. Ez azt jelenti, hogy a kérdezett vállalatvezetők – a verseny erőssége szempontjából – valamivel elégedettebbek beszerzési piacuk helyzetével, mint a saját piacukon tapasztalt állapotokkal, nem is beszélve a lényegesen kedvezőtlenebbnek ítélt országos helyzettel. Az inkább elégedetlenek között valamivel kisebb arányban találunk olyan válaszadókat, akik erősebb versenyt preferálnának vállalatuk beszerzési piacán (20%), mint olyanokat, akik éppen ellenkezőleg, túlzottnak tartják a verseny jelenlegi szintjét ott (24%). Viszonylag magas, 11%-os a bizonytalanok aránya is. Számottevő változások nem történtek az elmúlt egy év során: valamelyest csökkent azok aránya, akik megfelelőnek tartják a gazdasági versenyt vállalatuk beszerzési piacán, és nőtt azoké, akik túl erősnek tartják azt.

Az értékesítési illetve a beszerzési piacon tapasztalt verseny erősségének megítélése maximálisan önérdékkövető, és átlagos (azaz nem kiemelkedően költség-hatékony) piaci szereplőket feltételezve – szinte bármilyen piaci viszonyok között – a következőképpen alakulna: a saját értékesítési piacon túl erős (már-már fojtogató) a versenyről számolnának be ezek a képzeletbeli vállalatvezetők, míg a beszerzési piacon nem tartanák elég erősnek a versenyt, még mindig túl magasak tartanák a beszerzési árakat. A megkérdezett vállalatvezetők véleménye csak részben felel meg ennek a képnek. Igaz ugyan, hogy saját vállalkozása értékesítési piacán csak a megkérdezett vállalatvezetők egytizede erősítené a versenyt, miközben 57% már annak jelenlegi szintjét is túl magasnak tartja, de a vállalata beszerzési piacán tapasztalt versennyel a relatív többség elégedett. Az elégedetlenek körében viszont – a hipotetikus modellhez képest meglepő módon – többen csökkentenék a versenyt beszerzési piacukon, mint ahányan erősítenék. A különbség ugyan nem jelentős, de a modell alapján éppen fordítottnak kellene lennie. A vállalatvezetők értékelése vállalatuk értékesítési és beszerzési piacáról tehát sajátos, aszimmetrikus struktúrát mutat.

10. tábla

A cégnagyság növekedésével párhuzamosan valamelyest nő azok aránya, akik erősebb versenyt szeretnének és csökken azoké, akik már a jelenlegi versenyt is túl erősnek tartják vállalatuk beszerzési piacán. Vagyis leginkább a nagyvállalatok vezetőinek véleménye közelíti meg a fent bemutatott hipotetikus, maximálisan önérdekkövető vállalatvezetők véleményét. A kisvállalatok vezetőit ennek ellenkezője jellemzi, valamint az átlagosnál nagyobb mértékű bizonytalanság.

Az ipari vállalkozások megkérdezett vezetői az átlagosnál kicsivel nagyobb arányban elégedettek a beszállítók piacán tapasztalt verseny szintjével, míg a kereskedelmi vállalkozások vezetőinek relatív többsége túl erősnek tartja a versenyt ezen a területen. Az egyéb szolgáltatások kategória alá vont tevékenységekkel foglalkozó vállalatok vezetőit pedig az átlagosnál lényegesen nagyobb mértékű bizonytalanság jellemzi.

A fővárosi vállalatok vezetői között az átlagosnál többen vannak az elégedettek, de a bizonytalanok is. A megyeszékhelyeken megkérdezett vezetők körében az átlagosnál nagyobb a különbség az erősebb ill. gyengébb versenyt támogatók között (az előbbiek javára), míg a

községekben működő vállalkozások vezetői között gyakorlatilag megegyező a két csoport nagysága.

Vállalatuk többségi tulajdonosai egyrészt másoknál kisebb mértékben erősíténék a versenyt beszerzési piacukon, másrészt bizonytalanabbak e tekintetben. A cégükben részesedéssel nem rendelkező megkérdezettek viszont az átlagosnál elégedettebbek a jelenlegi helyzettel, és más vezetőknél kisebb arányban örülnének a beszerzési piacon tapasztalható verseny gyengülésének.

A beszerzési piacon tapasztalható verseny percepciója és megítélése szoros összefüggést mutat. **Akik erősnek ítélik a versenyt vállalatuk beszerzési piacán, elégedettebbek vele.** Akik úgy látják, beszerzési piacukon erős verseny van, 53%-ban tartják megfelelőnek a verseny mértékét, míg akik a verseny hiányáról vagy csak gyenge versenyről számoltak be, kisebb arányban, 41%-ban elégedettek a helyzettel. Mint már utaltunk rá, a saját értékesítési piacon uralkodó verseny percepciója és megítélése ettől némiképp eltérő, a megkérdezettek vállalatvezetők ez esetben inkább a mérsékelt versenyt tartják előnyösnek.

11. tábla

			Az Ön vállalkozásának beszerzési piacán milyen mértékű a verseny?					Összesen
			erős verseny működik	nem túl erős a verseny	egyáltalán nincs verseny	hol ilyen, hol olyan	nem tudja	
On vállalkozásának beszerzési piacán milyen mértékű a gazdasági verseny?	megfelelő mértékű a gazdasági verseny	N	89	35	7	3	4	138
		Oszlop %	53,3%	41,2%	41,2%	33,3%	14,8%	45,2%
	erősebb verseny kellene	N	15	36	7	2		60
		Oszlop %	9,0%	42,4%	41,2%	22,2%		19,7%
	nem kellene ilyen erős verseny	N	62	8	2	2		74
		Oszlop %	37,1%	9,4%	11,8%	22,2%		24,3%
	nem tudja	N	1	6	1	2	23	33
		Oszlop %	,6%	7,1%	5,9%	22,2%	85,2%	10,8%
	Összesen	N	167	85	17	9	27	305
		Oszlop %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%

2.4. A piaci versennyel kapcsolatos problémák percepciója

Akárcsak egy ill. két évvel ezelőtt, arról is megkérdeztük a mintába került vállalatok vezetőit, milyen – a versennyel kapcsolatos – problémákat érznek a magyar gazdasági életben. A megkérdezettek hat problémáról mondhattak véleményt, továbbá lehetőséget kaptak arra is, hogy egy egyéb, a felsoroltak között nem szereplő probléma gyakoriságáról is véleményt mondjanak. (Ezzel a lehetőséggel a megkérdezettek csekély hányada élt.) A problémák listája megegyezik a korábbi felmérések listáival, így közvetlenül összehasonlíthatjuk a két adatfelvétel során kapott eredményeket.

A problémák rangsorában nincs különbség a tavalyi évhez képest, és a egyes problémák elterjedtségének megítélése is többnyire csak kisebb-nagyobb ingadozást mutat, és nem egyértelmű változást.

Továbbra is igaz, hogy a megkérdezettek szerint elsősorban a nagyvállalatok dominanciája és a politika beavatkozása jelent problémákat a piaci versennyel kapcsolatban. Azt, hogy a nagyvállalatok, a multinacionális cégek uralják a piacot a megkérdezettek szűk kilenctizede (89%-a) tartotta nagyon jellemzőnek a magyar gazdaságra, vagyis többen, mint tavaly és tavalyelőtt, amikor négyötödnyien vélekedtek így. A gazdaság politikai befolyásoltságát most 73%-nyian tartották nagyon jellemzőnek, csak kicsivel többen, mint tavaly. Mivel a jelenlegi érték éppen megfelel a két évvel ezelőttinek, úgy tűnik, hogy a változás valójában csak véletlen ingadozás. (Fontos kiemelni, hogy a politika beavatkozása nem, vagy legalábbis nem csak a gazdasági élet állami túlszabályozását jelenti, hiszen ezt a problémát csak a megkérdezettek szűk háromtizede említette, mint nagyon gyakori nehézséget.) A harmadik leggyakrabban említett probléma, hogy a vállalatok nem tartják be a verseny szabályait, vállalati összefonódások, belső megállapodások vannak. Ezt a problémát idén hattizednyien említették, tavaly 7%-kal kevesebben, tavaly előtt viszont 5%-kal többen. Így egyértelmű trendről ez esetben sem beszélhetünk. A 2003-as felméréshez képest gyakorlatilag nem változott azok aránya, akik szerint nagyon gyakori jelensége a magyar gazdaságnak, hogy nehéz hozzáférni az értékesítési lehetőségekhez. Most 51%-nyian vélekedtek így, tavaly 49%-nyian voltak hasonló véleményen. Két évvel ezelőtt viszont csaknem hattizednyien vélték ezt nagyon jellemzőnek a magyar gazdasági életre. Ezeknél a problémáknál lényegesen kevesebben, alig háromtizednyien (29%-nyian) tartják nagyon

jellemzőnek a piac túlszabályozottságát - ennek a problémának a súlya nem változott lényegesen az elmúlt két év során a megkérdezettek válaszai alapján. (Korábban 33 ill. 30%-nyian tartották nagyon jellemzőnek a túlszabályozottságot a magyar gazdaságra.) A beszerzési forrásokhoz való hozzáférés nehézségeit jelenleg a válaszadó bő egynegyede (26%-a) tartja nagyon jellemzőnek, 4%-kal többen, mint egy évvel ezelőtt. Ugyanakkor a most mért érték még mindig lényegesen alacsonyabb a 2002-ben mért 35%-nál.

Továbbra is érvényes korábbi felmérések eredményei alapján tett megállapítás: **nem annyira a piac szabályozottságát, mint inkább annak hiányát (pl. politikai beavatkozás, monopóliumok kialakulásának lehetősége), vagy a szabályok áthágását látják problémának a magyar vállalkozók.**

A három legjellemzőbbnek tartott probléma érzékelésének különbsége a vizsgált vállalatcsoportokban a következőképpen alakult:

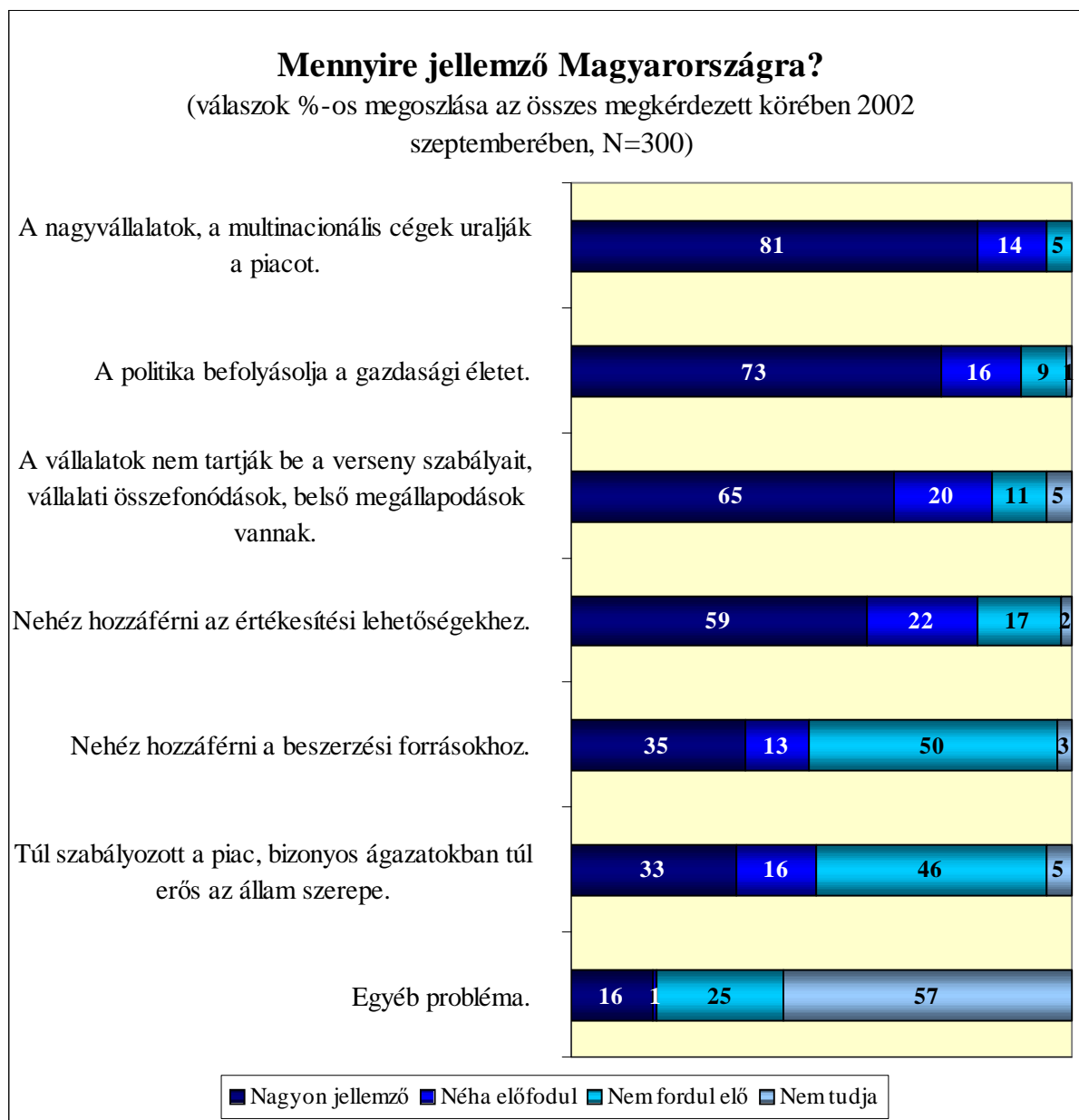
Bármely vállalatípust vizsgáljuk, a túlnyomó többség véleménye mindig az, hogy a nagyvállalatok uralma rendkívül jellemző a magyar piacra. De még a rendkívül magas mintaátlagnál is valamivel magasabb ez az arány a kereskedelmi cégek vezetői körében. A nagyvállalatok, az egyéb szolgáltatásokat nyújtó cégek, a fővárosi vállalatok vezetői, valamint azok, akiknek nincs tulajdonrészük a vállalatban éppen ellenkezőleg, másoknál kisebb arányban tartják nagyon jellemzőnek a nagyvállalatok piaci dominanciáját.

A gazdaságra gyakorolt politikai befolyást másoknál kevésbé tartják jellemzőnek a nagyvállalatok vezetői, azok, akiknek nincs tulajdonrészük a cégben, valamint a fővárosi vállalatok vezetői. Akik többségi, vagy jelentős résztulajdonosai vállalatuknak, valamint a kereskedelemmel foglalkozók, továbbá a közepes méretű vállalatokat irányító megkérdezettek viszont másoknál jellemzőbbnek tartják ezt.

A nagyvállalatok vezetői érzik legkevésbé gyakorinak azt, hogy a vállalatok nem tartják be a verseny szabályait. A kereskedelmi szférában tevékenykedő cégek válaszadói viszont másoknál valamivel jellemzőbbnek tartják ezt a problémát a hazai gazdasági életre. A vállalat szék- illetve telephelyének otthont adó település típusa is befolyásolja a válaszok megoszlását, általában elmondható, hogy az urbanizációs lejtőn lefelé haladva nő azon vállalatvezetők aránya, akik nagyon jellemzőnek tartják a vállalati összefonódásokat, belső

megállapodásokat. Még jelentősebb a kérdezett tulajdonrészének nagysága: minél nagyobb mértékben tulajdonosa a kérdezett a vállalatnak, annál inkább elterjednek tartja a versenyszabályok megszegését.

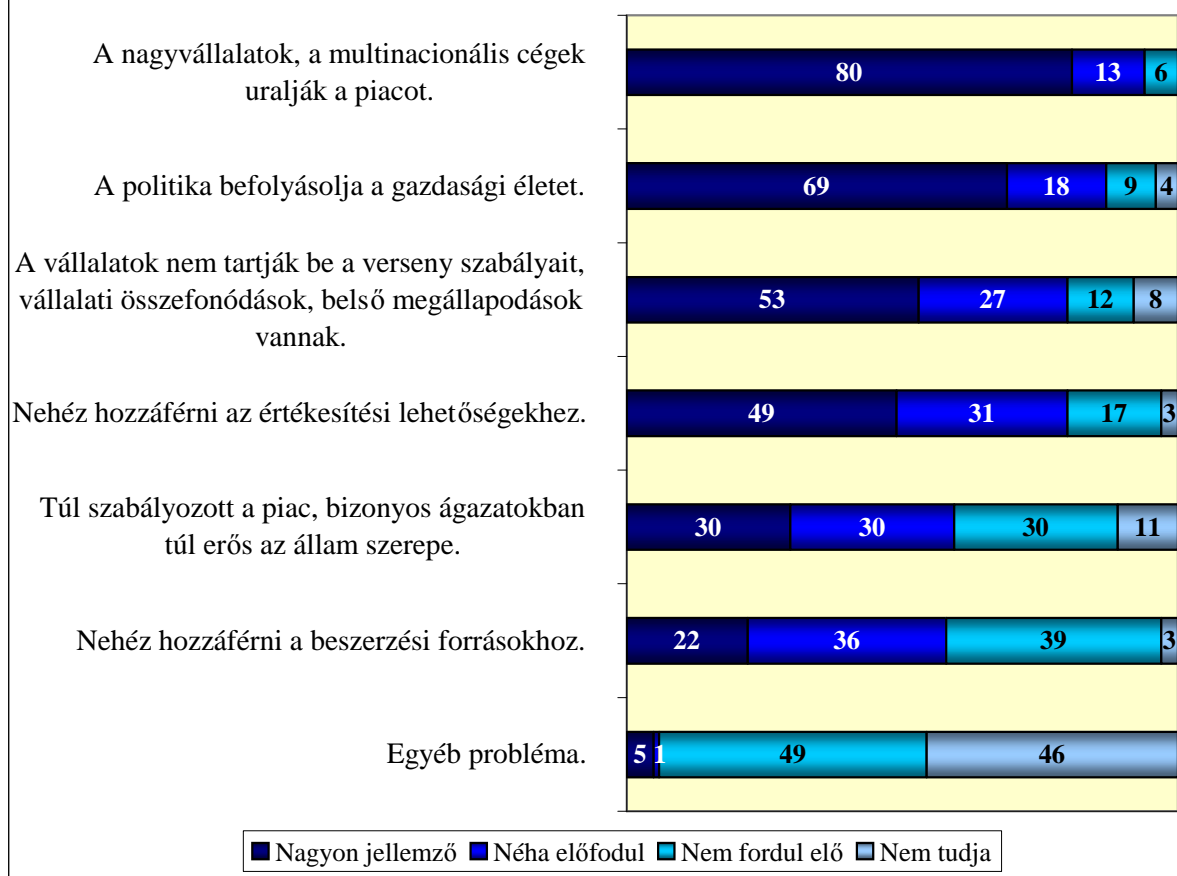
12. tábla

13. tábla

Mennyire jellemző Magyarországra?

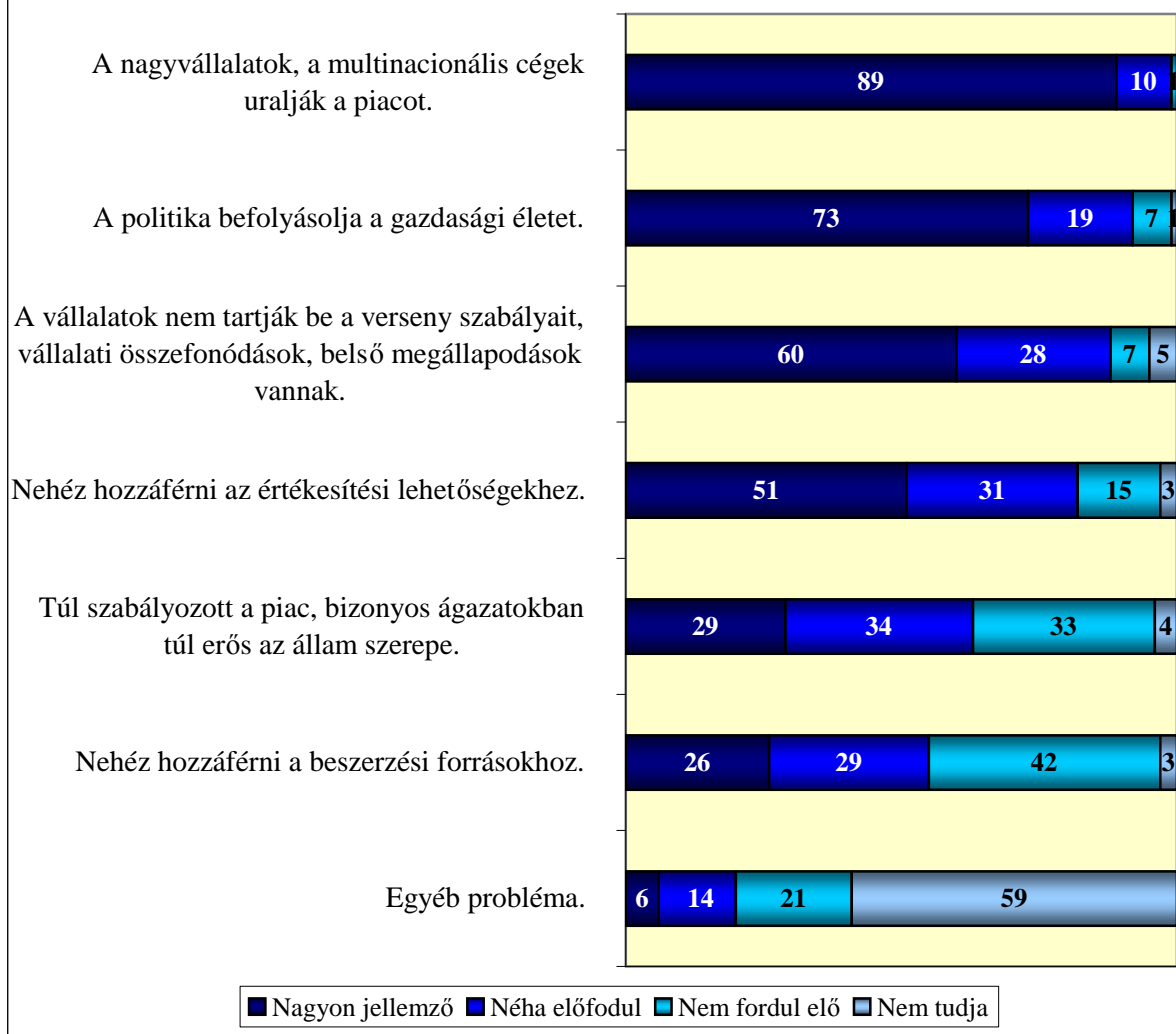
(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében 2003 októberében, N=305)

14. tábla

Mennyire jellemző Magyarországra?

(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében 2004 októberében, N=305)

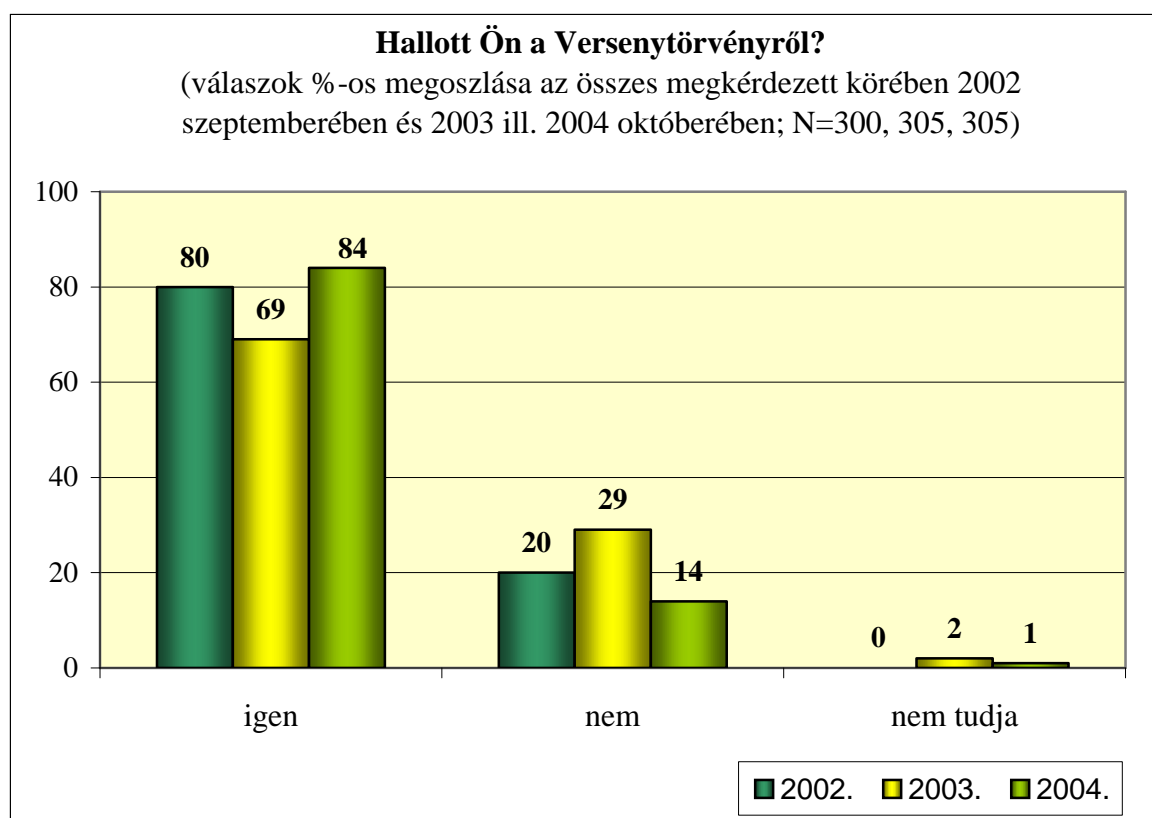

3. Vállalkozói ismeretek a Versenytörvényről

3.1. Általános ismertség, információforrások

A vállalalkozói mintába került vállalatok vezetőinek több, mint négyötöde (84%-a) hallott a Versenytörvényről. Egy évvel ezelőtt a megkérdezettek szűk héttizede, két éve viszont éppen négyötöde nyilatkozott így.

15. tábla

A vállalatok mérete valamelyest befolyásolja annak esélyét, hogy vezetőjük hallott-e már a Versenytörvényről. A kisvállalkozások vezetőinek szűk négyötöde tud a törvényről, míg a közepes méretű cégek megkérdezett vezetői közül 86%-ról, a nagyvállalatok döntéshozóinak pedig 89%-áról mondható el ugyanez. A kisvállalatok vezetői körében ez lényeges növekedésnek számít a tavalyi évhez képest.

A kereskedelemmel foglalkozó vállalkozások vezetői másoknál egy kicsivel alacsonyabb arányban hallottak a Versenytörvényről.

Az egyes településtípusok közül a megyeszékhelyeket érdemes kiemelni, az itt tevékenykedő vállalatok vezetői másoknál valamivel nagyobb arányban ismerik a törvényt.

Érezhető a hatása a kérdezett tulajdonhányadának is: a többségi tulajdonosok az átlagosnál valamivel kisebb, a csekély vagy éppen semmilyen tulajdonhányaddal nem rendelkezők pedig nagyobb mértékben hallottak a törvényről.

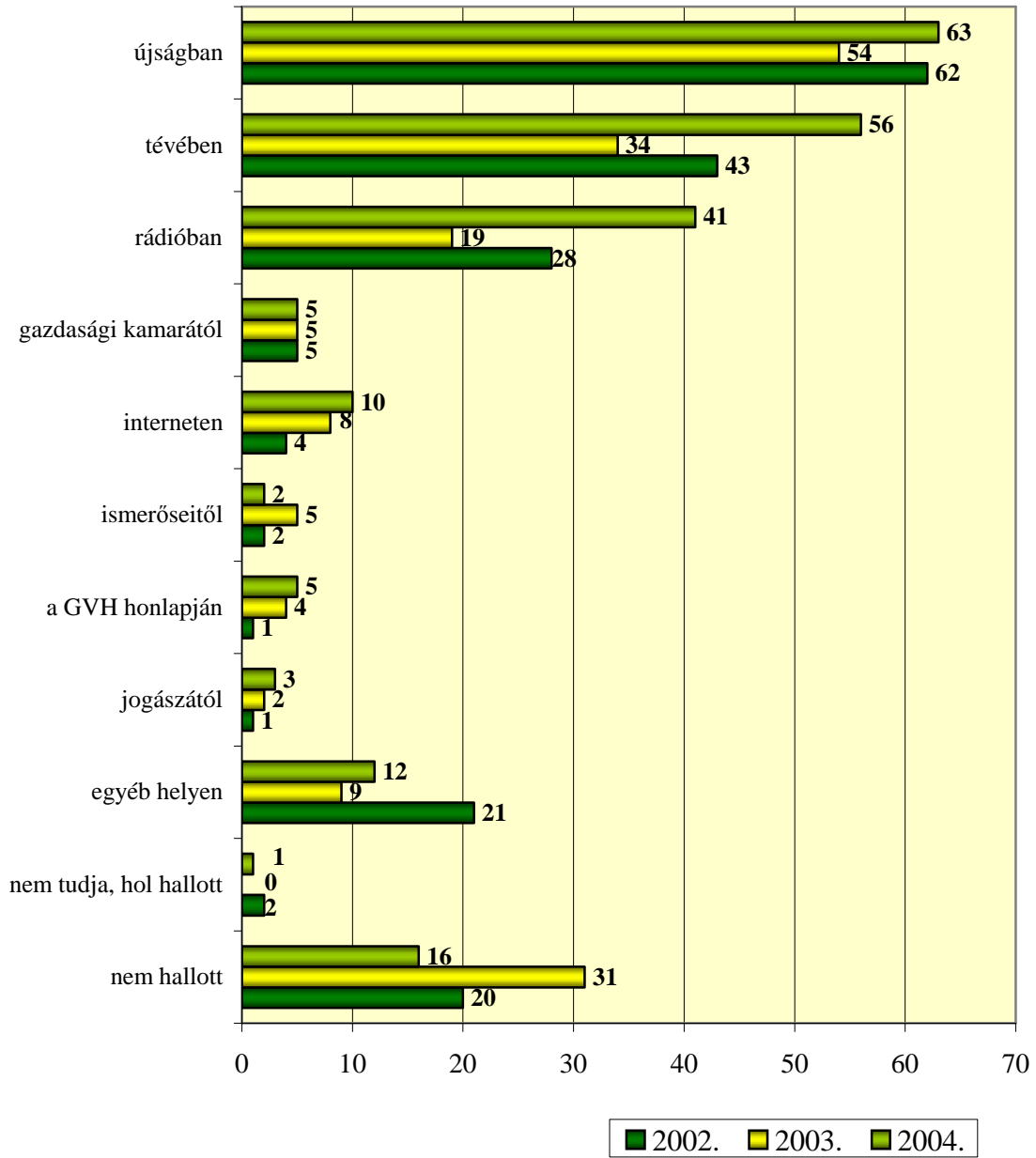
A Versenytörvény ismeretének forrásait kutatva az összes megkérdezett vállalatvezetőre vonatkozóan mutatjuk be az adatokat, mivel így a vizsgált médiumok és egyéb potenciális hírforrások hatása időben könnyebben összevethető és értelmezhető, mintha csak azok változó nagyságú csoportjára vonatkoztatnánk, akik egyáltalán hallottak a Versenytörvényről. Ugyanakkor így az egyes médiumok mért befolyására erőteljes hatása van annak is, hogy egyáltalán hányan állították, hogy tudnak a törvényről.

A legtöbben továbbra is úgy nyilatkoztak, hogy újságban, hetilapban, folyóiratban találtak a Versenytörvényről, ezt a forrást a megkérdezettek 63%-a említette. 56%-uk hivatkozott a televízióra, mint információforrásra, bő négytizedük (41%-uk) pedig a rádiót említette. Minden más forrás említési gyakorisága lényegesen elmaradt ezektől a médiumoktól. A legfontosabb források említési gyakorisága felmérésről felmérésre eltérő mintázatot mutat, de nem változik az a tény, hogy ez a három médium jelenti a legtöbb vállalatvezető számára a Versenytörvény ismeretének forrását. **Figyelemre méltó a televízió és a rádió szerepének növekedése.** A tavaly előtti és a tavalyi év közti, a három kiemelt médium hatásában körülbelül azonos mértékű (10% körüli) különbségeket még okozhatta a Versenytörvényt ismerők eltérő aránya, ugyanakkor a tavalyi és a 2004-es év esetében ez a magyarázat már legfeljebb részben lehet igaz. A nyomtatott sajtó szerepe valóban megfelel a 2002-es évben mértnek, amikor körülbelül hasonló arányban állították magukról a megkérdezettek, hogy ismerik a Versenytörvényt, mint most. A televízió és a rádió szerepe viszont a 2002-es évhez képest is jelentősen megnőtt, ami nem magyarázható már pusztán a Versenytörvényt ismerők arányának változásával.

Interneten a válaszadók egytizede találkozott a Versenytörvénnyel, ami megerősíti a korábban leírt tendenciát, mely szerint nő az internet szerepe a vállalatvezetők tájékozódásában. A gazdasági kamarától 5% hallott a törvényről, akárcsak egy illetve két évvel ezelőtt. Az ismerősök szerepe megfelel a 2002-ben mértnek, és elmarad valamelyest a tavalyi eredményektől: jelenleg 2%-nyian mondták, hogy ismerőseiktől hallottak a Versenytörvényről. Az interneten történő tájékozódás növekvő súlyáról elmondottakat az is megerősíti, hogy szemben a tavaly előtti 1%-kal, idén a válaszadók 5%-a számolt be arról, hogy a Gazdasági Versenyhivatal honlapján találkozott a Versenytörvénnyel. Ügyvédjüktől, jogászüktől, jogtanácsosüktől 3%-uk tudott meg valamit a törvényről. További egyötödük egyéb forrásokat jelölt meg. (Egy válaszadó természetesen több forrást is megjelölhetett, ezért a említések gyakoriságának összege jóval meghaladja a 100%-ot.)

16. tábla

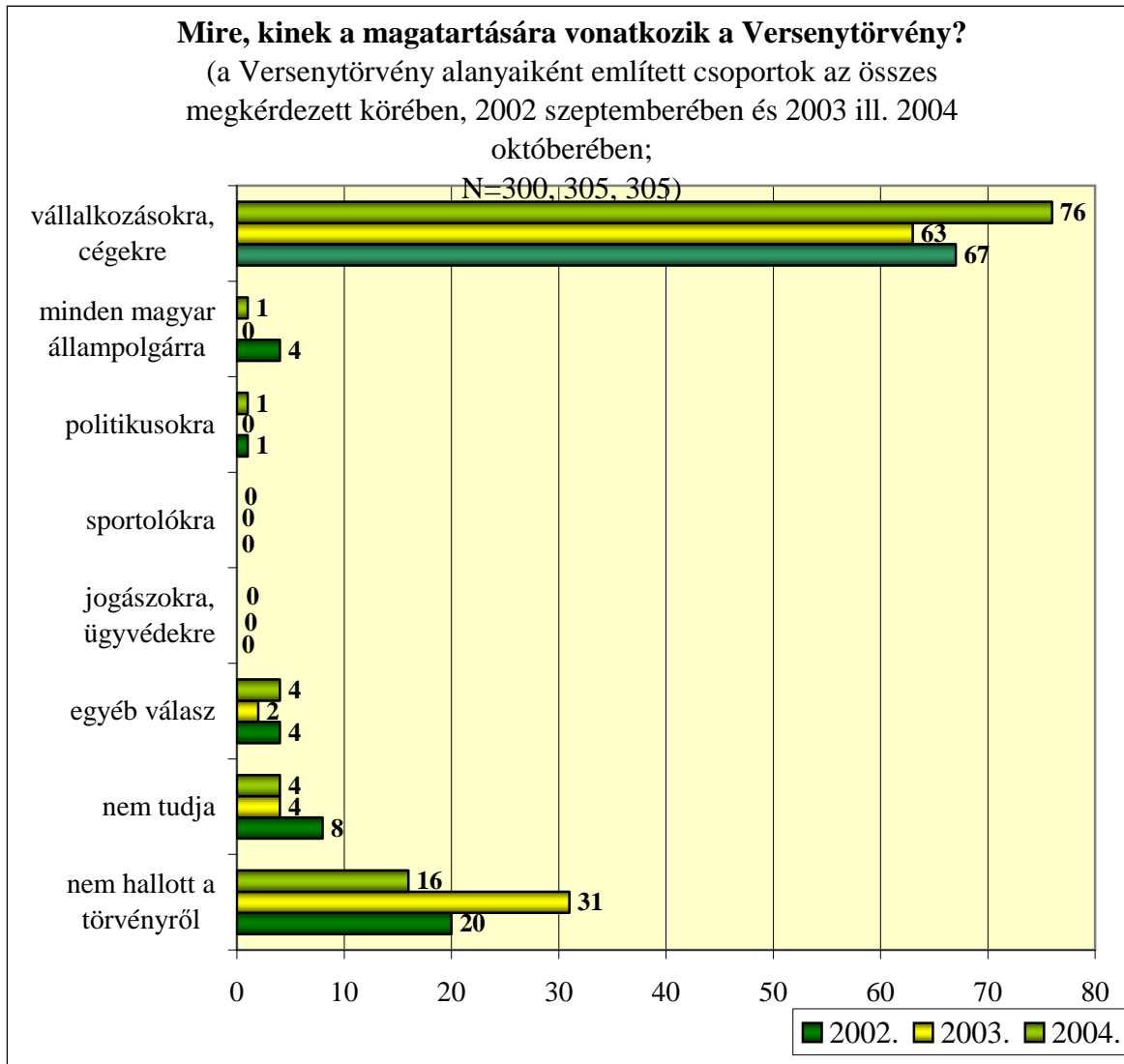
Hol hallott vagy olvasott a Versenytörvényről?
 (az egyes hírforrásokot említők %-os aránya az összes megkérdezett
 körében 2002 szeptemberében és 2003 ill. 2004 októberében;
 N=300, 305, 305)

A Versenytörvényről a válaszadók túlnyomó többsége, 76%-a helyesen tudja, hogy a cégekre, vállalatokra, vagyis a gazdasági élet szereplőire vonatkozik. Más csoportokat szinte egyáltalán nem említettek a megkérdezettek. 1–1%-nyian gondolták, hogy a politikusok politikai ügyei illetve, hogy minden magyar állampolgár a Versenytörvény hatálya alá tartozik. További 4%-nyian voltak azok, akik más, helytelen választ adtak. Ez alkalommal is több választ adhattak volna a megkérdezettek, de ezzel a lehetőséggel mindössze 1%-uk, azaz három válaszadó élt. Ők a helyes válasz mellett egyéb csoportokat is említettek – helytelenül. A megkérdezettek 16%-a – mint említettük – egyáltalán nem hallott a Versenytörvényről, további 8% pedig hallott ugyan a törvényről, de nem tudott választ adni a kérdésre, azaz a Versenytörvényről szerzett ismeretei nem terjedtek ki arra, hogy ki tartozik a törvény hatálya alá és ki nem.

A felmérésorozat második kutatásától, azaz 2003 októberétől kezdve a kérdés pontosabb megfogalmazásban lett feltéve a válaszadóknak. Ettől kezdve ugyanis kihangsúlyoztuk a kérdezetteknek, hogy a vállalkozások, cégek kivételével a felsorolt csoportokra *nem* mint vállalkozókra gondolunk. Az alábbi válaszlehetőségek szerepeltek a kérdőívben: politikusok politikai ügyei (nem mint vállalkozók); jogászok, ügyvédek etikai ügyei (nem mint vállalkozók); sportolók, sportversenyzők (nem mint vállalkozók, pl. doppingügy, óvás); minden magyar állampolgár (nem mint vállalkozók); egyéb. Valószínűsíthető, hogy az eltérő megfogalmazás, a második kutatási hullámban alkalmazott egyértelműbb fogalmazásmód okozhatta a rossz válaszok már 2002-ben is viszonylag alacsony említési gyakoriságának további csökkenését. Ugyanakkor összesen kevesebb, mint egytizednyien a megfogalmazás pontosítása ellenére is téves válaszokat adtak 2003-ban és 2004-ben is.

17. tábla

A Versenytörvény céljára vonatkozó kérdést már a 2002-es vizsgálatunkba is szerepeltettük, de 2003-tól kezdve mind formáját, mind tartalmát tekintve átalakult. A kérdések közötti formai különbség az, hogy míg az első évben csak egyetlen választ adhattak a kérdeztettek, addig tavaly és idén több választ is megjelölhettek. A tartalmi különbségek között kell megemlítenünk a lehetséges válaszok megfogalmazásának pontosítását, illetve a lehetséges téves válaszok körében bővítést. Ennek megfelelően *helyes válaszként* fogadtuk el a következő két feleletet,

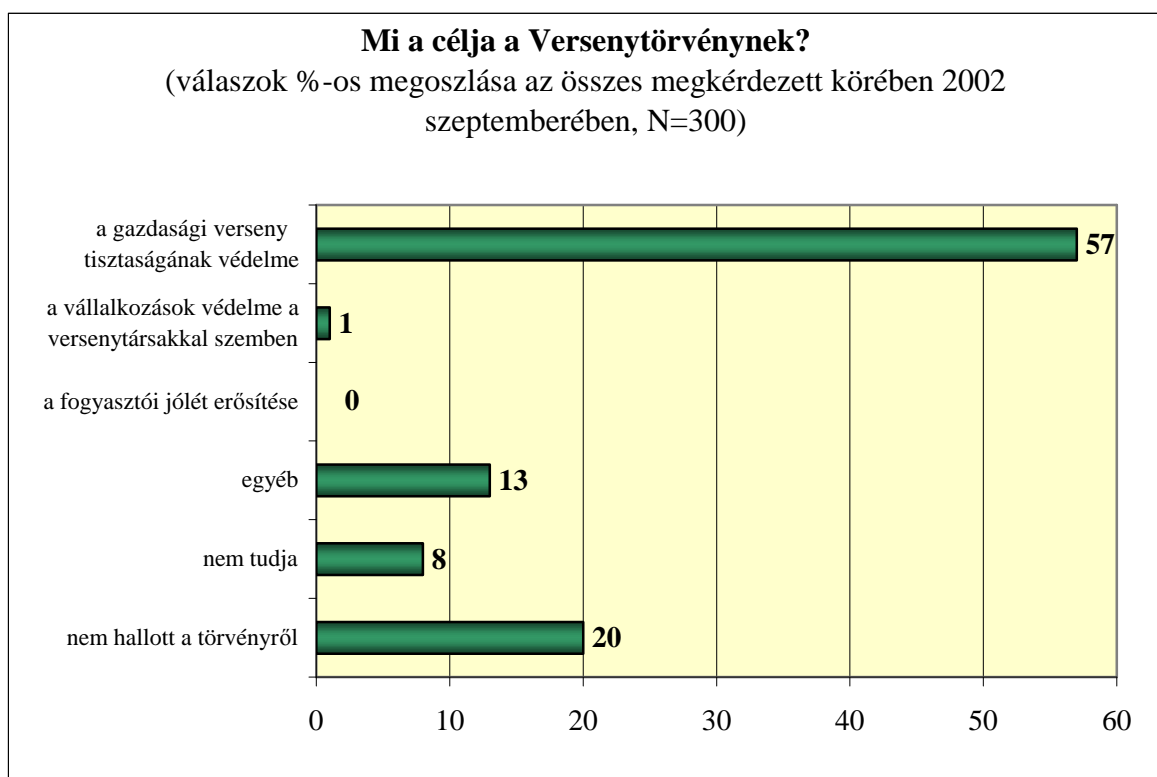
A Versenytörvény célja:

- Ø " a gazdasági verseny fenntartása, az erős verseny védelme (az alacsonyabb árak, a jobb minőség elérése érdekében)", illetve
- Ø "a fogyasztók tájékozottságának biztosítása (az alacsonyabb árak, a jobb minőség elérése érdekében)".

A téves válaszok körét 2003 októberében bővítettük. 2002-ben két rossz válaszlehetőséget adtunk meg: az egyik szerint a Versenytörvény célja a magyar gazdaság védelme a külföldi vállalkozásokkal szemben, a másik szerint a törvény célja a vállalkozások védelme a versenytársakkal szemben. Tavaly és idén is megtartottuk ezeket a rossz válaszlehetőségeket, de még hárommal kibővítettük a listát: ezek szerint a Versenytörvény a kis és közepes vállalatokat támogatná, vagy a multinacionális cégeket támogatná, valamint a sportrendezvények rendfenntartásának szabályait rögzítené.

Ebben a kérdésben a válaszlehetőségek változása miatt közvetlen összehasonlításra csak a tavalyi és a jelen év között nyílik lehetőség, ezért – tájékoztató jelleggel – külön ábrán mutatjuk be a 2002-es felmérés eredményeit.

18. tábla

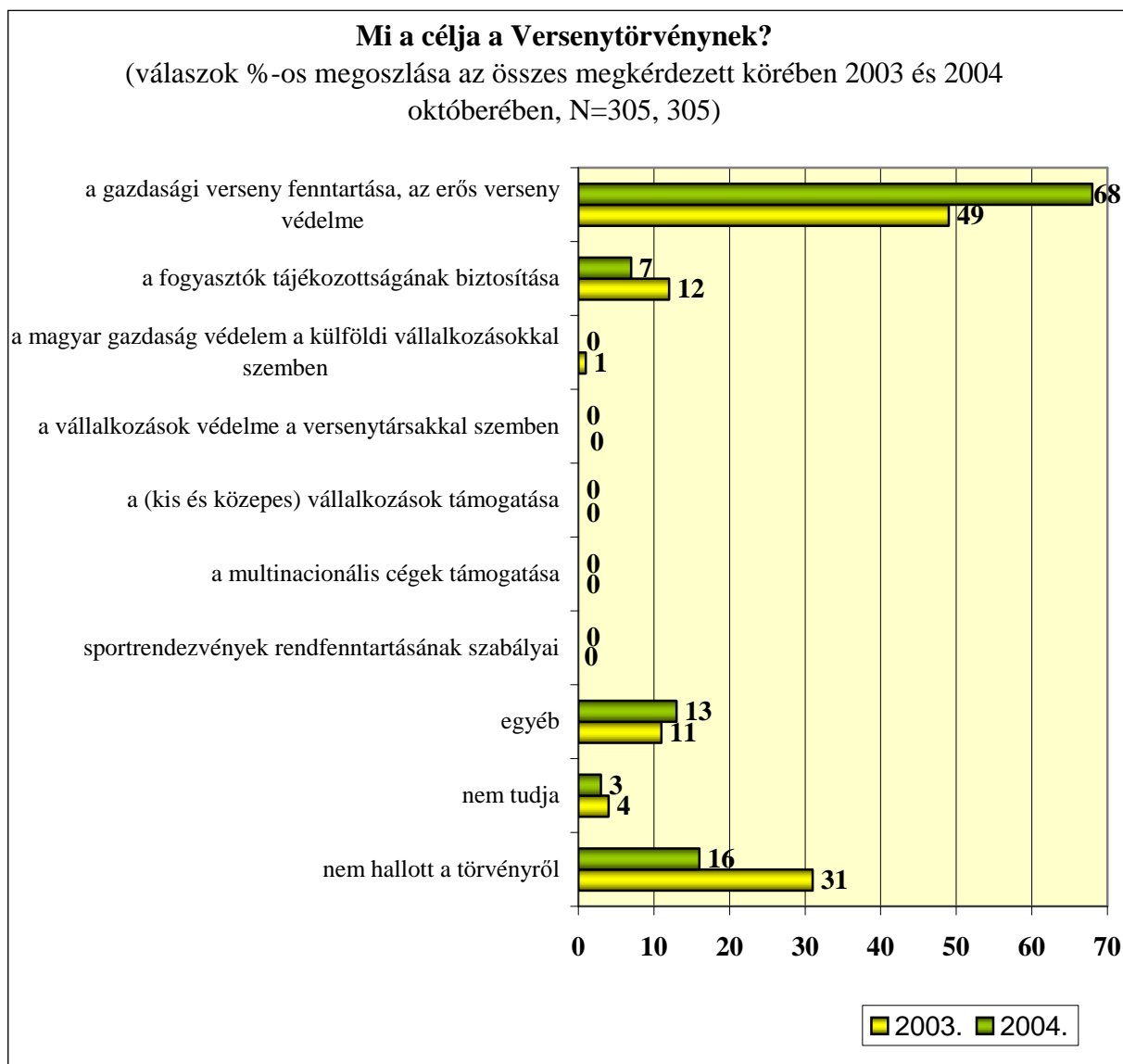

A Versenytörvény céljáról a megkérdezett vezetők négyötödének, 81%-ának van valamilyen elképzelése. Akárcsak a korábbi években, most is legtöbben a gazdasági verseny védelmét említették. Tavaly minden második vállalatvezető (49%) említette ezt a – helyes – választ, most háromból ketten (68%). 2002-ben 57% állította ezt a megkérdezettek közül. 2002 és 2003 között a megfogalmazás ugyan valamelyest változott, de a kisebb mértékű említés nem ennek, hanem a Versenytörvényt saját bevallásuk szerint ismerők megváltozott – alacsonyabb – arányának volt köszönhető. Most viszont a 2002-es aránynál is lényegesen többen adtak helyes választ, ami arra enged következtetni, hogy nemcsak a Versenytörvényt legalább neve szerint ismerők aránya nőtt meg, hanem azoké is, akik legalább részben tisztában vannak a céljaival. **A másik helyes választ, a fogyasztók tájékozottságának biztosítását 7%-nyian, tehát valamivel kevesebben említették, mint tavaly (12%).** (2002-ben ilyen válaszlehetőség még nem volt.)

Az összes többi, vagyis a téves válaszlehetőségek említési aránya elenyésző, egyetlen esetben sem éri el az 1%-ot. **Egyéb, a magadott válaszlehetőségek között nem szereplő**

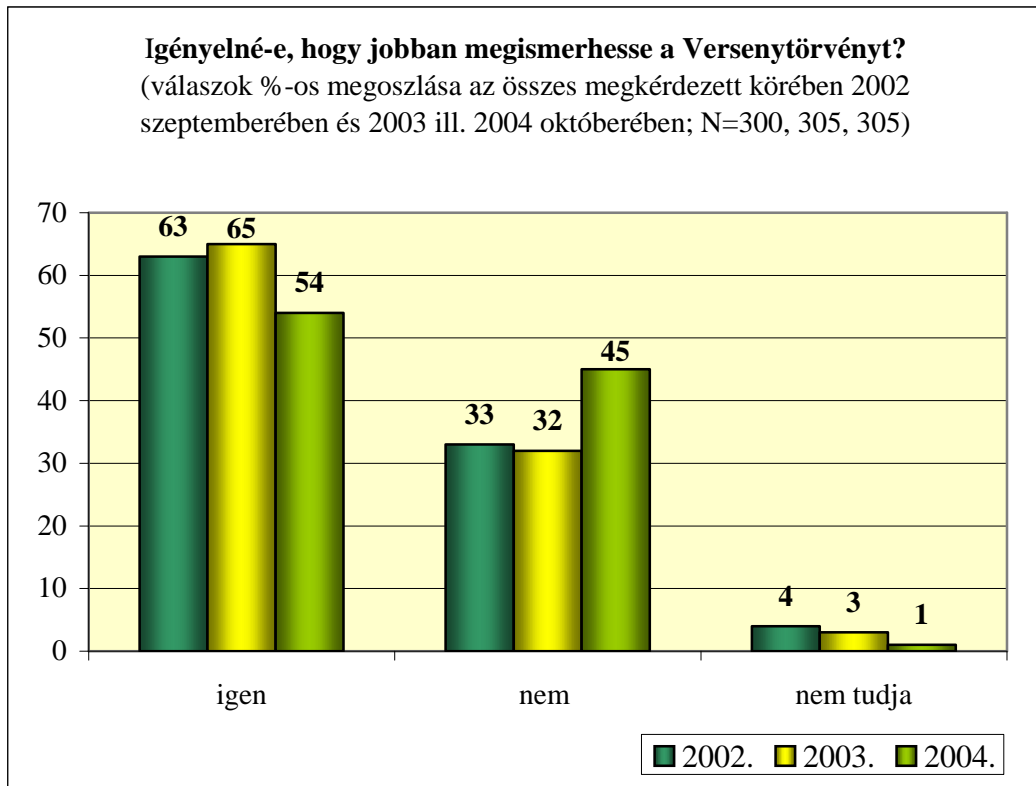
célokat összesen 13%-ban említették a megkérdezettek. További 3%-uk bár hallott a törvényről, a céljairól semmit sem tudott.

19. tábla

Arra a kérdésre, hogy szeretné-e jobban megismerni a Versenytörvényt, a mintába került vállalkozások megkérdezett vezetőinek 54%-a felelt igennel felelt, ami elmarad a korábbi években mért 63 ill. 65%-os aránytól. Nem tart igényt pontosabb, részletesebb ismeretekre a válaszadók 45%-a. (Korábban egyharmaduk tartozott ebbe a kategóriába.) További 1%-uk pedig nem tudott egyértelmű választ adni a kérdésre.

20. tábla

Legnagyobb arányban a megyeszékhelyeken tevékenykedő cégek vezetői szeretnék jobban megismerni a Versenytörvényt, legkevésbé pedig azok a cégvezetők, akiknek kisebb részesedésük van vállalatukban. De általában elmondható, hogy a vizsgált vállalati jellemzők csak kis mértékben befolyásolják a cégvezetők érdeklődését.

Az, hogy a válaszadó hallott-e már a Versenytörvényről, valamelyest befolyásolja a törvény pontosabb megismerésére irányuló szándékát. Azok között, akik hallottak már a törvényről 53% azok aránya, akik további információkat igényelnének, míg azok között, akik nem hallottak a Versenytörvényről 61%.

3.2. Részletes ismeretek

A vállalati-vállalkozói szféra Versenytörvénnyel kapcsolatos általános ismereteinek után a törvény által szabályozott konkrét problémákra, területekre tértünk át.

A Versenytörvény passzusainak ismeretét első lépésben azzal mértük, hogy arra kértük a válaszadókat, mondják meg négy különböző gazdasági viselkedésről, vajon azokat tiltja a Versenytörvény vagy sem. A kérdés a felmérésorozat alatt kétszer is változott. 2002-ben és 2003-ban csaknem azonos formában tettük fel a megkérdezetteknek, 2003-ban mindössze egy pontosítás tettünk: a "ha egy cég nem kellőképpen informálja fogyasztóit termékéről" esetet a "ha egy vállalkozás úgy jut előnyhöz a piacon, hogy nem informálja megfelelően a fogyasztókat termékeiről" megfogalmazással váltottuk ki. 2004 októberében egy alkérdés („bizonyos vevőket nem szolgál ki”) kikerült kérdőívből és ezzel együtt jelen elemzésből is, helyét egy másik alkérdés vette át, amely így szólt: „Tiltja-e a versenytörvény azt, ha egy erőfölényes cég lecseréli rosszul teljesítő beszállítóját?”

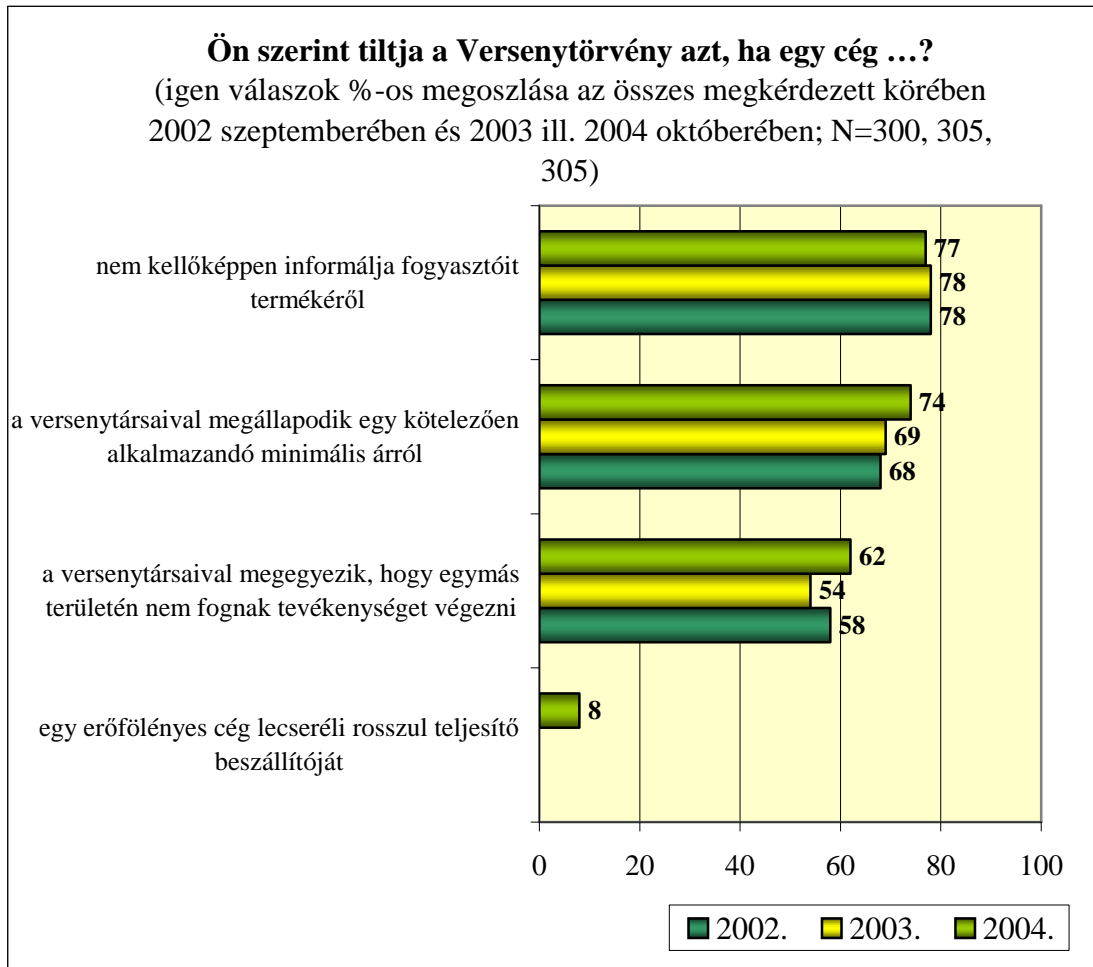
A válaszadók többnyire helyes felelet adtak a kérdésekre. Legnagyobb – a tavalyival és tavaly előttivel szinte hajszálpontosan megegyező, 77%-os – arányban a fogyasztók nem megfelelő informálásáról, pontosabban az ezen keresztül történő előnyszerzésről vélekedtek úgy a megkérdezettek, hogy a Versenytörvény tilalma alá esik. Valamivel kevesebben, de a korábbi évekre jellemző arányt meghaladóan, 74%-ban értettek egyet abban is a megkérdezettek, hogy a Versenytörvény tiltja azt, ha egy cég megállapodik versenytársaival egy kötelezően alkalmazandó minimális árról. Kevesebben, de még így is 62%-nyian a cégek egymás közötti „meg-nem-támadási”, „terület-felosztási” megállapodásairól gondolják, hogy az a versenytörvény tilalma alá esik. Ez utóbbi esetben is valamivel többen adtak jó választ, mint a korábbi felmérések során.

Egyetlen kakukktojás szerepelt az alkérdések között, de a válaszadók 86%-a jól tudta, hogy a Versenytörvény nem tiltja, hogy egy erőfölényes cég lecserélje rosszul teljesítő beszállítóját. Mindössze 8%-nyian gondolták, hogy ez az eset is a Versenytörvény tilalma alá esik.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a vállalatvezetők többségének többé-kevésbé helyes elképzelései vannak a törvény rendelkezéseiről. De ez nem jelenti azt, hogy a többség minden kérdésre helyesen válaszolt volna. **A kérdezetteknek csak bő egyharmada, 35%-a adott helyes válasz mind a négy alkalommal**, míg további 38% tett így 3 esetben. 18%-nyian már csak két esetben adtak jó választ, 7%-nyian egyetlen esetben, míg 1%-nyian egyszer sem.

Az, hogy a válaszadó hallott-e Versenytörvényről, szignifikáns mértékben befolyásolja válaszai helyességét. Míg akik hallottak a Versenytörvényről, átlagosan 3,1 helyes választ adtak, addig akik nem hallottak róla, 2,6-ot. A Versenytörvényt legalább hírből ismerők 37%-a minden esetben helyesen válaszolt, és további 40%-uk is háromszor jó választ adott, miközben a Versenytörvényt egyáltalán nem ismerők körében mindkét csoport nagysága 10%-kal kisebb.

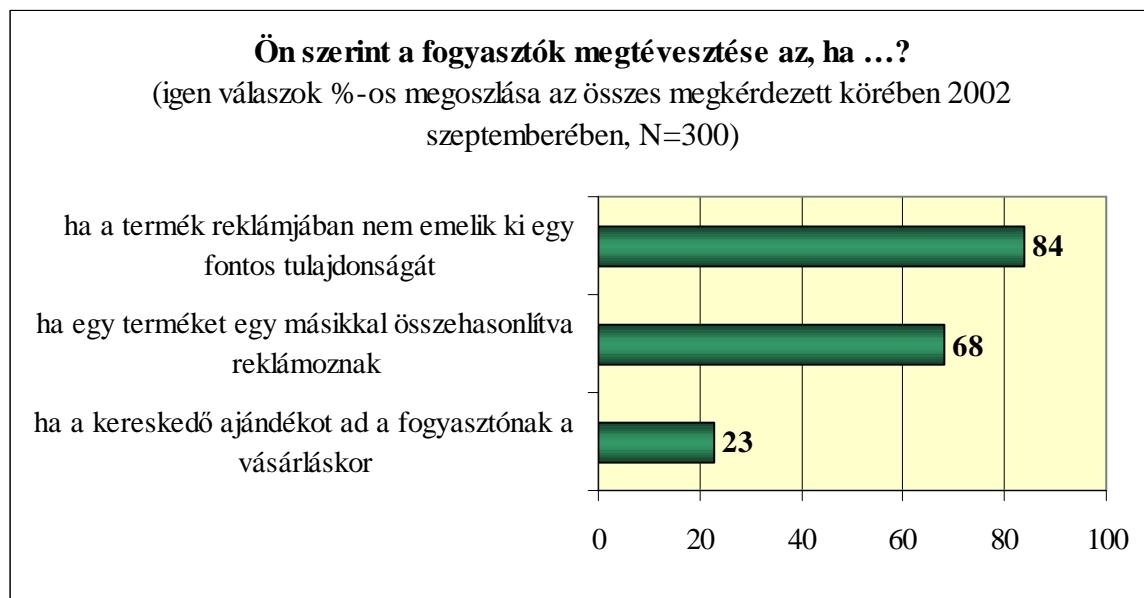
21. tábla

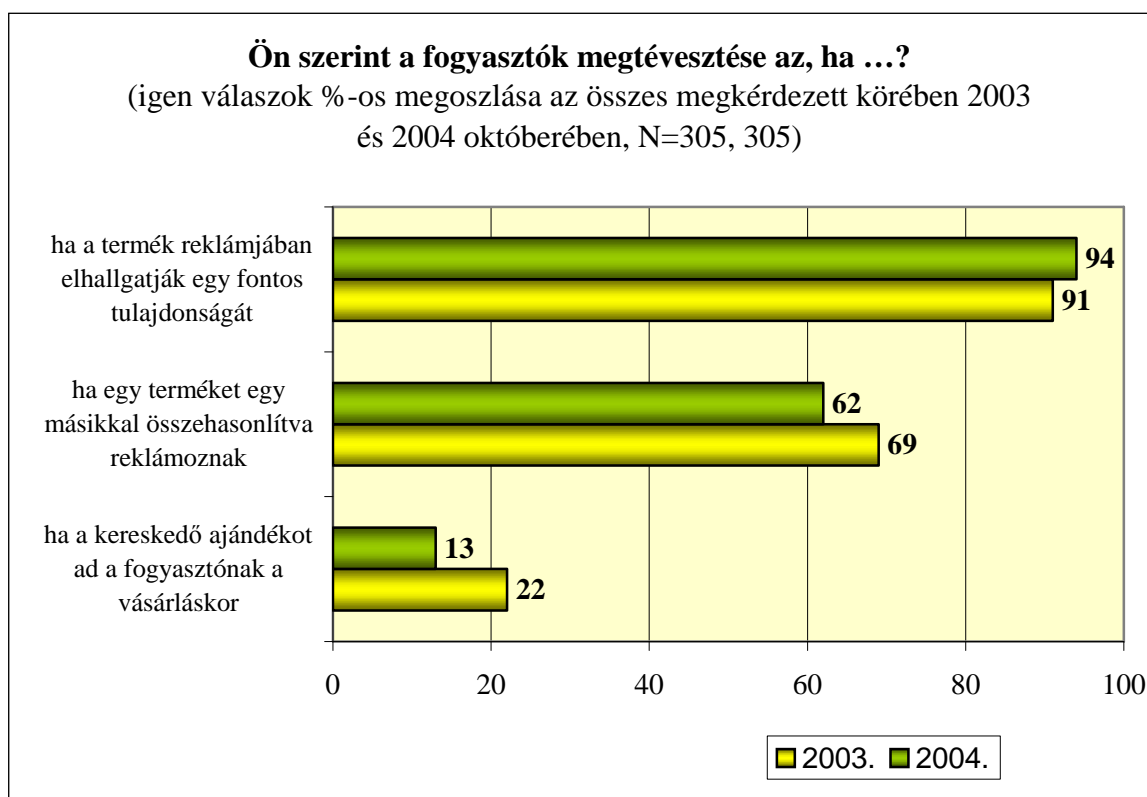
A megkérdezettek tehát elsősorban a fogyasztók megtévesztését tartják a Versenytörvény szabályaiba ütközőnek. Arról viszont, hogy mi számít a fogyasztók megtévesztésének már erősen megoszlanak a vélemények. Arra kértük a válaszadókat, hogy három "marketing-lehetőség" közül válasszák ki azokat, amelyek a fogyasztók megtévesztésének számítanak. Valójában a három közül csak az első számít a fogyasztó megtévesztésének, vagyis az, ha a termék reklámjában *elhallgatják* egy fontos tulajdonságát. A 2002-es kérdőívben a kérdés megfogalmazása más volt, akkor arra kérdeztünk rá, a fogyasztók megtévesztésének számít-e, ha a termék reklámjában *nem emelik ki* annak egy fontos tulajdonságát. Mivel a megfogalmazás különbsége jelentős tartalmi különbségre utal, ez alkalommal is tartózkodunk a közvetlen összehasonlítástól és külön ábrákon mutatjuk be a 2002-es eredményeket. (2003 és 2004 között nem történt változás a kérdés megfogalmazásában.)

A mintába került vállalatok vezetőinek túlnyomó többsége (94%-a) jól tudja, hogy ha egy termék reklámjában elhallgatják annak egy fontos tulajdonságát, akkor az a fogyasztó megtévesztésének számít. Tavaly szinte ugyanennyien, 91%-nyian adtak hasonló feleletet. Abból, hogy akkor és most többen vélekednek így, mint két évvel ezelőtt a termék reklámjában egy fontos tulajdonság ki nem emeléséről, nem vonhatunk le messzemenő következtetéseket, hiszen az eltérést önmagában az eltérő – pontosabb – megfogalmazás is okozhatta. Ugyanakkor sokan tévednek is a fogyasztó megtévesztésének értelmezése során. A megkérdezettek 62%-a hibásan úgy gondolja, hogy az is a fogyasztó megtévesztése, ha egy terméket egy másik termékkel összehasonlítva reklámoznak. Tavaly és tavalyelőtt valamivel még többen feleltek ugyanígy, vagyis helytelenül. A válaszadók 13%-a pedig azt is a fogyasztó megtévesztésének tartja, ha a kereskedő ajándékot ad a fogyasztónak a vásárláskor. E tekintetben is csökkent a téves válaszok száma a korábbi felmérésekben tapasztalathoz képest.

22. tábla

23. tábla

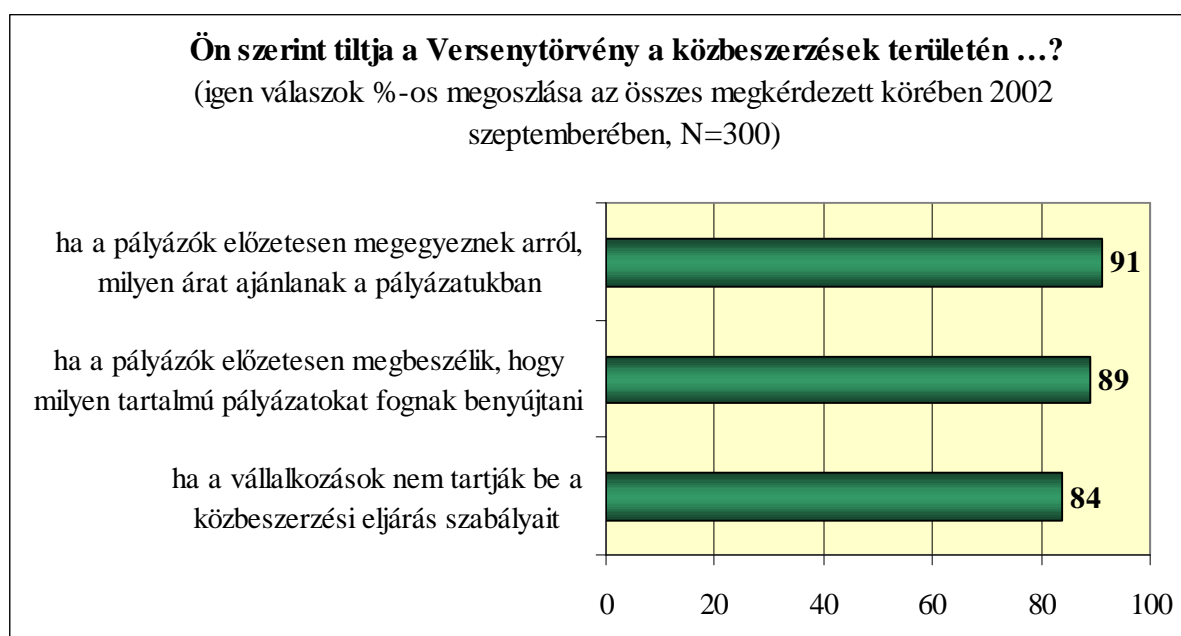

A közbeszerzésekkel kapcsolatban felsorolt tilalmak listája is megváltozott a 2002-es és a 2003-as felmérés között. Egy választási lehetőséget elhagytunk, két újat viszont elhelyeztünk a listán, amelyikről a válaszadóknak kellett kiválasztani azokat a közbeszerzés terén megvalósítható magatartásokat, amelyeket tilt a Versenytörvény. A kérdés jelentős megváltozása miatt ez alkalommal is külön táblában közöljük az első és a két utóbbi felmérés eredményeit. (A könnyebb összehasonlíthatóság kedvéért azonos léptéket használtunk.)

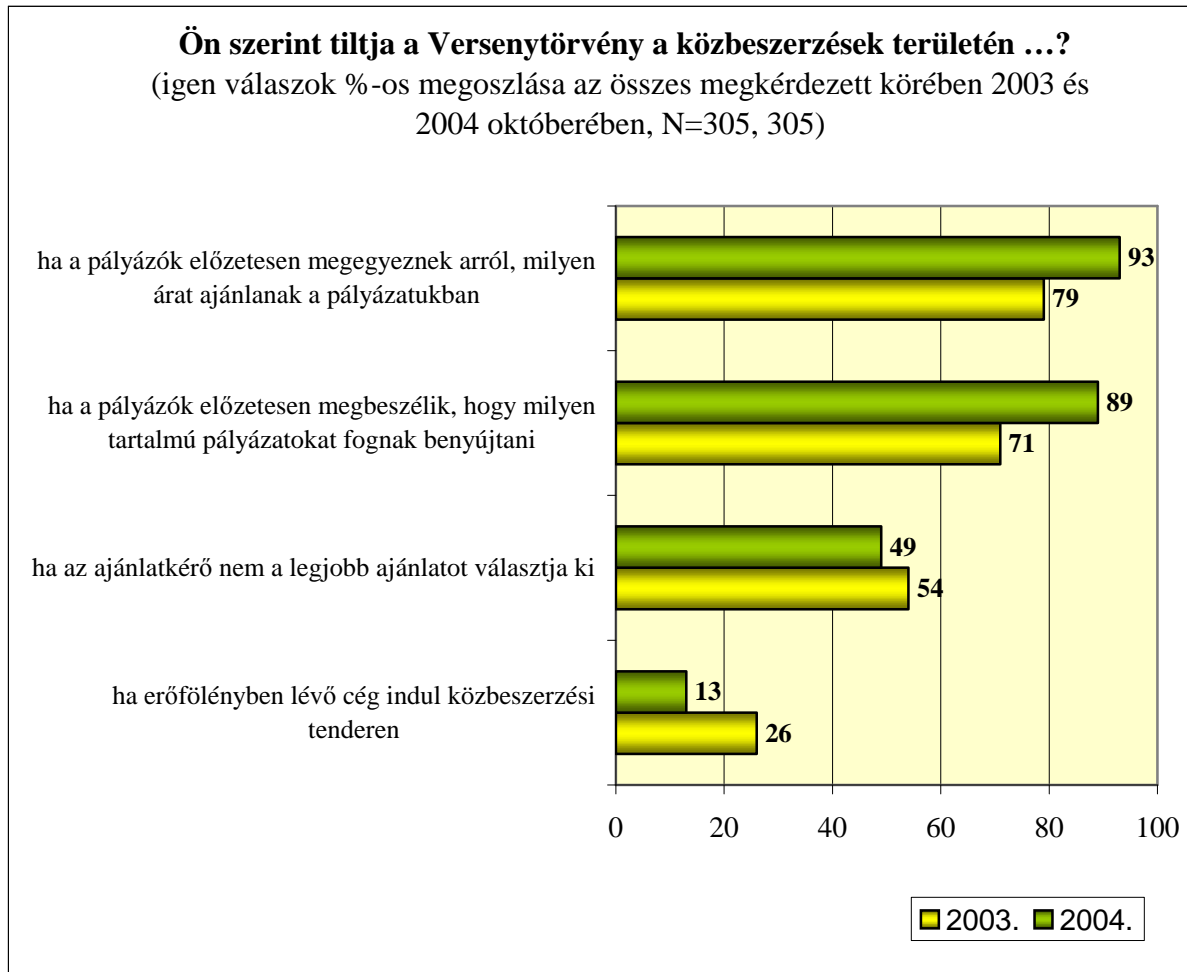
A válaszadók bő kilenczede (93%-a) helyesen tudja, hogy a Versenytörvény tiltja a közbeszerzések terén a pályázók előzetes megegyezését a pályázatban ajánlott árról. Tavaly októberben csak négyötödnien, 2002 őszén viszont a jelenlegihez hasonló arányban vélekedtek így a megkérdezett vállalatvezetőknek. A 2003-as évben mért adat eltérése az azt megelőző és azt követő esztendő eredményeitől valószínűleg a Versenytörvényt ismerők akkori alacsonyabb arányával magyarázható. Részben ugyanez a tényező magyarázhatja az is, hogy a 2002-es 89%-ról 2003 őszére 71%-ra csökkent azon vezetők aránya a mintában, akik jól tudják, hogy a Versenytörvény tiltja a pályázatok tartalmának előzetes egyeztetését is. Most a két évvel ezelőtti arálynak megfelelően, **89%-ban vannak tisztában a válaszadók, hogy a Versenytörvény nem csak az ajánlati ár, de a pályázat tartalmának egyeztetését**

is tiltja. A létező törvényi tiltások viszonylag nagyfokú ismerete mellett, ha ne is hasonló nagyságú, de mindenképpen jelentős mértékű tévedések is megfigyelhetők a vállalatvezetők válaszlai között. **Minden második megkérdezett (49%) tévesen úgy véli, hogy a Versenytörvény előírásaiba ütközik, ha a közbeszerzési eljárás során az ajánlatkérő nem a legjobb ajánlatot választja ki.** (Tavaly valamivel még nagyobb is volt ez az arány.) **13%-uk pedig azt hiszi, ugyancsak tévesen, hogy a Versenytörvény azt is tiltja, hogy erőfölényben lévő cégek induljanak közbeszerzési tendereken.** Igaz, az így vélekedők aránya egy év alatt a felére csökkent.

24. tábla

25. tábla

A Versenytörvény tilalma alá eső területekre vonatkozó kérdések után arra kérdeztünk rá, milyen következményekkel járhat, ha egy vállalkozás nem tartja be a Versenytörvény előírásait. A kérdést a három felmérés alkalmával ugyanolyan formában, ugyanazokkal a válaszlehetőségekkel tettük fel a megkérdezetteknek, így lehetőségünk van az eredmények összevetésére.

A válaszadók több, mint fele (56%-a) helyesen tudta, hogy a Versenytörvény megszegői pénzbírsággal sújthatók. Egy évvel ezelőtt hasonló arányban vélekedtek így a megkérdezettek, két(évvel ezelőtt viszont a pénzbírságot lényegesen kevesebben, 29%-nyian említették. Igaz, még így is ez a szankció volt akkor is a legszélesebb körben ismert.) **A másik lehetséges következményét a Versenytörvény megszegésének, azaz az adott magatartástól való eltiltást jóval kevesebben, 8%-nyian említették.** (Igaz, ebben szerepet játszhat az is, hogy a válaszadók csak egyetlen választ adhattak, így aki említette a

pénzbírságot, az már nem említhette a törvénysértő magatartástól való eltiltás lehetőségét.) Tavaly 6, tavaly előtt 3%-nyian tartották – helyesen – lehetségesnek ezt a szankciót.

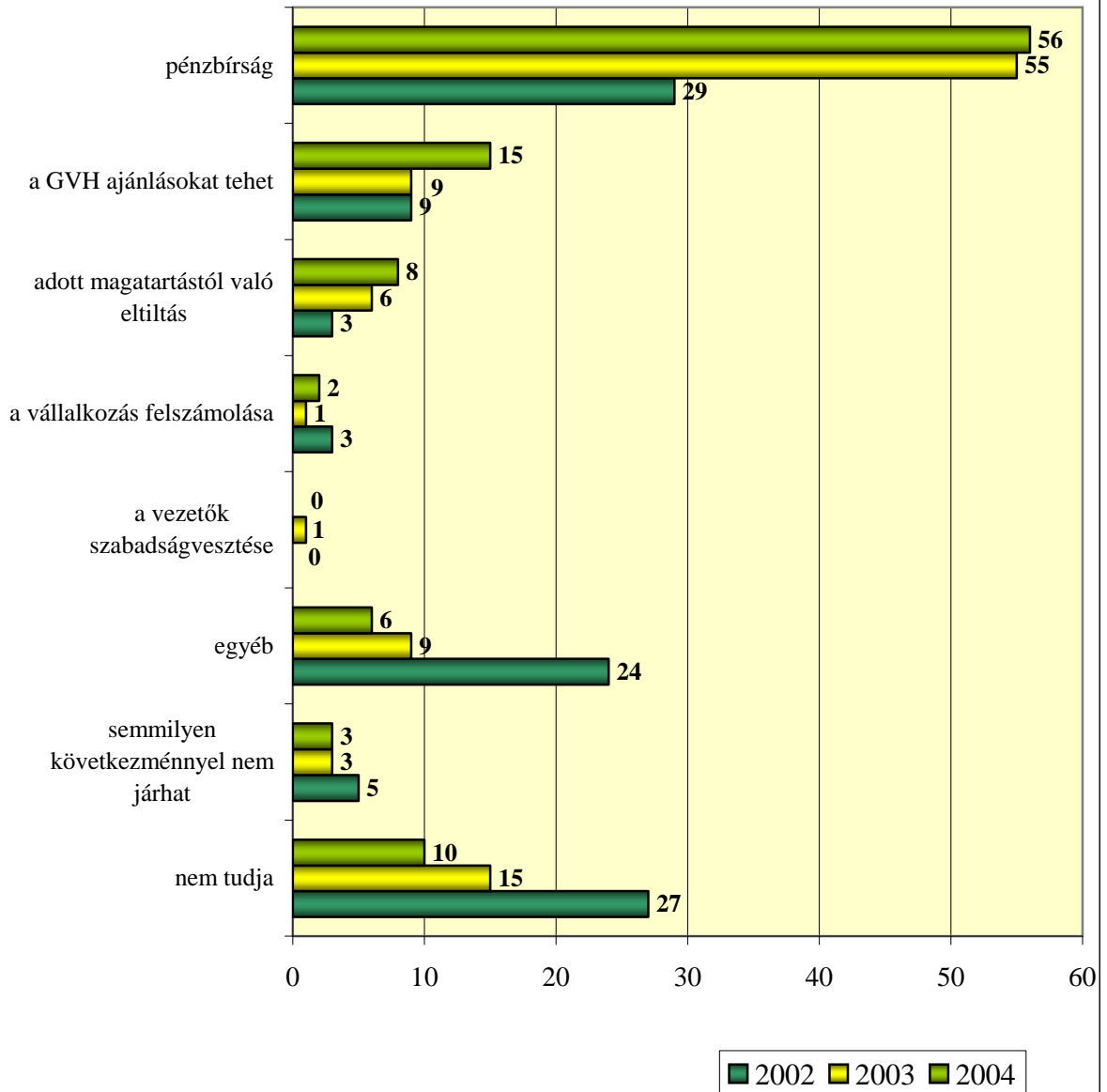
A két valóban lehetséges szankció említési gyakoriságának különbsége mindenképpen figyelemreméltó, mert még ha fel is tesszük, hogy a pénzbírságot említők egy része tudott a másik büntetési formáról is, akkor is szembeötlő, hogy mennyivel többen említették a pénzbírságot. Ez alapján megkockáztatható az a kijelentés, hogy akár a szankciók ismertségének, akár a nekik tulajdonított jelentőségnek (ezzel együtt elrettentő erejének) különbsége okozta az említési gyakoriságokban megfigyelhető a különbséget, az eredmény mindenképpen arra utal, hogy a gyakorlat szintjén a pénzbírság szerepe a jelentősebb. Fontos még kiemelni azt is, hogy **mindkét szankció ismertsége nőtt 2002 és 2003 között, a pénzbírságé látványosan**, az adott tevékenységtől való eltiltásé a statisztikai hibahatáron belül. **Az elmúlt egy év folyamán viszont nem következett be érdemi változás e téren, bár újabb megerősítést nyert, hogy nőtt a törvénysértéstől való eltiltásnak, mint lehetséges szankciónak az ismertsége.**

A válaszadók egy része, igaz kisebbik része most is olyan szankciókat választott, amelyekkel valójában nem büntethetők a Versenytörvényt megszegő vállalkozások. A válaszadók 15%-a szerint a rendelkezések áthágásának az a következménye, hogy a GVH ajánlásokat tesz a visszasságok megszüntetésére. (Korábban kevesebben, egytizednyien vélekedtek így.) A vállalkozói mintába került megkérdezettek 2% állította, hogy a vállalkozás felszámolása lehet a szankció. A vezetők szabadságvesztését már csak egyetlen megkérdezett említette ebben a kontextusban. E válaszok korábban is hasonlóan csekély arányban fordultak elő. A megkérdezettek további 6%-a egyéb következményeket említett, míg 3%-uk szerint semmilyen következménnyel nem járhat a Versenytörvény rendelkezéseinek be nem tartása. Egytizedük pedig nem tudott választ adni a kérdésre. A bizonytalanság mértéke folyamatosan csökkent az elmúlt két évben, ahogy azok a vállalatvezetők is kevesebben lettek, akik egyéb szankciókat soroltak fel – a helyes válaszok valamelyike helyett. Egy törpe kisebbség viszont továbbra is úgy gondolja, hogy a Versenytörvények megsértése semmilyen szankciót nem vonhat maga után.

26. tábla

Ön szerint milyen következményekkel járhat, ha egy vállalkozás nem tartja be a Verseny törvény rendelkezéseit?

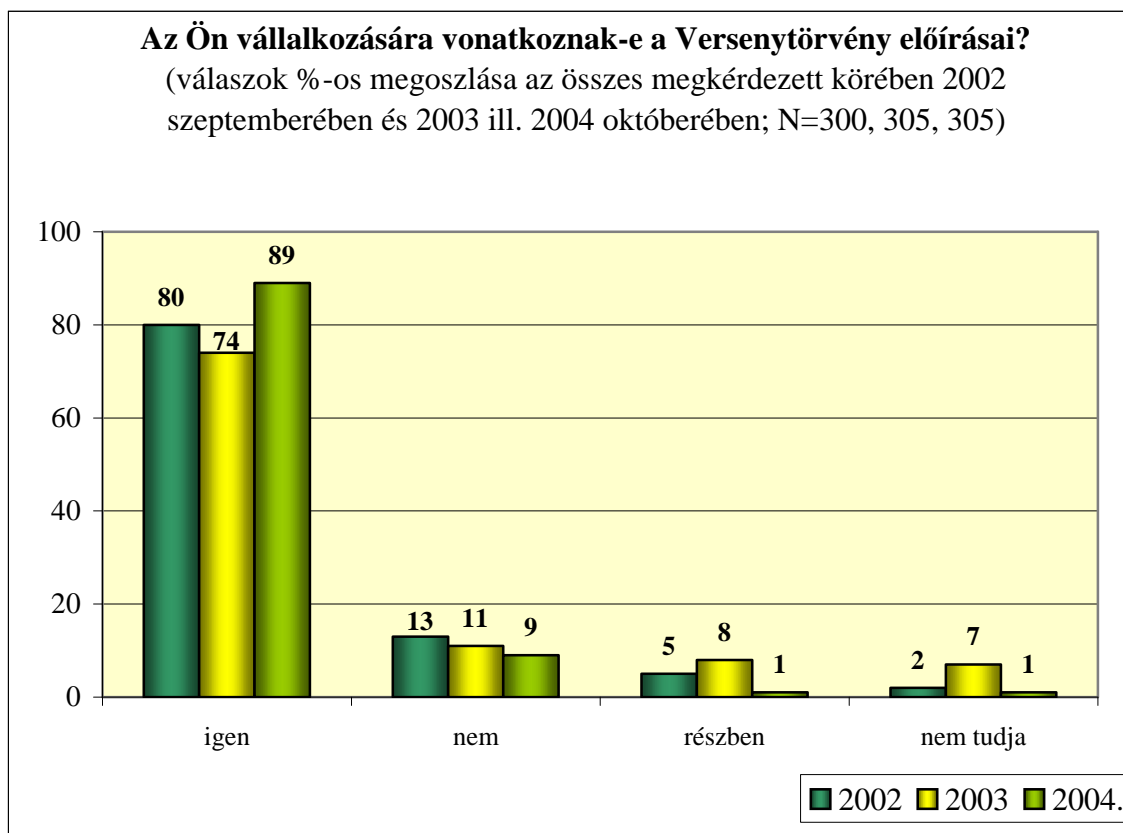
(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében 2002 szeptemberében és 2003 ill. 2004 októberében; N=300, 305, 305)

3.3. Saját vállalkozásának viszonya a Versenytörvényhez

A mintába került vállalkozásoknak csak szűk kilenctizedére (89%-ra) vonatkoznak a Versenytörvény rendelkezései – legalábbis megkérdezett vezetőik szerint. 9%-nyian nyilatkoztak úgy, hogy vállalatukra nem, míg 1%-uk szerint csak részben vonatkoznak ezek a rendelkezések. (Ugyancsak 1%-uk pedig bizonytalan volt e tekintetben.) Noha még mindig 10 megkérdezett vállalatvezetőből 1 nem tud arról, hogy vállalat a Versenytörvény hatálya alá esik, most tudnak erről a legtöbben. Lényegesen csökkent a bizonytalanok és a felemás választ adók száma. Csak kis mértékben csökkent viszont azoké, akik meg vannak győződve arról, hogy vállalkozásukra nem vonatkoznak a Versenytörvény előírásai..

27. tábla

A kisvállalkozások vezetői és a cégükben többségi tulajdonos vezetők másoknál kisebb arányban gondolják, hogy cégükre vonatkoznának a versenytörvény előírásai.

Ennél fontosabb eredmény, hogy még a Versenytörvényről saját bevallásuk szerint sohasem hallott vezetők héttizede is úgy véli, helyesen, hogy cége a törvény hatálya alá esik.

Ugyanakkor az, hogy valaki hallott a Versenytörvényről, nem garantálja, hogy bármennyire is ismeri: erre utal, hogy a Versenytörvényt – legalább neve alapján – ismerők 8% nem tud arról, hogy vállalatára is vonatkoznak a törvény előírásai.

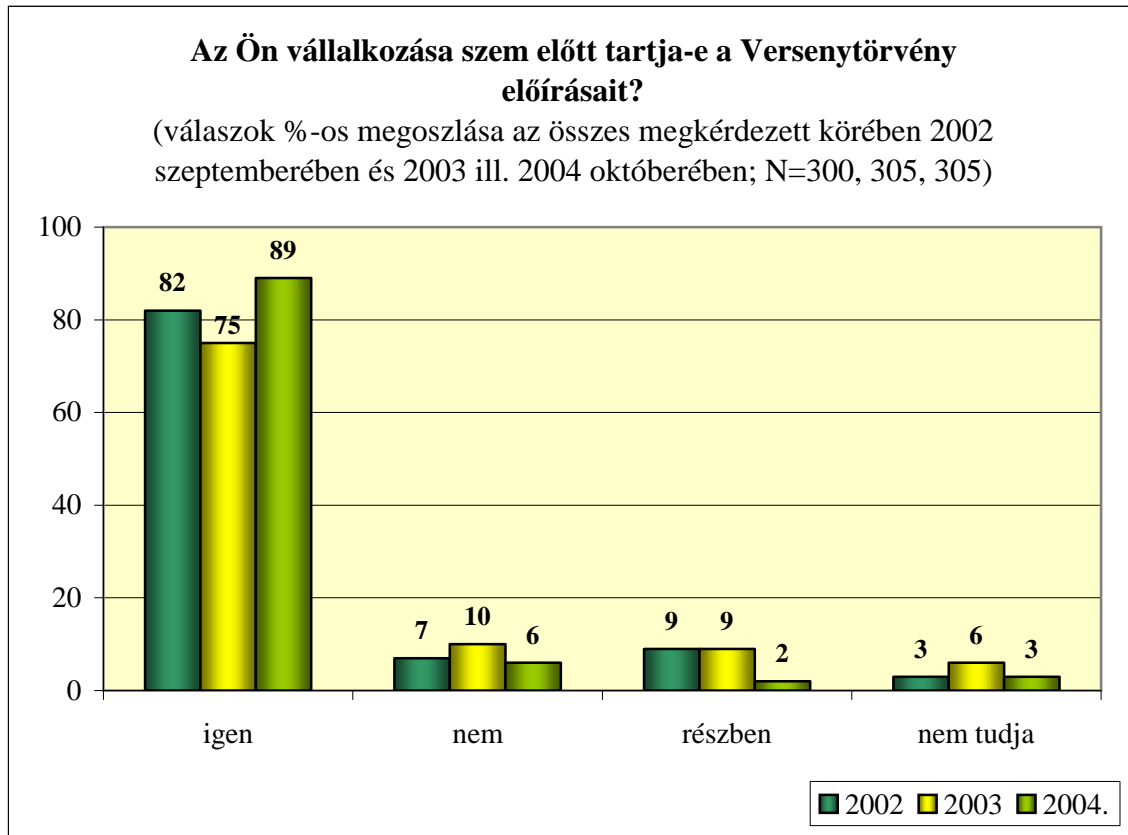
28. tábla

			Hallott Ön a Versenytörvényről?			Összesen
			igen	nem	nem tudja	
On szerint az Ön vállalkozására vonatkoznak-e a Vtörv. előírásai?	igen	N	237	31	3	271
		Oszlop %	92,2%	70,5%	75,0%	88,9%
	nem	N	18	9		27
		Oszlop %	7,0%	20,5%		8,9%
	részben	N	2	2		4
		Oszlop %	,8%	4,5%		1,3%
	nem tudja	N		2	1	3
		Oszlop %		4,5%	25,0%	1,0%
	Összesen	N	257	44	4	305
		Oszlop %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

A válaszadók közel kilenctizede, 89%-a nyilatkozott úgy, hogy vállalata szem előtt tartja a Versenytörvény előírásait, és további 2%-uk úgy, hogy részben figyel azokra. (Mint hamarosan látni fogjuk, noha ugyanolyan arányban vannak azok, akik szerint vállalatuk a Versenytörvény hatálya alá esik, és azok, akik vállalata szem előtt tartja a törvény rendelkezéseit, a két csoport nem teljesen fedi egymást.) A megkérdezett vállalati vezetők 6%-a állította, hogy vállalata nem tartja szem előtt működése során a Versenytörvényt, további 3%-uk pedig nem tudott választ adni a kérdésre. A korábbi évekhez képest nőtt a Versenytörvény előírásait szem előtt tartó vállalatok aránya a kérdezett vállalatvezetők válaszai alapján.

Az előbbi kérdésre adott válaszokat meghatározó tényezők ez alkalommal is éreztetik hatásukat. A kisebb méretű vállalatok vezetői valamint a többségi tulajdonhánnyal rendelkező megkérdezettek kisebb arányban állították, hogy vállalataik szem előtt tartják a Versenytörvény előírásait.

29. tábla

A vállalatok egytizede tévesen hiszi azt, hogy nem tartozik a Versenytörvény hatálya alá. Elképzelhető, hogy az óvatosság készíti az ilyen vállalatok vezetőinek egy részét arra, hogy mégis szem előtt tartsa a Versenytörvény előírásait, amelyek szerintük rájuk nem is vonatkoznak. Ha ugyanis összevetjük a két előbbi kérdésre adott válaszokat, akkor azt tapasztaljuk, hogy várakozásainknak megfelelően azok a vállalatok, amelyek a Versenytörvény rendelkezései alá esnek, túlnyomórészt szem előtt is tartják azokat. Az viszont nem ennyire evidens, hogy azon vállalkozások közül, amelyekre nem vonatkoznak a Versenytörvény előírásai, miért tartja be tízből három a törvény előírását.

30. tábla

			Az Ön vállalkozása működése során szem előtt tartja-e a Vtörv. előírásait?				Összesen
			igen	nem	részben	nem tudja	
On szerint az Ön vállalkozására vonatkoznak-e a Vtörv. előírásai?	igen	Sor %	97,0%	1,1%	1,1%	,7%	100,0%
		N	263	3	3	2	271
	nem	Sor %	29,6%	55,6%		14,8%	100,0%
		N	8	15		4	27
	részben	Sor %	25,0%		50,0%	25,0%	100,0%
		N	1		2	1	4
	nem tudja	Sor %		33,3%		66,7%	100,0%
		N		1		2	3
	Összesen	Sor %	89,2%	6,2%	1,6%	3,0%	100,0%
		N	272	19	5	9	305

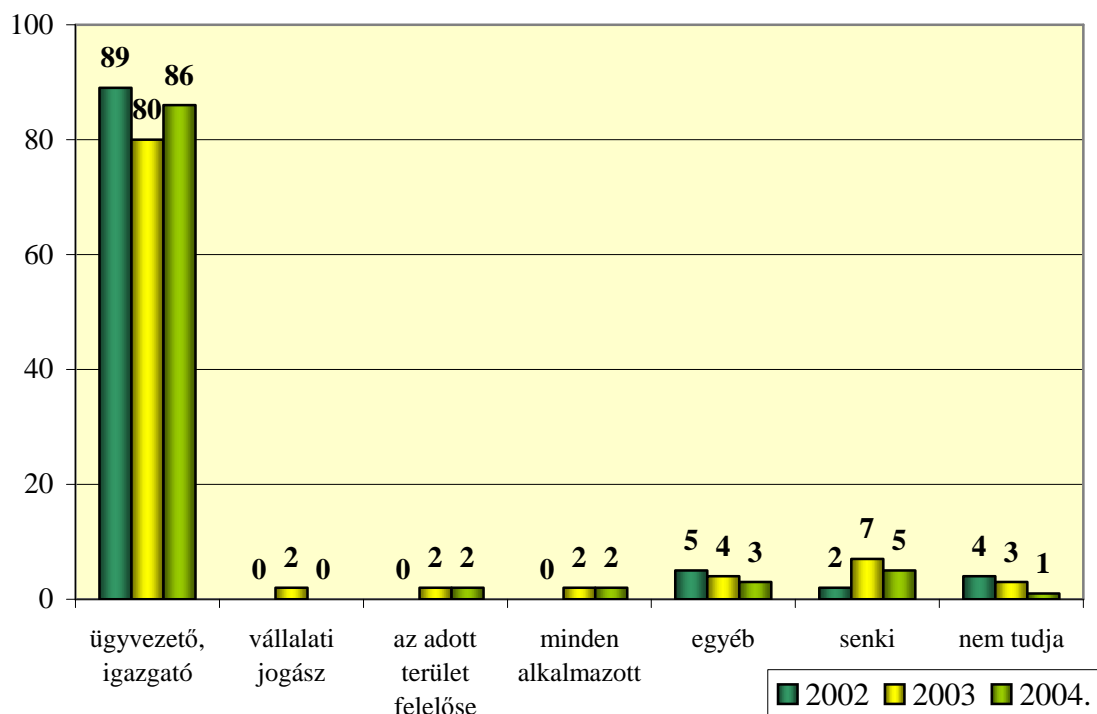
A mintába került vállalkozások 86%-ában az ügyvezető vagy az igazgató felel a Versenytörvény rendelkezéseinek betartására. Mindössze a megkérdezettek vállalatok 2–2%-ára jellemző, hogy az adott terület felelőse, vagy éppen minden alkalmazott feladata a Versenytörvény előírásainak betartása. Egyéb személyeket a válaszadók 3%-a nevezett meg. További 5% arról számolt be, hogy náluk senki sem ügyel a Versenytörvény rendelkezéseire, míg 1% bizonytalan volt a kérdést illetően.

A válaszok némileg inkonzisztensek a korábbi két kérdésre adott feleletekkel, hiszen e kérdés alapján a vállalatok 93%-ban foglalkozik valaki a Versenytörvény rendelkezéseinek betartásával, noha a korábbi válaszokból az derült ki, hogy csak a vállalatok 89%-ában tartják szem előtt a törvény előírásait, és ugyanennyire vonatkoznak azok – legalábbis a válaszadók szerint.

31. tábla

**Az Ön vállalkozása esetében ki felel azért, hogy betartsák a
Versenytörvényt?**

(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében 2002 szeptemberében és 2003 ill. 2004 októberében; N=300, 305, 305)

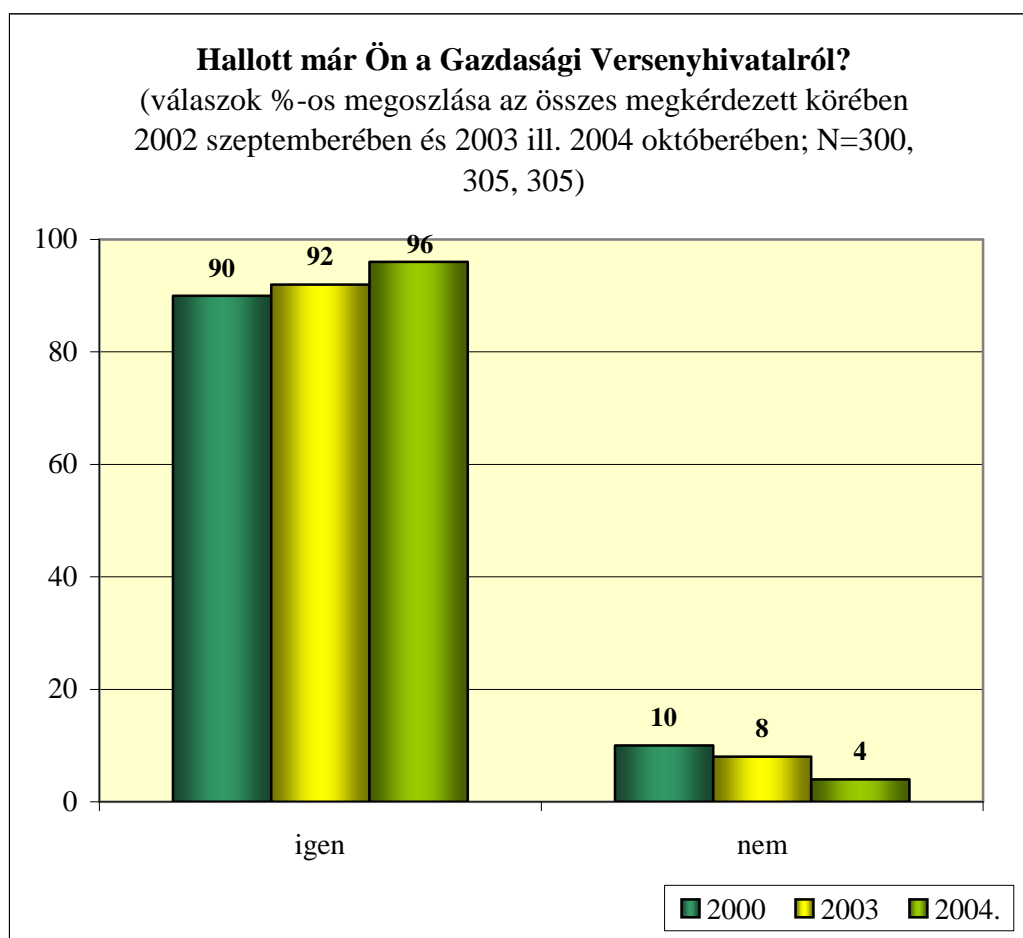

4. Vállalkozói ismertek a Gazdasági Versenyhivatalról

4.1 Általános ismertség, információforrások, értékelés

A mintába került vállalatok vezetői szinte kivétel nélkül hallottak már a Gazdasági Versenyhivatalról. A korábbi években 90–92% volt ez az arány, most még magasabb: 96%. Az adat arra utal, hogy többen ismerik – legalább hallomásból – a Gazdasági Versenyhivatalt, mint a Versenytörvényt. (Emlékeztetőül: a Versenytörvényről 84%-nyian állították, hogy legalábbis hallottak róla.)

32. tábla

A vizsgált vállalati és vállalatvezetői kategóriák mindegyikében legalább 94%-os a Gazdasági Versenyhivatal ismertsége.

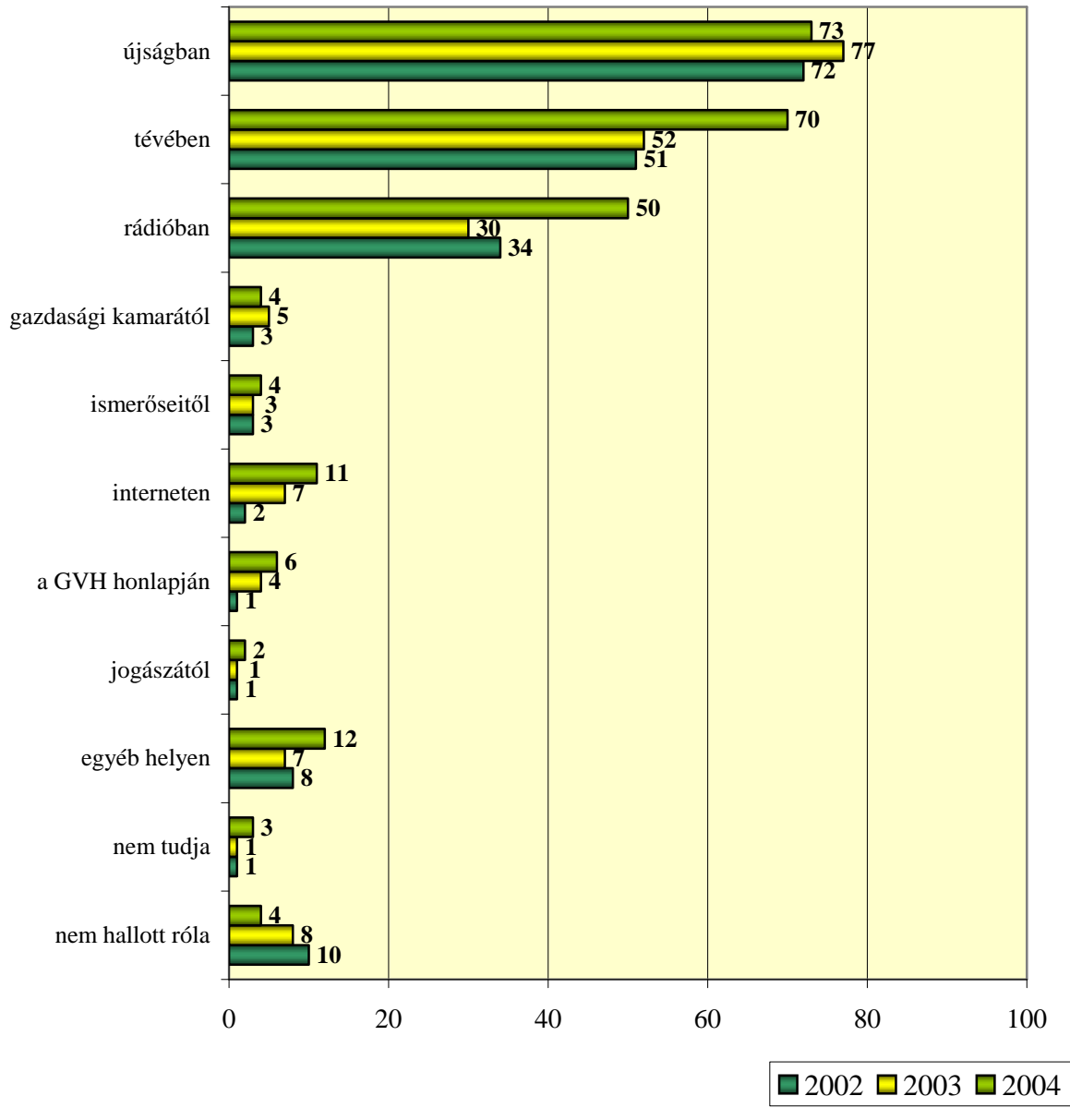
Az információforrások említési gyakoriság alapján felállított fontossági sorrendje nagyon hasonló képet mutat, mint a Versenytörvény esetében. A legtöbben, 73%-nyian újságokból, folyóiratokból tudnak a Versenyhivatalról, de csaknem ennyien, 70%-nyian találkoztak a televízióban is a hivatallal. Minden második megkérdezett pedig a rádiót (is) említette információforrásként.

Miközben a leggyakrabban említett hírforrás, azaz a nyomtatott sajtó említési gyakorisága nem tér el lényegesen az egy évvel ezelőtti mértől, **a televízió és a rádió szerepe jelentősen felértékelődött.**

Minden más lehetséges forrásra jóval kevesebb, legfeljebb bő egytizednyien hivatkoztak. Ezek közül **érdemes kiemelni az internet, és ezen belül is a GVH honlapjának szerepét, amire évről évre többen hivatkoznak.**

33. tábla

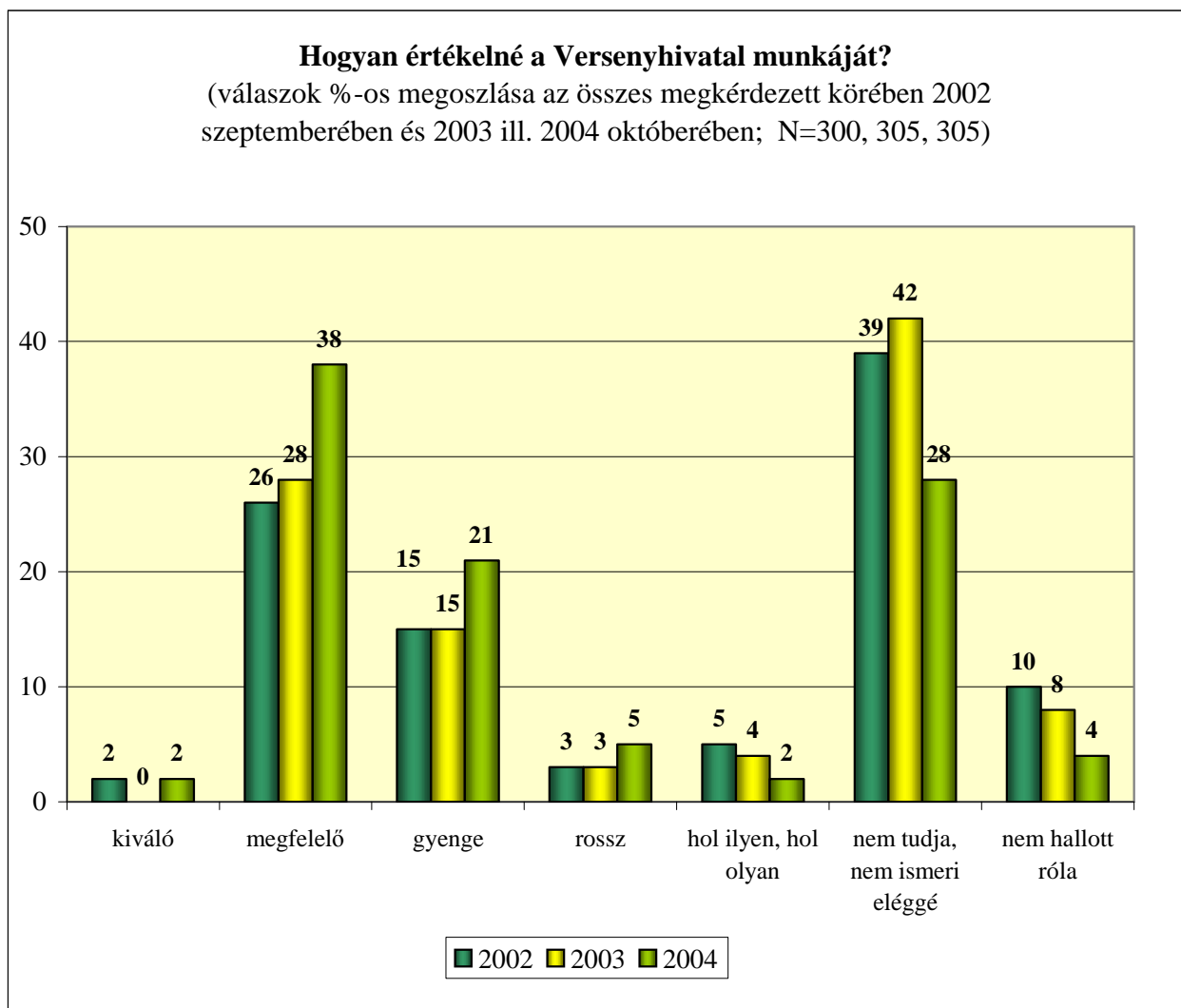
Hol hallott vagy olvasott a Gazdasági Versenyhivatalról?
 (az egyes hírforrásokat említők %-os aránya az összes megkérdezett körében 2002 szeptemberében és 2003 ill. 2004 októberében; N=300, 305, 305)

A korábbi évekkel ellentétben, most nem csak a megkérdezettek fele, de bő kétharmada vállalkozott a Versenyhivatal munkájának értékelésére. Az értékelés viszont gyakorlatilag megfelel a két korábbi felmérés eredményének.

Az érdemi választ adók több, mint fele, az összes megkérdezett vezető 38%-a megfelelőnek tartja a Versenyhivatal munkáját. Lényegesen kevesebben, 21%-nyian tartják rossznak azt. A szélsőséges vélemények pedig mindkét oldalon ritkák. Azon 4%-nyi megkérdezett mellett, aki egyáltalán nem hallott a hivatalról, további 28% volt, aki azzal hátrította el az értékelést, hogy nem ismeri eléggé a hivatal munkáját.

34. tábla

Az egyes vállalat típusok összehasonlítását ez alkalommal a nem tudom válaszok magas, és széles sávban mozgó aránya. Annyi mindenesetre elmondható, hogy a legnagyobb, 44%-os arányban a kereskedelemmel foglalkozó illetve a fővárosban működő vállalkozások vezetői tartották megfelelőnek a Versenyhivatal munkáját. Igaz a kereskedelmi vállalatok vezetői között az átlagosnál többen tartották gyengének is a hivatal teljesítményét – tehát az ő esetükben a kisebb bizonytalanság okozza a kedvező és kedvezőtlen válaszok arányának növekedését. A kisvállalkozások és a községekben működő cégek vezetői azzal tűntek ki, hogy másoknál valamivel nagyobb, 9%-os arányban tartják kimondottan rossznak a Versenyhivatal munkáját.

Lényegesen kedvezőbb a megkérdezettek értékelése saját, a Versenyhivatallal kapcsolatos ismereteik mélységéről. De a megkérdezettek többsége, hattizede most is csak részben tartja magát tájékozottnak a Versenyhivatal munkájával, hatáskörével, feladataival kapcsolatban. Megfelelő mértékűnek minden negyedik megkérdezett tartja ismereteit, ami lényegesen magasabb arány, mint egy illetve két évvel ezelőtt volt. Kiválóan 2% gondolja saját Versenyhivatallal kapcsolatos ismereteit. Az ellenkező oldalon 11%-nyi válaszadó áll, aki egyáltalán nem tartja magát tájékozottnak e tekintetben¹. A korábbi két évben magasabb volt ez az arány. A válaszadók 1%-a pedig nem tudta megítélni saját ismereteinek mélységét.

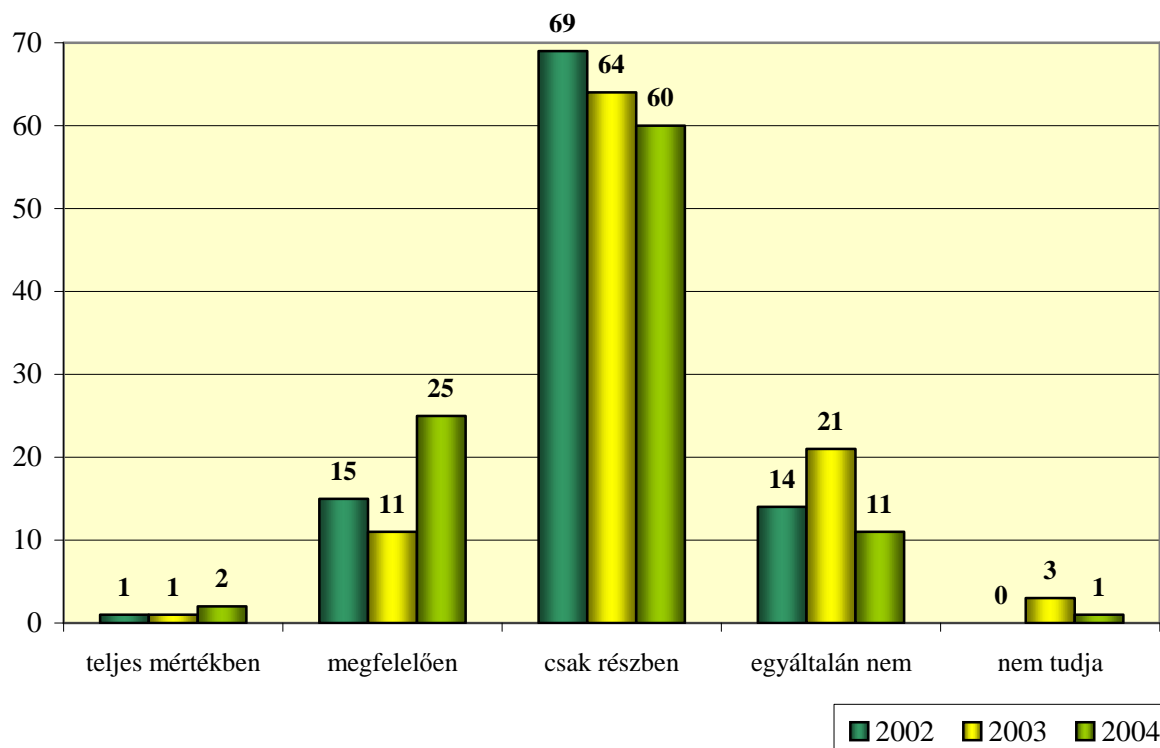
A tájékozottság mértéke a válaszok alapján a települési hierarchiában felfelé haladva nő, vagyis a fővárosi és a megyeszékhelyeken tevékenykedő cégek vezetői másoknál tájékozottabbnak vallották magukat. Rajtuk kívül a vállalatuk többségi tulajdonrészét magukénak mondó megkérdezettek adtak az átlagosnál egyértelműen kedvezőbb értékelést ismereteikről.

¹ A 2002-es felmérés során még 1%-nyian úgy válaszoltak a kérdésre, hogy eddig egyáltalán nem hallottak a Versenyhivatarról, most viszont senki sem élt ezzel a válaszlehetőséggel, ahogy tavaly sem, így okafogyottá vált ez a kategória. Ezért a 2002-es 1%-ot hozzáadtuk azoknak a csoportjához, akik saját bevallásuk szerint egyáltalán nem ismerik a Versenyhivatalt.

35. tábla

Mennyire tájékozott a Versenyhivatal munkájával, hatáskörével kapcsolatban?

(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében 2002 szeptemberében és 2003 ill. 2004 októberében; N=300, 305, 305)

4.2. Részletes ismeretek

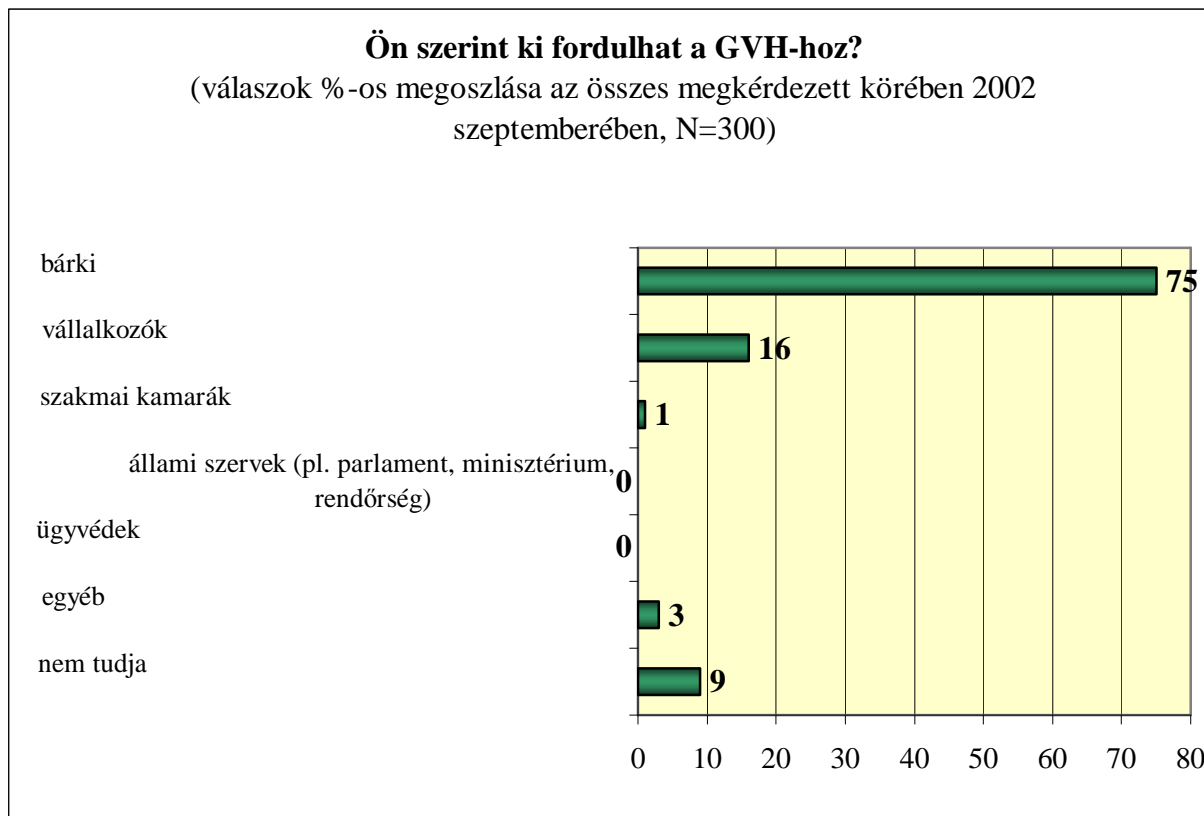
A Gazdasági Versenyhivatallal kapcsolatos ismeretek mérésének része az a kérdés is, amellyel azt kívántuk feltérképezni, hogy a vállalatvezetők hogy tudják, ki fordulhat a Versenyhivatalhoz panasszal, észrevétellel. A 2002-es kérdőívben is szereplő kérdés némi változtatáson esett át a második kutatási hullámra. A 2002-es vizsgálat során külön válaszlehetőségként szerepelt "bárki" és a "vállalkozók" kategóriája, ami megtévesztő lehet válaszadók egy része számára. A félreértések elkerülése érdekében pontosítottuk a "bárki" kategóriát, a 2003-as kérdőívünkben már "bárki, aki vállalkozóként vagy fogyasztóként érintett az adott terület versenyében" kategória szerepel, és ezzel párhuzamosan kivettük a válaszlehetőségek közül a fölöslegessé vált "vállalkozó" válaszlehetőséget. Ezenkívül az „ügyvédek” kategória megfogalmazását is pontosítottuk, és a 2003-as kérdőívben ez a válaszlehetőség már így hangzik: „ügyvéden keresztül (csak ügyvédi közvetítéssel lehet)” a GVH-hoz fordulni. Mivel a kérdés ezáltal nem elhanyagolható módon megváltozott, a korábban is használt módszerrel, külön táblákban mutatjuk be a 2003-as eredményeket. Az első két évben több választ is elfogadtunk, bár ezzel a lehetőséggel csak kevesen éltek a válaszadók közül. 2004-ben azonban csak egyetlen választ adhattak, így ez alkalommal sincs mód a közvetlen összehasonlításra, tehát a 2004-es adatok is külön táblán kaptak helyet.

A megkérdezett vállalati vezetők csaknem kilenctizede (92%-a) úgy vélte, helyesen, hogy bárki fordulhat panaszával, észrevételeivel a Gazdasági Versenyhivatalhoz, aki vállalkozóként vagy fogyasztóként érdekelt az adott terület versenyében. (Egy évvel ezelőtt kicsivel kevesebben említették ezt a választ, de két éve körülbelül ugyanennyien voltak, akik vagy a vállalkozókat, vagy a "bárki" kategóriát említették.) Minden más válaszlehetőséget jóval kevesebben említettek. **A szakmai kamarákat a megkérdezettek 1%-a tartotta – szintén helyesen – jogosultnak arra, hogy a Versenyhivatalhoz forduljanak.** Tavaly 9%-nyian válaszoltak így, a különbség valószínűleg annak köszönhető, hogy akkor több választ is mondhattak a megkérdezettek, míg most csak egyet, tehát aki már egyszer „mindenkit” mondott, nem emelhetette ki a kamarákat.

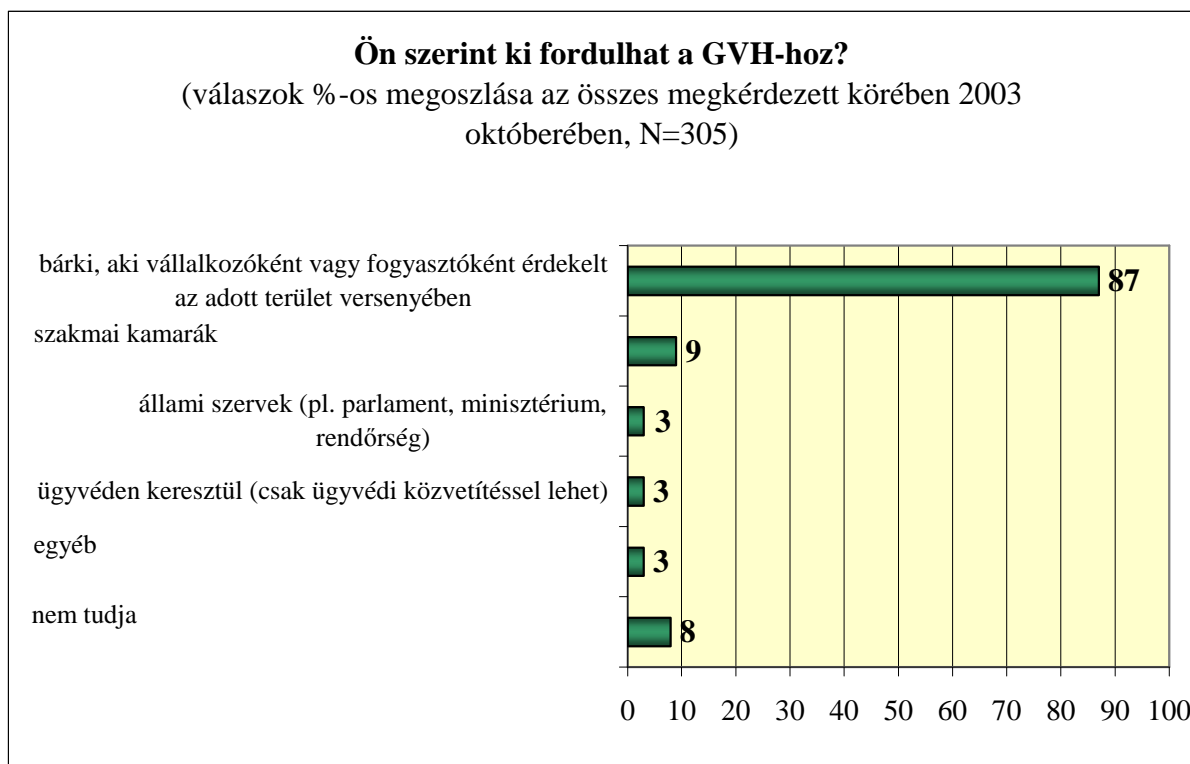
Egyéb, téves válaszokat csak elenyésző arányban adtak a megkérdezettek. Az állami szerveket ez alkalommal senki nem említette, és az ügyvédek is csak hárman. Egyéb válaszokat összesen 3%-nyian adtak. A válaszadók 4%-ának viszont semmilyen elképzelése

nem volt arról, kik előtt áll nyitva a Versenyhivatal ajtaja. (A korábbi években kétszer ekkora mértékű volt a bizonytalanok aránya.)

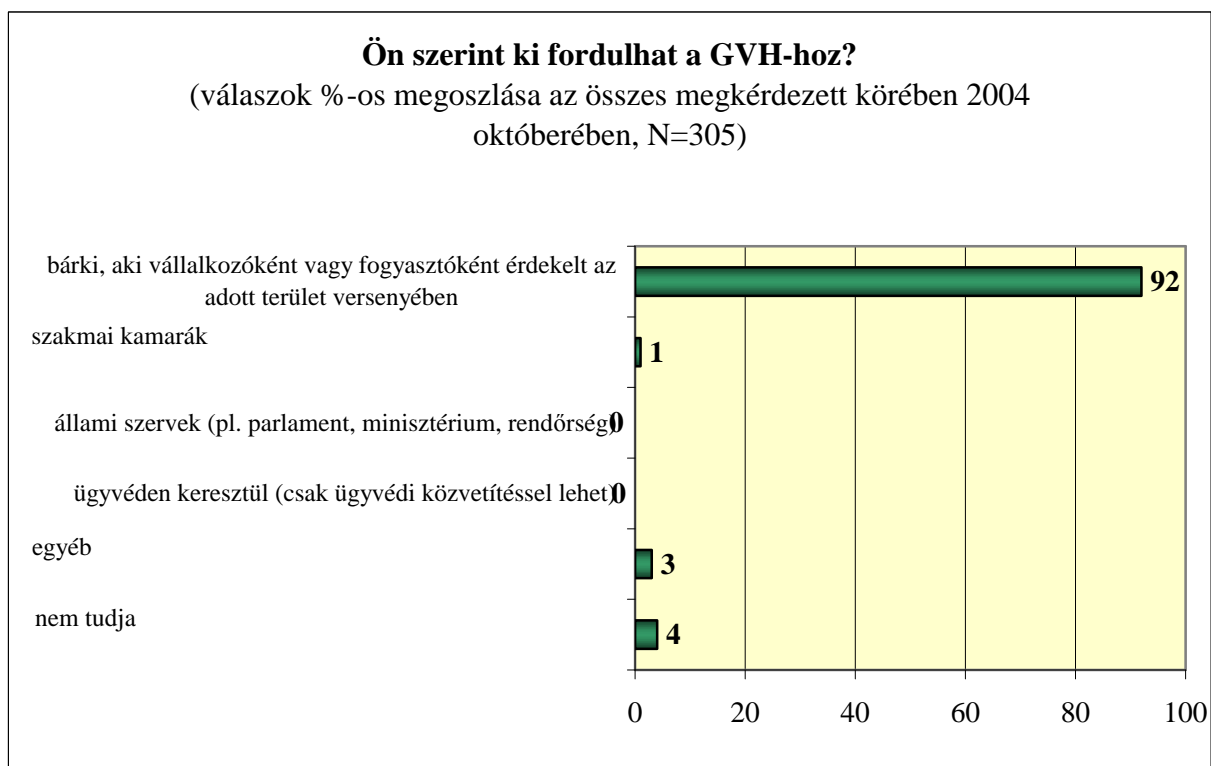
36. tábla

37. tábla

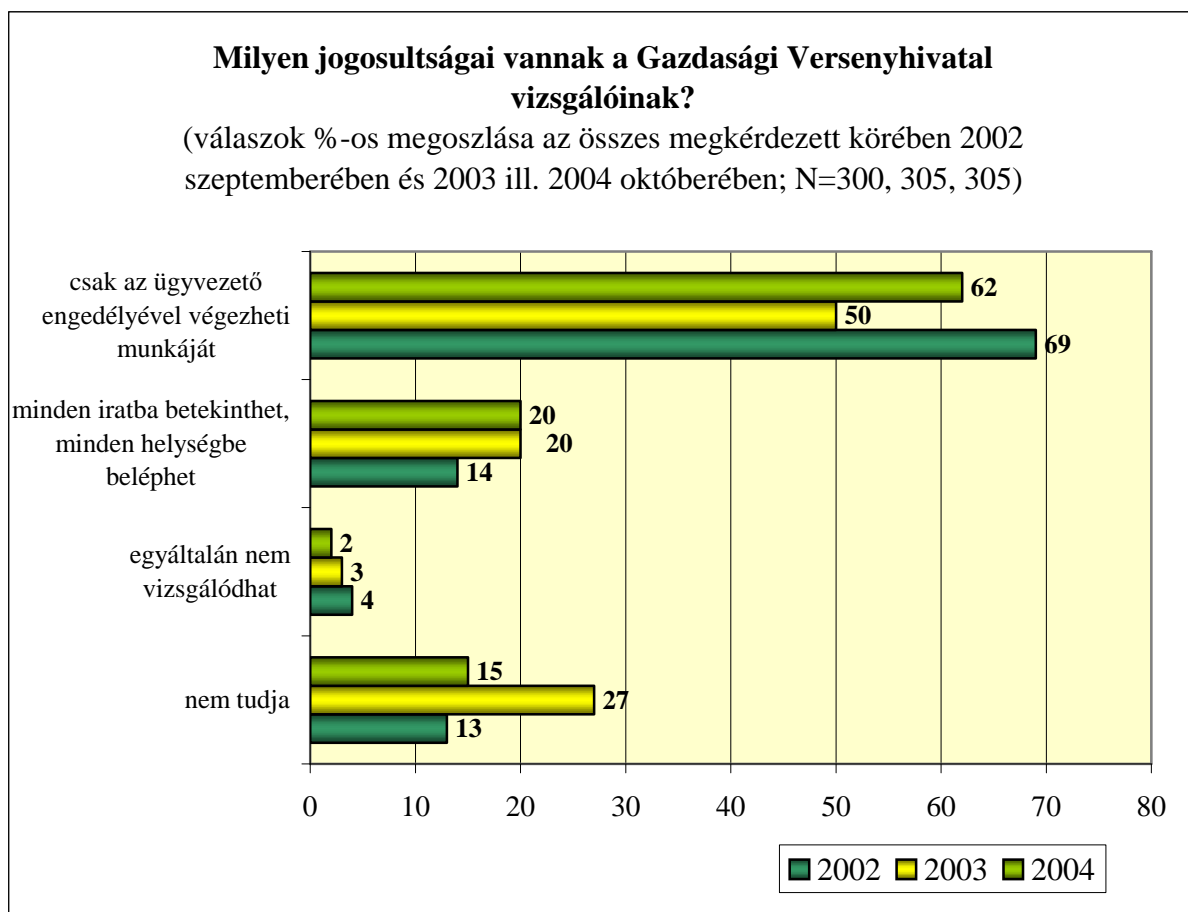

38. tábla

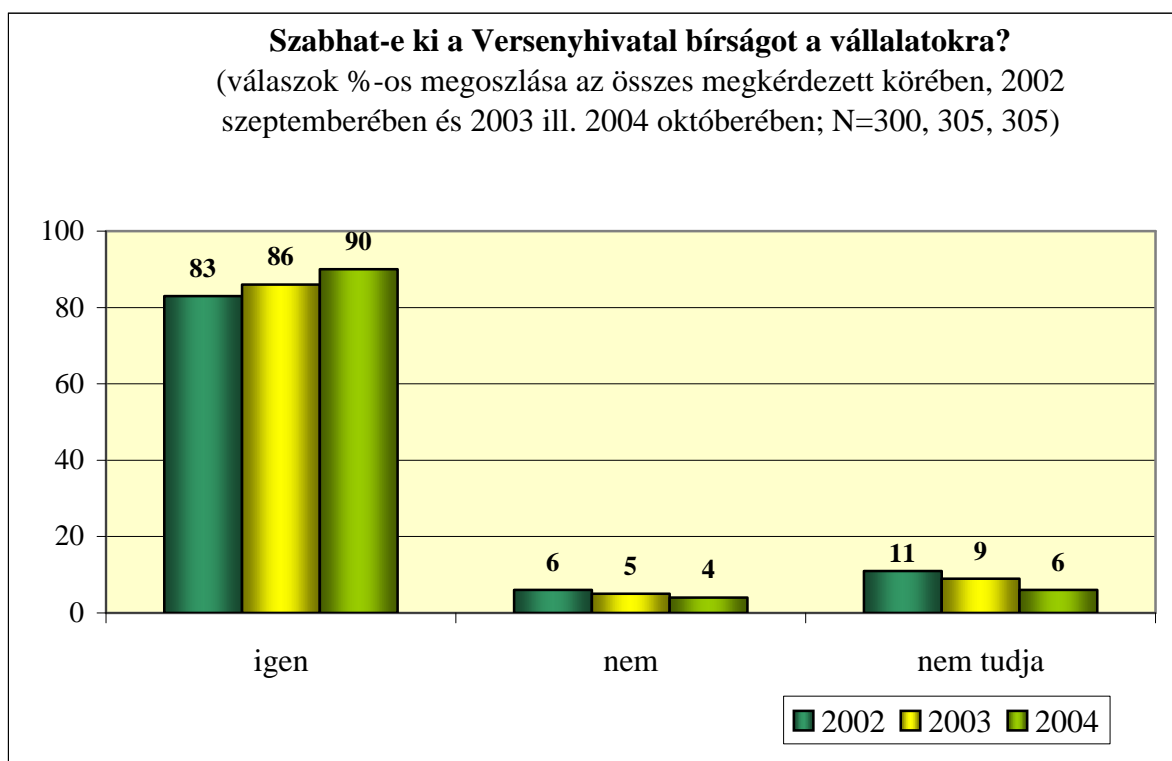
A Versenyhivatal vizsgálói jogosultságairól a megkérdezett vállalatvezetők többségének téves vagy hiányos elképzelései vannak. Továbbra is mindössze egyötödük van tisztában azzal, hogy a hivatal vizsgálói a vállalkozás minden iratába betekintheznek és minden helyiségbe beléphetnek. A vállalatvezetők 62%-a tévesen úgy gondolta, a Gazdasági Versenyhivatal vizsgálói csak az ügyvezető vagy a vállalkozás jogi képviselője engedélyével vizsgálódhatnak. További 4%-uk pedig egyenesen úgy gondolta, hogy a hivatal munkatársai egyáltalán nem vizsgálódhatnak a vállalkozásoknál. A megkérdezettek 13%-a pedig nem tudott választ adni a kérdésre. A helyes válaszok aránya tavaly óta nem nőtt, bár kicsivel magasabb, mint 2002-ben volt. Lényeges változások csak a különböző téves válaszokat adók, illetve a bizonytalanok arányában figyelhetők meg.

39. tábla

A válaszadók kilenczede tisztában van azzal, hogy a Versenyhivatalnak jogában áll bírságot kiszabnia a vállalatokra. Ennek ellenkezőjét – tévesen –csak 4%-nyian gondolják, míg a mintába került vállalkozók 6%-a bizonytalan e tekintetben. A helyes választ adók aránya kis lépésekben, de folyamatosan nő a kutatássorozat kezdete óta.

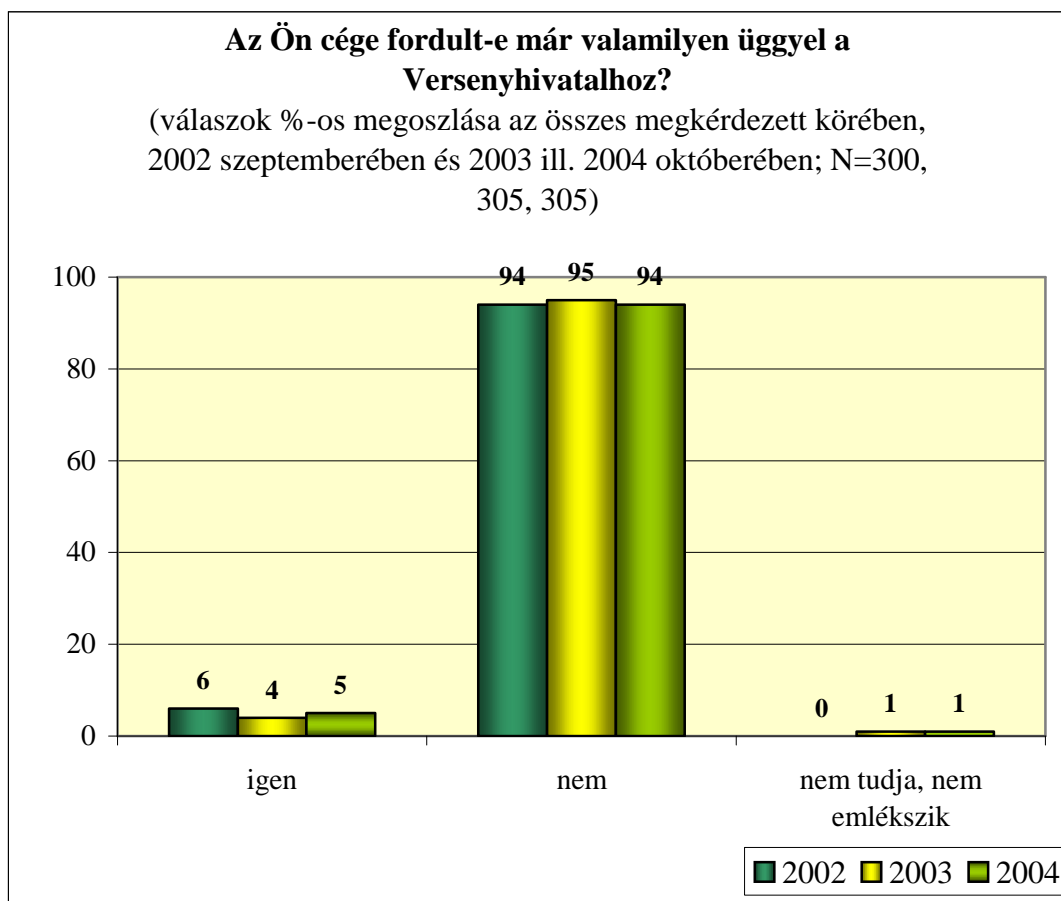
40. tábla

4.3. Saját tapasztalatok az Versenyhivatalról

Kevés saját tapasztalatuk van a mintába került vállalatoknak a Gazdasági Versenyhivatallal kapcsolatban: a megkérdezett cégek mindössze 5%-a fordult már valamilyen ügygel a hivatalhoz. Ez az arány gyakorlatilag megegyezik a korábbi felmérések eredményeivel. (Tavaly a vállalatvezetők 4%-a számolt be arról, hogy vállalata már megkereste a Versenyhivatalt, 2002-ben 6%-uk.)

41. tábla

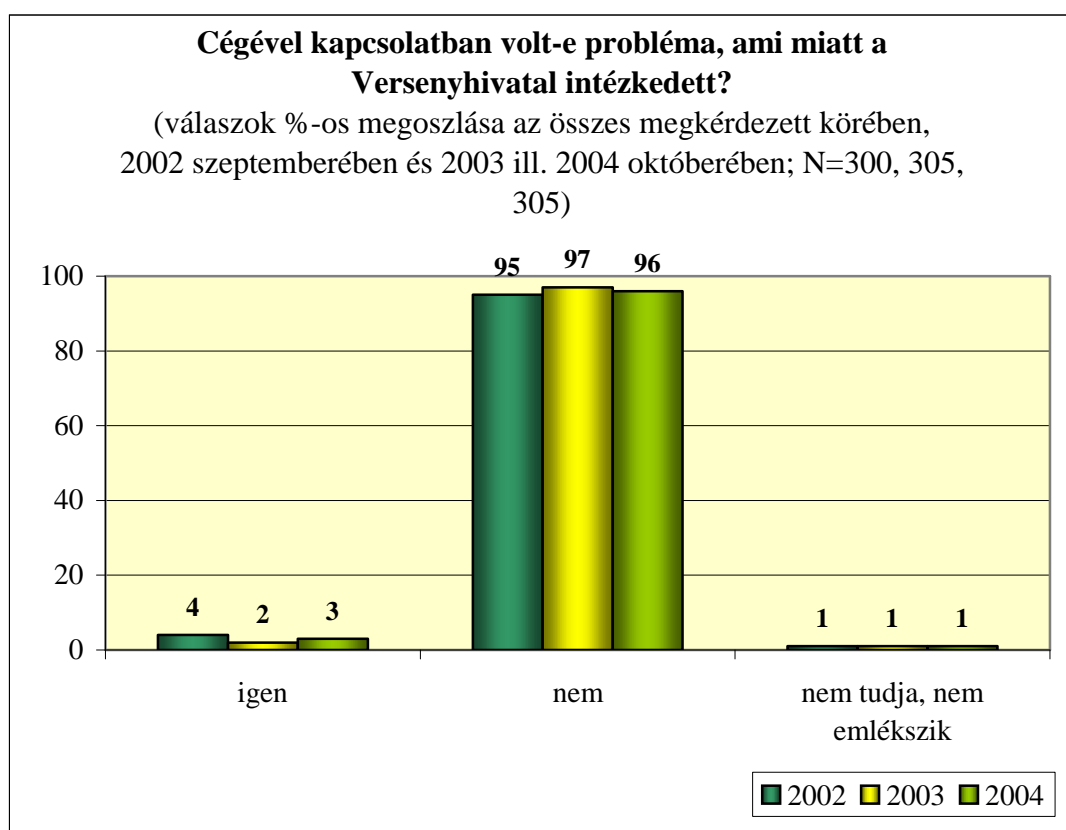

Az egyes vállalat típusok között markáns különbségeket figyelhetünk meg e tekintetben. A vállalat méretének növekedésével, a kérdezett vállalat vezető tulajdonrészének csökkenésével folyamatosan nő azon válaszadók aránya, akik arról számoltak be, hogy már felkeresték a Versenyhivatalt. A nagyvállalatok 10%-a, a tulajdonhányad nélküli válaszadók vállalatainak 9%-a sorolható ebbe a kategóriába. A másik végletet a kisvállalkozások vezetői, a cégük többségi tulajdonosai és a közszégi vállalatok vezetői jelentik, akik közül csak egy vagy egy

megkérdezett sem számolt be arról, hogy cége már fordult valamilyen ügyben a Gazdasági Versenyhivatalhoz.

A megkérdezett vállalati vezetőknek mindössze 3%-a mondta, hogy volt már olyan ügye a Versenyhivatallal, amikor a hivatal kezdeményezte a „találkozást”, azaz valamilyen problémát talált a cégnél. További 1%-a megkérdezetteknek nem emlékezett ilyen esetre, de az ellenkezőjét sem állította. (Az eltérés a megelőző évek eredményétől ez alkalommal sem jelentős.)

42. tábla

A vállalatnagyság hatása továbbra is érvényes, míg a kisvállalatok vezetői közül senki sem számolt be arról, hogy cégükkel kapcsolatban intézkedett a Gazdasági Versenyhivatal, addig a nagyvállalatok megkérdezettjeinek 5%-a számolt be ilyen eseményről. A kereskedelemmel foglalkozó vállalkozások vezetői is ugyanilyen arányban számoltak be cégükkel kapcsolatos versenyhivatali eljárásról. Az átlagnál magasabb még ez az arány azon vállalatvezetők esetében is, akiknek nincs tulajdonuk cégükben (5%), valamint a megyeszékhelyeken tevékenykedő cégek között (5%).

5. A versenyszabályozás értékelése és az EU-tagság következményei

5.1. Jelenlegi versenyszabályozás

A jelenlegi versenyszabályozás megítélése továbbra is erősen megosztja a kérdezett vállalatvezetőket. Ugyanakkor az elmúlt két évben kis számottevően csökkent a köztes választ adók aránya, és nőtt az egyértelműen fogalmazóké. Ennek köszönhetően az egyes véleménycsoportok nagysága ugyan változott valamelyest az elmúlt két évben, de az érdemi választ adók körében egymáshoz viszonyított súlyuk alig.

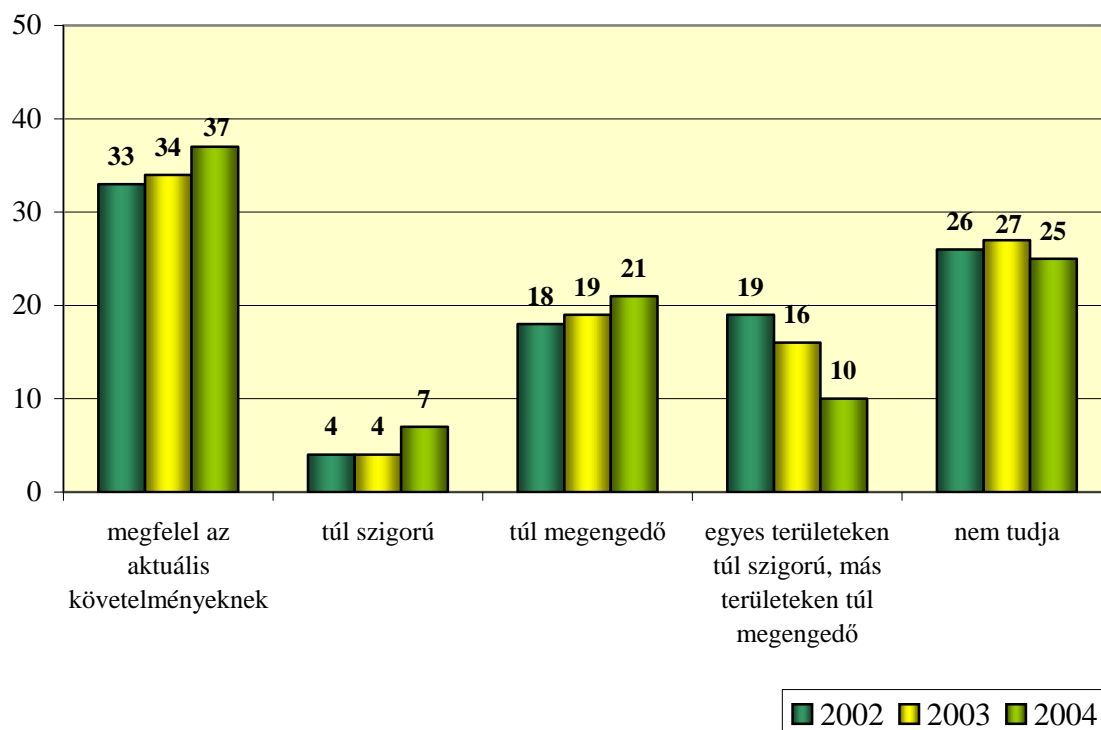
A kérdezettek legnagyobb, 37%-os csoportja szerint a jelenlegi versenyszabályozás megfelel az aktuális követelményeknek, de összességében többen vannak az elégedetlenek. A válaszadók egytizede azért elégedetlen vele, mert bizonyos területeken túl szigorú, más területeken meg túl engedékeny, egyötödük túl megengedőnek tartja a piaci verseny jelenlegi szabályozását, míg 7%-uk éppen ellenkező véleményen van, ők túl szigorúnak ítélik az aktuális versenyszabályokat. Igen jelentős, 25%-os a bizonytalanok aránya is.

A fővárosi vállalatok és a megyeszékhelyeken tevékenykedő cégek megkérdezett vezetői másokhoz képest elégedettebbek.

43. tábla

A jelenlegi versenyszabályozás mennyire felel meg az aktuális követelményeknek?

(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében, 2002 szeptemberében és 2003 ill. 2004 októberében; N=300, 305, 305)

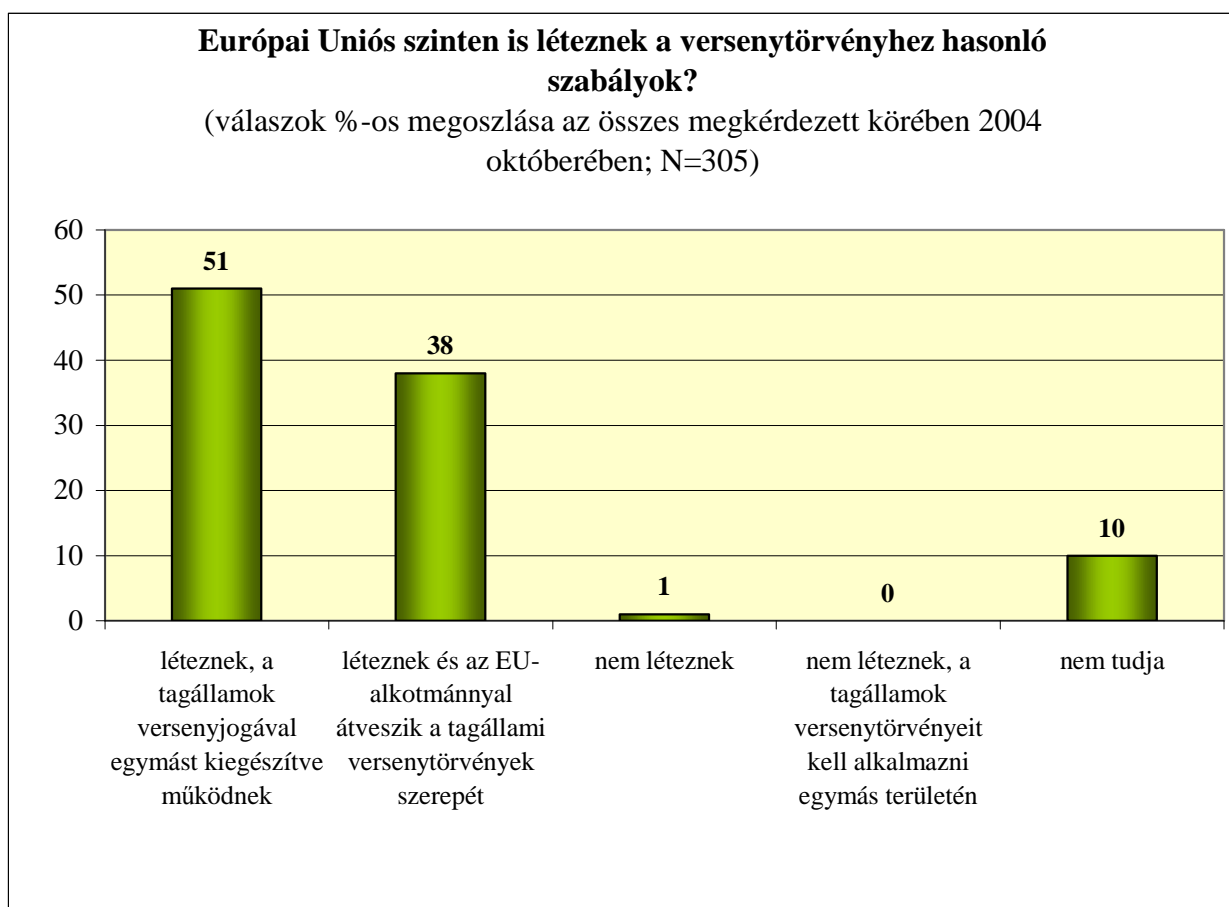
5.2. Az Európai Unióhoz való csatlakozás hatása a versenyszabályozásra

Az ország Európai Unióhoz való csatlakozása következtében a versenyszabályozásban is változások történnek. A változásokkal kapcsolatos kérdések mindegyikében a válaszadók többsége helyes választ adott. A kérdésblokkban idén nem szerepel a kutatás korábbi, az EU-csatlakozást megelőző egyik kérdése, ami az EU-csatlakozásnak a Versenytörvényre gyakorolt hatására vonatkozott, szerepel benne viszont két új kérdés is.

Most először kérdeztük meg a vállalatvezetőket arról, hogy tudnak a versenytörvényhez hasonló Európai Uniós szabályokról. A válaszadók kilenczede tud ezekről, de az ismeretei csak minden második válaszadónak pontosak. **A megkérdezettek 51%-a helyesen tudja, hogy léteznek a magyar versenytörvényhez hasonló szabályok uniós szinten is, de ezek nem hatálytalanítják a tagállamok versenyjogát, hanem azt kiegészítve működnek.** A válaszadók 38%-a viszont tévesen hiszi azt, hogy az Európai Unió alkotmányának hatályba lépésekor ezek az uniós szabályok átveszik a tagállami versenytörvények szerepét. A válaszadók 1%-a úgy véli, nem léteznek ilyen, uniós szintű szabályok. (De közülük egy sem volt, aki azt gondolta volna, hogy ezek hiányában a tagállamok versenytörvényeit egymás területén is alkalmazni kellene.) A megkérdezettek további egyzede bizonytalan a kérdésben.

A vállalkozás méretének növekedésével párhuzamosan kis mértékben nőtt a helyes választ adó vállalatvezetők aránya. A települési hierarchiában felfelé haladva hasonló irányú, de erőteljesebb változások figyelhetők meg. A kereskedelmi vállalatok vezetőihez képest az ipari tevékenységet folytató cégek vezetői is valamivel tájékozottabbnak bizonyultak.

44. tábla

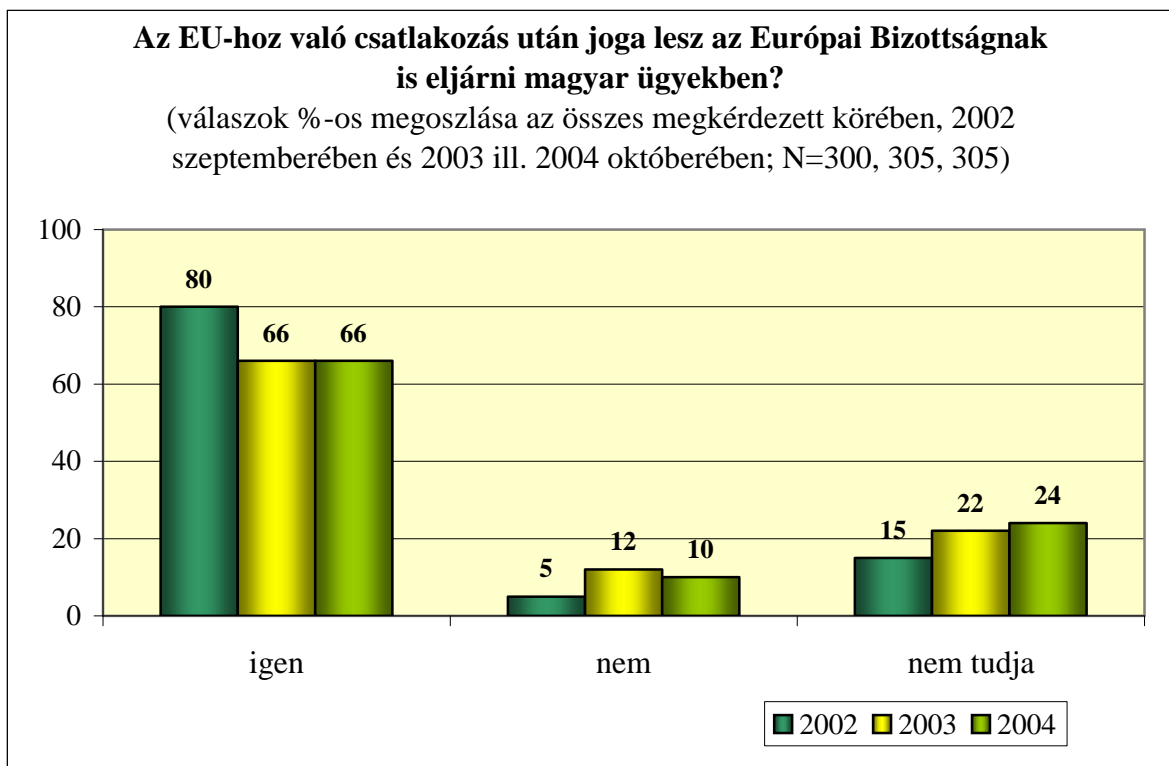

A megkérdezett vezetők kétharmada – akárcsak egy évvel ezelőtt – jól tudja, hogy a csatlakozás után az Európai Bizottságnak joga lesz eljárni magyar ügyekben, magyar vállalkozásokkal kapcsolatban. (Két évvel ezelőtt még négyötödük vélekedett így.) Ellenkező véleményen a válaszadók egytizede volt, míg több, mint szűk egynegyedük nem tudott egyértelmű választ adni. A 2003-as felméréshez képest nem változtak az arányok, de 2002-es, első kutatáshoz viszonyítva csökkent a helyesen válaszolók aránya.

A nagyobb tulajdonhányaddal rendelkező válaszadók körében több a helyes válasz, ahogy az urbanizációs lejtőn lefelé haladva is emelkedik a jó választ adók aránya. A legtöbb esetben ezzel ellentétes tendenciákat figyelhettünk meg, amiből arra következtethetünk, hogy talán nem a pontos ismeretekkel rendelkezők aránya változik a fenti két dimenzió mentén, hanem inkább az EU szabályozásával kapcsolatos aggodalmak erőssége.

Az ipari vállalatok vezetőinél nagyobb arányban említették az Európai Bizottság eljárási jogát a kereskedelmi cégek is.

45. tábla

Szintén új kérdésként került a többi közé az, hogy vajon a Versenyhivatal az Európai Unió versenyszabályai szerint is eljárhat el. A vállalatvezetők kétharmada (67%-a) helyesen válaszolta, hogy igen, míg 7%-nyian rosszul gondolták, hogy nem. A megkérdezettek további 26%-a nem tudott egyértelmű válasz adni a kérdésre.

A vállalatméret növekedésével és a kért tulajdonhányadának csökkenésével párhuzamosan csökkent a helyes választ adók aránya. A településtípus hatása ez alkalommal nem lineáris, a fővárosban és a megyeszékhelyeken többen adtak helyes választ, mint a kisebb településeken, de nem a községekben, hanem a kisebb városokban volt a legkisebb a helyes válaszok aránya. Az ipari vállalatok vezetőihez képest a kereskedelmi cégek vezetői ez alkalommal is nagyobb arányban válaszoltak helyesen.

Az adatok értelmezése során itt is felmerülhet a kérdés, hogy a feltárt különbségek az ismeretek vagy a félelmek különbségére utalnak. Vagyis amelyik csoportban több a helyes válasz, abban a megkérdezett vállalatvezetők jobban ismerik az EU-csatlakozás

következményeit, vagy csak nagyobb arányban félnek attól, hogy az eddigiekhez képest új intézmények járhatnak el velük szemben (lásd előző kérdés) illetve a már meglévő intézmények kapnak további jogköröket

45. tábla

